

našel visokoučeni in prezgodaj umerli Dalmatinec profesor Carara, vesvoljnemu učenemu svetu po svojih arhajoloških spisih slavno znan v Topuskem (glej Neugebauer, die Südslawen str. 231). Topusko stoji v prvem banskem polku (regimentu), in ima slavnoznan toplice. Varhinja teh toplic se je velela Vida solitana. V basenstvu arjanskih narodov nahajamo bogove solnca in mesca in božanstva vode kot predstojnike in darovnike zdravja, kot nebeške moči celitve in vračenja. Pri Gerkih je bil solnčni bog Apollon in njegov sin Aeskulap bog celitve in ozdravljevanja, in bolan je mogel nju na pomoč klicati (Pindar, Pyth. V, 83, Servius, Aen. XII, 405). Rimljani so mu postavili posebno vežo, da bi hranil ljudstvu ljubo zdravje (Livius 27, 23) in kot boga celitve so ga v Meseni že od starih časov častili (Pausan 4, 34, §. 4).

Razun zdravje delivnega solnca so tudi arjanski narodi, posebno stari Indi in Slovani mlademu mescu pripisovali ozdravivno moč. Že v Bhagavat-Giti (XV, 13) se mesec imenuje darovatelj vode, življenja, pospeševatelj ozdravivnih in vračivnih zelišč, predstojnik zdravništva, in v starih vedskih spisih se pravi o njem, da življenje podaljša (Nirukta, XI, 6). Tudi v narodnih povestih Slovanov se takošne moči pripisujejo mescu, posebno mlademu, katerih vseh tukaj navesti bi se preveč na dolgo in široko vleklo.

Razun božanstev luči so tudi božanstva vode bile vračivne in ozdravivne. Posebno voda, koja se zajemlje pred solničnim iztokom na velikonočni dan, ima ozdravivno in lepoto delivno moč. Te vere ne nahajamo samo pri Rusih (Karamzin I, 3) in drugih Slovanih, temoč tudi pri sorodnih starih Prusih in Litvanih (Tettau und Temme str. 278), in še dan današnji pri prebivavcih ponemčenih v nekdanjih polabsko-slovanskih deželah (glej A. Kuhn, Märkische Sagen, str. 311 itd.).

Ako je že narurna voda se častila kot vračivni živelj, koliko več še mineralna. Tudi mineralnim vodam ali toplicam je predstajal solnčni Bog, kakor gerški Appollon in keltski Belen. Poleg tega pa še so stari arjanski narodi častili posebne ženske bitja, koje so bile varhinje vod, pri Rimljanih so se velele Nymphae, *) pri Slovanih Vile in Rusalke, ali pa Vide. Še sadaj Slovenec pozná povesti o Babi Vidi, koja je vsako bolezen znala ozdraviti. **) Ker se Vida veli Baba, je ta priimek priča, da je Vida bila boginja vode, ker božanstva vode se velijo starci, očaki, babe, matere, primeri: *Θέτις Ἥρις*, Thetis, Thetys pri Gerkih, ker voda je tata „die Ernährerin, die Amme“ (glej Welcker griech. Mythologie str. 618). Vodni bog Nereus se nasproti veli: starec, ded, očak (Ilias 1, 538), pri Slovencih Taterman ***) od tater = očak, ded, zavoljo oblike primeri: Juterman, Koderman. Rusi v svojih narodnih pesmih potoka Don ne imenujejo drugač, kakor batjuško = očka, Väterchen. Vodne božanstva so toraj stari Slovenci imenovali zavoljo svoje obrodive in redivne, ohranjivne moči — očete, dade, tatre, babe, matere, tate, in tako je tudi vodna boginja Vida v narodnih povedkah dobila ime: Baba Vida. Še živo slovansko narečje, in sicer serbsko ima besedo Vida v pomenu vračnica, vidanje = liječenje, vidati = liječiti, vidac, vidavica, †) Art Pflanze, herbae genus

*) V lažkih toplicah na Štirnem so rimski kamni z napisom: Nymphis augustis sacrum.

**) Mitološko ime Vida se je še ohranilo v narodnih pesmih slovenskih: „Lepa Vida proso plela,
Poleg si prav ljubo pela,
Lepa Vida proso žela
Al ni bila več vesela“ itd.

***) O Tatermanu glej moj članek v predlanskih „Novicah“.

†) Vidavica je po Vidi dobila ime, kakor perunica po Perunu, homan po bogu ognja Homanu, belin po Belinu.

(Vuk Riječnik str. 59). Vida toraj pomenja lekarico, vračnico. Pa kaj pomenja pridavek Solitana? Tudi to ime je slovensko.

Skoraj v vsakih toplicah se nahaja sol (Kali, Natron i. t. d.), zatega voljo Slovenec toplice tudi imenuje solitana. Tako se govori o dobernski, o lažki, o suttinski, o rogački Solatini. Deblo je sol, gerški *sz*, lat. sal. Iz tega deblo dobimo adjectivno obliko solat, ali pa solit, primeri: rogat iz deblo rog, bogat iz bog, gerbat, gibbosus iz gerb (Miklosič „Bildung der Nomina“ str. 65). Temu adjectivalnemu suffiksu se priklepa daljnji suffiks ina, od kodar iz solat se dobiva — solatina. Iz deblo sol pak je tudi mogoča oblika solit, kakor iz luč — lučit, radiatus, iz žena, ženit itd., koja oblika dopušča suffiks ana, tako iz solit, dobimo sekundarno solitana (primeri: smetana iz korenike met (Miklosič, Bildung der Nomina str. 43) = solatina. Vida solitana toraj pomenja to, kar Vida Solatina.

Razun teh tukaj omenjenih božanstev zdravja so še stari Slovani častili matere, tate, koje so z različnimi zelišči ljudi ozdravljale. O Tatah, katerim se tudi najde spomenik z napisom: „Tatis augustis sacrum“ postavljen, sem že govoril na drugem mestu. *)

Bral sem v teržaškem časniku, da se nekteri na Kranjskem zlo veselijo mogil dolenskih, v katerih mislijo najti poterdila za keltičnost starih prebivavcov Kranjskega in Štirnkega. Jaz sem takošnih mogil na Štirnem poleg Negove, Radgone, Ptuja, Hoč, Pulskave že več pregledal, ali nekte ročkice, malo pepela, stare kopita, kakošen rimsk dnar, poterte sulice itd. so mi malo dokazov dale za gotovo odločbo narodnosti sedanjih prebivavcev; zato mi je ljubša živa beseda in pa nadzemeljski spomeniki s svojimi kulturnimi podobščinami. **) In vse te starine govorijo modremu, kteremu je eno oko zadosti, za — slovenšnost starih Norencov in Panonov.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

Predgovor.

Francozi so imeli nekđaj v severni Ameriki obširno državo, ki se je od Labrador do oboje Floride, in od bregov morja atlantiškega do najdaljših jezer zgornje Kanade razprostirala.

Štiri velike reke, koje iz enega pogorja izvirajo, delé te nezmerne okrajne: svetega Lavrenca reka, ki se izteka proti izhodu v zaliv enacega imena; zahodna reka, ki svoje vode neznanem morjem donaša; Bourbonova reka, ki od juga proti zahodu v Hudsonov zaliv dere, in Mešaseb ***) , ki se od severja proti jugu v meksikansko morje izliva.

Poslednja reka namaka v svojem čez tisuč milj dolgemu teku prijetno okrajno, ki ji rojaki zedinjenih držav američanskih novi raj pravijo, Francozi pa sladko ime Luiziana dajajo. Tisučere druge reke, Mešasebove podložnice, Misuri, Illinois, Akanza, Ohio, Vabuš, Tenase — jo gnojé s svojim tolstim blatom in jo rodovitijo s svojimi vodami. Ko zimske povodnji vse te reke napnejo, ko nevihte cele kose gojzdov

Belin (Bilsenkraut) se tudi veli trava svete Apollonije, kar na Belina — Apollona opominja.

*) Glej moj članek „Ueber den Gott Latovius v Mittheilungen des histor. Vereins für Krain Jänner 1858“, primeri tudi članek o Tatermanu.

**) Gori smo čuli, da so Panoni nosili platnene oblačila z rokavi. Celo drugači je bila traško-illirska noša, kateri so imeli dolge pantalone do pet segajoče, čez pantalone srajco, koja je do kolen segala. Pantalone so bile tudi doli vkup zvezane (glej Montfaucon Antiquité expliquée Tom. III. Planch. 46).

***) Mešasebé je pravo ime reke Mississipi.

poderejo, se zbira izkoreninjenò drevje pri zvirkih. Blato ga kmalo uterdi, protje (lianes) se ga ovije, in rastline, ki se na njem povsod ukoreninijo, doversé uterjenje teh podertin. Penasti valovi jih plavijo v Mešaseb — reka jih zgrabi, in donaša proti marsikakemu zalivu, jih lomi na prodji in množi tako število svojih izlivov. Včasih vzdiguje, ker pod hribi teče, svoj glas, razliva svoje brezbrežne vode po gojzdnem slapovji in okrog piramid grobov indijanskih; ta reka je Nil indijanskih puščav. — Pa v naravi ste milina in krasnost vedno združene; ko srednji tok trupla jek in hrastov proti morju dervi, se vidijo o bregih obeh stranskih tokov plavajoči otoki pistij in nenafurov, katerih rumeno cvetje se vzdiguje kakor majhne zastave. Zelene kače, sinje čaplje, rožnobjni flamingi in mladi krokodili potujejo na teh cvetečih barkah, in vselitev, ki svoje zlate jadra vetru razpenja, pribrodi v kakošen zaveten zaliv reke.

Mešasebova brega sta pač čudovite sliki. Na zahodnem bregu se razvijajo Savane*) dalje ko oko nese, in zdí se kakor da bi se vzdigovali v daljnosti njih zeleni valovi do lazurnega neba, kjer se zgublajo. Na teh nezmernih travnikih se vidijo črede po tri — do štiri tisuč divjih bivolov, ki se sém ter tje klatijo. Včasih se verže kakošen mnogoleten bivol v reko ter preplava na kakošen Mešasebov otok, v visoki travi počivat. Vidši njegovo, z dvema kakor mesec zavitima rogovoma okinčeno čelo in njegovo staro blatno brado, bi ga imel človek za boga reke, ki velikost svojih valov in divjo obilnost svojih bregov z zadovoljnimi očmi ogleduje.

Tak je prizor na zahodnem bregu; na nasprotnem bregu pa se spremeni in je od unega čudovito različen. Drevje vsakoverstne oblike, barve in dišave, ki nad vodo visi, na skalovji in na hribih vkup raste ali v dolinah posamesno stoji, se zraša in se vzdiguje v zrak do visokosti, ki oko upeha. Divje terte, trobentniki (bignonie) in kolokvinte se spletajo o deblih teh dreves, se vijejo do njih vej, se vzdigujejo do najvišjih verhov njih mladik, se sučejo iz javora na tulipnik, iz tulipnika na rožni topol (Alcée — Siegmarswurz), ter napravljajo tisuč votlin, tisuč obokov in tisuč lôp. Včasih prepreže tako rastlinsko pletivo, motaje se od drevesa do drevesa, cele struge rek, in napravi čez-nje cveteče mostove. Iz globočine te gošče vzdiguje trobentnik (magnolia) svoj negiblivi čunjati verh. Okinčan s svojim širokim belim cvetjem gospoduje celemu gojzdu, in nobeno drevo mu ni kos, razun palmovega, ki s svojimi zelenimi veternicami zraven njega rahlo pihlja.

Velika množica žival, ki jih je Stvarnikova roka v te samotne kraje postavila, razširja tu mik in življenje. Iz konca drevesnih verst se vidijo grojzdja pijani medvedi opotekavati se pod brestovimi vejami; karibu-ti se kopljejo v jezerú; černe veverce igrajo v listni gošči; zabavljevci (oiseauxmopeurs — nekakošni drozgi) in virginski golobi, ki niso večji od vrabcov, posedajo na trato, ki se jagod žari; zelene papige z rumenimi glavami, škerlatne šoge, ognjobarveni kardinali plezajo po najvišjih verhih cipres, kolibri blešče po floridskem jazminu (?), kače, katerih pogled tiče očara visé, na visocih gojzdnih obokih, ter se zibljejo sém ter tje kot protje.

Ko je v Savanah unikraj reke vse tiho in pokojno, se tu nasproti vse giblje in šumi; kljuvanje po hrastovih deblih, hlastanje žival, ki sém ter tje hodijo, se pasejo ali sadne koščice grizejo, šumljanje valov, rahlo zdihovanje, gluho mukanje, sladko gerlenje polni te puščave z rahlim in divjim soglasjem. Ko pa veter te samote oživlja, te plave sém ter tje maja, te bele, lazurne, zelene, rožnobjne gromade in vse barve meša in vse šume zedinja, se vzdiguje iz globočine gojzdov tak šum, se kažejo očém take reči, da bi si jez zastonj prizadeval, jih tistim popisati, ki niso še po teh zapušenih krajih hodili.

*) Savane so veliki nezmerni travniki.

Ko pater Marquette in nesrečni La-Salle Mešaseb znajdeta, se zavežejo prvi Francozi, ki se o Biloksí in v novem Orleansu vselé, z Natšezi, nekem narodom ameriškanskim, kterege mogočnost je bila v teh okrajnah strašna. Pozneje so oskrunili prepiri in zavidljivosti gostoljubno zemljo s kervjo. Bil je med temi divjaki nek starček z imenom Šaktas*), ki je bil po starosti, po modrosti in po znanosti življenja očak in ljubezen puščave. Kakor vsak človek, si je bil tudi on kreposti svoje z nesrečo pridobil. Ne le gojzdi novega sveta so bili polni njegovih nesreč, temuč spremljale so ga tudi na brege francozke. V Marsilii po kruti krivici na galejo djan, potem oprostjen pred Ludovika XIV. poklican, se je soznanil in spajdašil z najizverstnejšimi možaki stoletja; bil je pri verzajlskih svečanostih, pri Racine-ovih žaloigrah, pri Bossuet-ovih mertvaških govorih — z eno besedo, divjak je vidil in gledal družtvo omikanega človeštva v njegovi najvišji slavi.

Vernivši se v svojo domovino je živel Šaktas že več let v pokoju. To ugodnost pa mu dovoli previdnost le po visoki ceni. Starček oslepi. Mlado deklet ga vodi po Mešasebovih gričih, kakor je vodila Antigona Oedipa na Cyttheron, ali kakor je vodila Malvina Ossiana po Morvenskem skalovju.

Pri vsih mnogobrojnih krivicah, ki so jih bili Francozi Šaktasu storili, jih je vendar ljubil. Vedno je imel Fenelon-a, kterege gost je bil, v spominu in je želel, da bi mogel rojakom tega krepostnega moža kakošno ljubav storiti. Kmaló se mu k temu ugodna prilika ponudi. V letu 1725 pride v Luiziano nek Francoz z imenom Renat, ki ga strasti in nesreče preganjajo. Po Mešasebu pribrodi noter do Natšezev, ter prosi, da bi ga kot vojaka svojega naroda sprejeli. Šaktas ga izprašuje in skuša, in ko ga v sklepu njegovem nepremakljivega najde, ga posinovi, in mu dá neko indijanko, z imenom Celuta, za ženo. Malo po ti ženitvi se pripravljajo divjaki na brebrov lov.

Sašemci izvolijo Šaktasa za poveljnika, dasiravno je slep, zastran časti, v kateri so ga rodovi indijanski imeli. — Čarovniki razlagajo sanje; Manitu-ti**) se poprašujejo za svét, tobak se daruje, tanki kosčki losnega jezika se žgejo, skerbno se sluša, če v plamenu cvercé, da bi se volja duhov zvedila. Poslednjič — ko posvečenega psa snedó, odrinejo. Renat se jim pridruži. — S pomočjo nasprotnih tokov plavajo piroge***) po Mešasebu proti vodi in pridejo v Ohio-vo strugo. Jesen je. Kentukiške veličanske puščave se razvijajo pred osupljenimi očmi mladega Francoza. Neko noč, ki jo mesec razsvetljuje, ko vsi Natšezi v svojih pirogah spé, in ko brodovje indijansko svoje jadra iz zverinjah kož razpenja in pred rahlim vetrom beží, prosi Renat Šaktasa, pri katerem je bil sam ostal, naj mu svoje dogodke pové. Starček mu rad ugodí, in sedé ž njim na zadnjem koncu barke začne s temi besedami:

(Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Italija ali Laško.

Našim bravcom morebiti ustrežemo, ako jim podamo čertice o Italii sploh, zlasti pa o sardinskem kraljestvu, ki je prederzno ravno zdaj vojsko napravilo našemu cesarstvu.

Italija je od treh strani od morja obdana, namreč na izhodni strani od jadranskega, na zahodni od sredzemeljskega in na južni tudi od sredzemeljskega morja. Samo proti severju jo ločijo snežniki in planine od družih deželá, kakor ima tudi na zahodni strani francozko cesarstvo za svojega soseda. Cela Italija je tedaj polotok; podobna je škorni po celi svoji legi.

*) Glas soglasni.

**) Manitu imenujejo divjaki severne Amerike duhove nebeske.

***) Piroge so barke ameriškanskih divjakov.

nazadnje jo je vendar le zadel. Čutil je svojo pregreho; kdor pa pregreho čuti, je že na poti poboljšanja.

Da je žena tako blede, misli rudar, je krivo to, da se za njim žali in da mora zdaj dosti težeje delati, ker se en ničesar pri hiši potrebnega tudi ne dotakne ne.

Dolgo se pogovarjata; vidi se, kako so se moža mile besede verle žene poprijemale; poslednjič vzame mož dete iz zibe in ga serčno objema.

Vse to smo vidili in slišali, pa tudi čutili, da je tukaj Gospod se mogočnega skazal v nemočnem detetu.

Zdaj smo tiho skoz duri smuknili in jih rahlo zaperli in se prav iz serca veselili, da že dolgo ne tako.

Odsihmal smo le od sreče in lepega miru teh ljudi slišali; rudarja pa od unega dne nikdo ni več vidil v gostivnici.

„Kogar mili pogled nedolžnega otroka ne spreoberne — je rudar potem večkrat rekel — je pogubljen na veke!“

Po „G.“ J. Pavalec.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Pripoved.

Lovci.

Čudna osoda naji zedinja, sin moj: v tebi vidim omikanega človeka, ki je sam rad divjak postal; v meni pa vidiš divjaka, ki ga je hotel veliki Duh (nevém čemu) omikati. Od nasprotnih strani sva nastopila tek življenja; ti si prišel počivat na mesto, ki je bilo meni pripravljeno; jez pa sem na tvojem sedel: predmeti so se nama morali tedaj popolnoma različni zdeti. Kdo naji — ti ali jez — je pri ti spremembi več dobil ali zgubil? To je znano le duhovom, katerih najnevedniši je modrejši ko vsi ljudje vkup.

Prihodni cvetni mesec *) bom štel sedemkrat deset snegov in še tri snege naverh **), odkar so me mati na Mešasebovem bregu rodili. Španjci so se bili malo prej v pensakolskem zalivu vselili, v Luiziani pa ni bilo še nobenega belega človeka. Komaj sedemnajst listopadov sem še le štel, ko sem šel s svojim očetom, vojakom Utalisom, nad Muskogulge, mogočno ljudstvo v Floridi. S Španjci, zavezniki svojimi, se združimo, in boj se uname pri neki strugi reke Maubile. Areskui ***) in Manitu-ti nam niso prijazni. Sovražniki zmagajo; moj oče so ubiti — jez jih branim, pa sem dvakrat ranjen. Oh! zakaj se nisem takrat v deželo duš pogreznil! Vsega terpljenja, ki me je na zemlji še čakalo, bi se bil ognil; duhovi so bili drugač sklenili; beguni me tirajo seboj v Šent-Auguštin.

V tem mestu, ki so ga bili Španjci malo prej sozidali, sem bil v nevarnosti, v meksikanske rudnike po sili odpeljan biti: nek star Kastilianec, z imenom Lopez, me reši; mladost in priprostost moja ga gane, brambo svojo mi ponudi ter me pelje k svoji sestri, ki je pri njem neoženem živela.

Obema vdahnem kmalo najrahljše čutleje. Z veliko skerbjo me gojita, in mi oskerbita raznih učiteljev. Ko pa trideset mescov v Šent-Avguštinu bivam, me napade pravi stud življenja v mestu; čutim, da očitno hiram in umiram; sedaj stojim po cele ure in gledam verhe daljnih gojzdov, sedaj pa sedim na bregu reke, ter spremljam z žalostnimi očmi tek njenih valov. Mislim si gojzde, po katerih je voda pritekla, in vsa moja duša živi v puščavi.

Želji, v puščave se verniti, se nisem mogel več braniti. Nekega jutra stopim pred Lopeza, spet po divjaško oblečen, v eni roki deržaje lok in pušice, v drugi pa svojo

evropejsko obleko. Velikodušnemu branitelju svojemu jo damvès objokan se mu veržem k nogam. Vse si prerečem, ne; hvaležnosti se krivim; poslednjič pa mu pravim: „Oče moj, sam vidiš, da umerjem, če mi ni dano, spet po divjaško živeti.“

Lopez je vès osupnjen in me hoče od namena mojega odverniti. Nevarnost, Muskogulgom spet v roke priti, mi stavi pred oči. Ko pa vidi, da sem terdno sklenil, vse vagati, se mu solze ulijejo, objame me in zaupije: „Le pojdi tedaj, otrok narave! Bodi spet sam svoj, Lopez te noče ob svobodnost pripraviti. Ko bi še mlajši bil, bi te spremil v puščavo, na katero tudi mene marsikakošen sladek spomin veže! K tvoji materi bi te peljal. Ko boš spet v gojzdih svojih, spomni se včasih starega Španjca, ki te je gostoljubno sprejel. Se k ljubezni do ljudi spodbadati, spominjaj se, da prva skušnja, ki si jo na sercu človeškem storil, se mu je vsa v hvalo ponesla.“ — Lopez sklene z molitvo k Bogu kristjanov, katerih vere nisem hotel sprejeti; jokaje se ločiva.

Kmalo sem za nehvaležnost svojo kaznovan. Neveden, kakor sem bil, zaidem v gojzdih, in neka četa Muskogulgov in Siminolvov me vjame, kakor mi je bil Lopez napovedal. Iz obleke moje in iz perja, ki mi glavo kinči, spoznajo, da sem Natšez. Vklenejo me, pa le rahlo, ker se jim moja mladost smili. Simaghan, četni poglavar, hoče vediti, kako mi je ime; odgovorim mu: „Šaktas mi je ime, sin Utalisov, vnuk Miskuitov, ki sta več ko stoterim Muskogulškim junakom kožo in lasé z glav iztergala. Simaghan mi pravi na to: Veseli se, Šaktas, Utalisov sin, Miskuitov vnuk, sožgan boš v veliki vasi.“ „Prav je“, mu odgovorim in zapojem smertno pesem.

Čeravno sem bil jetnik, se vendar perve dni nisem mogel ubraniti, da bi ne bil sovražnikov svojih občudoval. Muskogulg, še bolj pa njegov zaveznik, Siminolec, je vesel, ljubeznjiv, zadovoljin človek. Njegova hoja je lahka, njegova sprejemba odkritoserčna in jasna; govori veliko in urno; njegov jezik je soglasen in gladek. Še celó starost ne more Sašemca ob to veselo priprostost pripraviti; on je kakor njegovih gojzdov stari ptiči, ki še svoje staro petje v novo soglasje svojih mladih mešajo.

Ženske, ki so pri četi bile, so mojo mladost priserčno milovale in ljubeznjivo radovednost kazale. Popraševale so po materi moji, po prvih letih življenja mojega; vediti so hotle, ali je moja iz mahú napravljena zibelka na cvetečih javorovih vejah visela; ali so me vetrovi z gnjezdi malih ptičkov zibali. Na to tisuč prašanj o stanu serca mojega; prašajo me, ali sem vidil v sanjah svojih belo košuto, in ali mi je drevje svetovalo, skrivne doline ljubiti. Odkritoserčno odgovarjem materam, hčeram in zakonskim. „Ve šte“, jim pravim, „kinč dneva, in noč vas ljubi, kakor roso. Človek vam se rodi iz oserčja, da se persi in ust vaših poprime; ve imate mile sladke besede, ki vsako bolečino utolažijo in zazibljejo. To mi je pravila Ona, ki me je rodila, ki je ne bom več vidil. Ona mi je tudi še pravila, da device so skrivnostne cvetlice, ki se najdejo v samotnih krajih“.

Te hvale se žene močno radujejo; obilo mi darujejo vsakoverstnih darov, nosijo mi orehove kaše, javorovega sladkora, koruznih opresnikov, medvedjih béder, brebrovih kož, tudi školjk, kinčiti me, in mahú za posteljo mojo. Pojejo in smejajo se z menoj; na enkrat pa začnejo spet jokati, ker jim na misel pride, da imam sožgan biti.

Neko noč, v kateri so bili Muskogulgi stanje ob robu nekega gojzda napravili, sedim pri vojnem ognji poleg lovca, ki mi je čuvaj bil. Na enkrat slišim obleko po travi šumeti, in napolzagernjena ženska se k meni vsede. Solze ji tečejo s trepavnic; pri svetlem ognji vidim, da se ji majhen zlat križec na persih blešči. Bila je redne lepote; v obličji se ji je vidila krepost in nekakošna pohotnost, ki se ji ni bilo ubraniti. S tem je združevala še rahlejšo prijetnost;

*) Mesec Maj.

***) Sneg = leto, 173 let.

****) Areskui je divjakom ameriškimi vojnimi bogi.

nenavadna čutljivost in priserčna tuga se je razodevala v njenih očeh; rajsk je bil njen nasmehlej.

Menil sem, da je devica poslednje ljubezni, devica, ki se ujetemu vojaku pošilja, da bi mu smert slajšala. V tem prepričanji ji pravim jecaje in z nekakošnim nepokojem, ki pa vendar ni iz strahu pred germado izhajal: „Ti nisi stvarjena za poslednjo ljubezen, vredna si devica perve ljubezni biti. Čutleji serca, ki bo kmalo biti nehalo, bi se z gibleji tvojega nič kaj ne skladali. Kako bi se smert z življenjem družila? Pri tebi bi zgubo življenja preveč čutil. Drugi naj bo srečnejši od mene, in dolgi objemljeji naj zedinjajo čverst prot s hrastom“.

Mlado dekle mi pravi na to: „Nisem ne devica poslednje ljubezni. Si li kristjan?“ Odgovorim ji, da nisem izdajavec duhov kočje svoje. Pri teh besedah se Indijanka nekako neprostopvoljno gane. Milovam te, mi pravi, da si hudoben molikovavec! Mene so mati pokristjanili. Atala se zovem, hči Simaghanova zlatih zapestnic, ki je poglavar te vojne čete. V Apatašuklo gremo, kjer imaš sožgan biti. — Pri teh besedah Atala vstane in me zapusti.

Tu je Šaktas prisiljen, v svoji pripovedi prenehati. Spomini mu derejo v serce. Solze iz njegovih ugasnjenih oči mu polijejo vpadene lica: tako se naznanjata dva v globočini zemlje skrita vira po dveh vodnih nitih, ki med skalovjem slezite.

„O sin moj“, pravi poslednjič, „vidiš, da Šaktas je le malo moder, dasiravno ko moder slovi. Otrok moj dragi, ko ne more človek več viditi, more vendar še jokati! Več dni je prešlo; vsak večer me Sašemska hči obiskuje in se z menoj kratkočasi. Spanje se ogiblje mojih oči in Atala biva v sercu mojem kakor spomin na stanišče dedov mojih“.

Sedemnajsti dan hoda, proti času, o katerem enodnevka (éphémère) iz vode izhaja, pridemo na veliko savano Alašno. Obdana je z griči, ki se eden za drugim versté, in za katerimi se gojzdi kopalov, lemón, trobentnikov (Magnolia) in gabrov do oblakov vzdigujejo. Poglavar zažene dohodni krik, in četa se vstanovi o podnožji gričev. Mene denejo v nekoliko daljnosti na rob enega tistih naravnih stuđencov, ki so v Floridah tako znameniti. K nekemu drevesu me privežejo; nek vojak, poln nepoterpežljivosti je pri meni na straži. Komaj sem nekoliko hipov na tem kraju, ko se Atala pri studencu pod ambrovem drevjem prikaže: „Lovec, pravi muskogulškemu vojaku, če hočeš serno loviti, bom jez jetnika varovala“. Pri teh besedah poglavarjeve hčere poskakuje vojak od veselja; po griču plane nazdol in hití z dolgimi koraki čez planjavo.

Čudna nezložnost serca človeškega! Jez, ki sem toliko želel, nji, ki sem jo že ljubil kakor sonce, kakošno blago besedo reči, sem sedaj zmešan in ném; zdí se mi, da bi bil raji krokodilom v studenec veržen, ko tako sam z Atalo. Hči puščave je bila ravno tako zmešana kakor njen jetnik; oba sva terdo molčala, duhovi ljubezni so nama bili besedo očarali. Poslednjič pravi Atala, pa ne brez težave: „Vojak, le rahlo si zvezan, lahko uideš“. Pri teh besedah se mi poverne prederznost v jezik; odgovorim ji: „Rahlo zvezan, o dekle!“ . . . Dalje nisem vedil, kaj bi rekel. Atala se nekoliko obotavlja, potem mi reče: „Otmi se“. Nato me odveže od drevesnega debla; jez pa primem verv in jo denem spet v roke ptujega dekleta, ter posilim nje zale perste okleniti se okrog verige moje. „Vzemi, vzemi jo nazaj!“ zaupijem. „Ti noriš, pravi Atala z ginjenem glasom. Nesrečnež! al ne veš, da imaš sožgan biti? al spremišliš, da sem strahovitega Sašemca hči?“ — „Bil je čas“, ji odgovorim s solzami v očeh, „ko so tudi mene mati v brebrovi koži na ramah nosili. Tudi moj oče so imeli lepo kočjo, in njih serne so pivale iz tisuč gojzdnih potokov; sedaj hodim brez domovine okrog. Ne bo ga prijatla, ki bi, ko me več ne bo, malo trave na moje truplo potrosil, ga muham braniti: truplo nesrečnega ptujca se nikomur ne smili“. (Dl. sl.)

Kratkočasnica.

Strah za Cekinovim gradom nad Ljubljano.

To se je godilo, preden je blagi cesar Jožef II. postavil, da morejo kmetje svoje zajemnice (Miethuben) od svojih gospósk v last si kupiti. Bil je neki kmet v Šent-Vidu ali v okolici na dobri zajemnici, ki jo je pridno obdeloval s svojo družino; al on se je nekako zameril pri grofu Se...*), svojemu gospodu, na gradu, ki se je tako razserdil, da je kmetu ukazal, naj zemljo zapusti; ni se dal nikakor potolažiti, če ga je tudi kmet lepo ponižno prosil. Lahko si mislimo, da je kmet na vse kraje premišljeval, kam in kako bi si v ti veliki nadlogi pomagal, ker bo mogel zapustiti svoj dom in svojo lepo in pridno obdelano zemljo.

Pred veliko leti je bil pred Cekinovim gradom velik smrečji log, kakor priletni bravci še dobro pomnijo, ki je segel blizo sedanjega drevoreda in do Tivol, deleč v hrib in proti Šiški, kamor so učenci ljubljanskih šol hodili ob četertkih in torkih žogat in se sprehajati in še marsikdo drug z dobrim in slabim namenom.

Na enkrat slišijo v gradu glas iz smrečja: „krivica, krivica!“ in zopet „krivica, krivica“, preden so imeli spat iti. To je terpelo več časa, pa ne vsaki večer. Družino je bilo tako groza, da je mislila službo zapustiti, češ, da bo utegnili strah tudi nazadnje v grad priti. Grof Secheny je torej poslal v Ljubljano po vojakov, da so šli za tem strahom ga spoditi iz grajske okolice. Šli so torej v log, kjer so ga mislili dobiti; al kmalo se je strah blizo Tivol oglasil: „krivica, krivica“; ko vojaki tje pridejo, se je zopet zgorej pod hribom oglasil: „krivica, krivica!“ Ko ga več ur lové, pa ne dobé, grejo zopet v grad, in tako so delali nekaj večerov, dokler so popolnoma obupali. Strah pa ni obupal, ter se je dal marsikrat še slišati: „krivica, krivica!“ Poslali so še po kapucine v Ljubljano, od katerih pa le toliko vem, da se jim je berž zdelo, da ta strah se ne dá ne z molitvijo ne z žegni odpraviti. Tudi oni so šli nazaj v samostan.

Zadnjič pride žlahni grofinji na misel, in reče grofu: „Morebiti zato straši, ker hočeš unega kmeta iz zemljiša pregnati; pusti ga, naj še ostane. Grof že od strahu in praznega zasledovanja omečen, je storil po svetu svoje dobre žene, ter je dal kmetu vediti, naj še ostane, kakor je bil do zdaj, pa naj, kakor dober podložen svojega gospoda spoštuje in uboga, kar je tudi ta revež z veselim sercom obljubil.“

On je namreč včasih svoja dva sina in dva hlapca na smreke poslal, da so kričali „krivica, krivica“. Kadar so vojaki do enega prišli, je omolknil, drugi pa se je oglasil, in tretji in četerti, dokler se ni vsa krivica poravnala; tako je strah jenjal.

Menim, da je še marsikter strah človešk, ki bi se dal razodeti, ako bi ljudje pametnejši in serčniši bili. V svojih otročjih letih sem slišal, da je neki študent deklet snubil, pa mu je oče ni hotel dati, in zato je začel strašiti; ko mu je pa deklet dal, je strah jenjal. D.

Dopisi.

Od sv. Trojice na Štaj. 5. maja. — Žito pri nas lepo kaže; pozno sadno drevje tudi obilega sadu obeta, le ranega je precej mraz vzel; terta je po zimskem in pomladanskem mrazu veliko terpela; berž ko ne je peti del tersja suh; akoravno bode iz terdega pognalo, grojzda vendar ne bo; zato se nam ni nadjati bogate tergatve. Vино se dobiva pri nas od 25 do 30 gold. štertinkak, staro dobro vino od 50 do 60 gold., al kupca ni, ker se zdaj vse vojske boji. Naši ljudje veliko od vojske govorijo, pa še

*) Od tega imena izvira popačeno „Cekinov grad“.

Republikanec je bil od peté do glave in sovražnikov se mu ni manjkalo, kateri so njegovo bistroumnost spoznali in se kreposti njegove bali. Vendar pa je prišel na stopnjo kapitana pri kanonirjih. Al njegov vojaški ték se je začel še le 19. decembra 1793, ko je bil za brigadirja in poveljnika artilerije pri italijanski armadi izvoljen. Ta je bila na slabih nogah, in ker je bila mnogokrat tepena in premagana, je bilo tudi malo serčnosti v nji. Tù se je prvi pot pokazalo, kakošna glava je Napoleon. Prepričal je svoje višje poveljnike, da je mogoče tudi z majhnim kardelom močnejega sovražnika premagati.

Pa zadelo ga je, česar se ni kar nič nadjal. Grozovite vlade v Parizu je bilo konec, Napoleon je še vedno se vlekel za njo v Nizzi. Kar pride odbornik Beffroi in dá Napoleona vjeti. Kmali so ga sicer zopet iz ječe spustili, al 15. septembra 1794 so ga zbrisali izmed generalov.

Napoleona je to silno žalilo. Hitel je v Pariz se opravičiti. Pa zastonj si je prizadeval; predsednik vojnega odbora je sovražil iz dna svojega serca vse, kar je z grozovito vlado vleklo, toraj tudi Napoleona. Od vseh strani zapušen je dobival ta samo od nekterih prijatelov nekoliko pomoči; nazadnje so mu dali zopet službo pri artileriji na Holandskem. Pripravljal se je ravno, se tje podati, kar se vzdigne Pariz zoper tretjo ustavo republike. Narodna skupščina je zbrala armado in izvolila zanesljivih generalov, med katerimi je bil Napoleon namestnik armadnega poveljnika. 5. okt. 1795 se uname v Parizu boj med rojalisti, to je, tistimi, ki so s kraljem držali in med republikno armado. Ta je premagala in narodna skupščina je bila Napoleonu hvaležna. Že tri mesce pozneje (1796) je bil višji poveljnik italijanske armade. To leto se je tudi oženil z Jožefino in od tega časa je rastla in rastla slava 26 let starega vojskovodja. (Dal. sl.)

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Te besede ganejo Atalo. Solze ji tečejo v studenec. — „Oh! ko bi tvoje serce govorilo kakor moje!“ ji iskreno pravim. „Al ni puščava prosta? Ali nimajo gojzdi dovelj skrivnih krajev, v katerih se lahko skriva? Je li otrokom koč k sreči toliko treba? O dekle, lepše ko ženinove perve sanje! O predraga moja! bodi serčna in pojdi z menoj.“ To so bile moje besede. Atala mi odgovori z milim glasom: „Jezika belih si se naučil, prijatelj moj mladi, lahko ti je Indijanko prevériti.“ „Kaj! zaupijem, svojega mladega prijatla me imenuješ! Oh! ko bi reven suženj“... „Nu, pravi, ter se čez-me nagne, reven suženj“... „Naj mu poljub“, ji goreče odgovorim, „tvojo zvestobo zagotovi!“ — Atala usliši mojo prošnjo: kakor se zdí, da visi mlad jelen na cvetji rožnega germovja, ki se ga na kakošnem berdu z rahlem jezikom dotika, tako visim jez na ustnicah ljubice drage.

„Oh! sin moj dragi, kako blizo je žalost veselju. Kdo bi bil mislil, da bo hip, v katerem mi je Atala prvo poročnino svoje ljubezni dala, tudi hip, v katerem je vse upanje moje razdjala? Kako si stermel, sivi stari Šaktas, ko je hči sašemka te besede govorila!“ Zali jetnik, nespametno sem se tvoji volji vdala; kam naji bo ta strast peljala? Moja vera me ločuje od tebe za vselej. O mati moja! kaj ste storili?... Atala omolkne na enkrat, in priderži nekakošno skrivnost, ki je njenim ustnicam, toliko da ne, uhitala. Njene besede me pripravijo ob vse upanje. „No, tedaj, zaupijem, okrutni hočem biti, kakor si ti, ne bom bežal ne. Vidila boš, kako moja koža cverči; velika radost ti bo to.“ — Atala mi vzame roke med svoje, ter pravi: „Reveni mladi molikovavec, resnično se mi smiliš; ali češ, da celo serce izjokam? Oh, da ne morem s teboj

bežati! Nesrečno nedrije matere, ki te je rodila, o Atala! Zakaj se ne veržeš krokodilom v studenec!

Tù zavzdignejo, ravno ko se sončni zahod bliža, krokodili gluho tulenje svoje. „Zapustiva ta kraj“, mi pravi Atala. Na to peljem Simaghanovo hčer k podnožju gričev, ki se delé v zelene rokave, katerih nosi se proti savani prostirajo. Vse je svečanstveno, tiho in krasno v ti samoti. Štoklja vpije na svojim gnejzdu, gojzdi doné od enoglasnega petja prepelic, od sičanja malih dolgorepnih papig, ki se jim peruše pravi, od mukanja bivolv in od razgetanja siminoljskih kobil.

Najin sprehod je skoraj ném: zraven Atale hodim; ona derži konec vervi, ki sem ji jo usilil; sedaj točiva solze, sedaj se siliva smehljati; sedaj povzdigujeva oči proti nebu, sedaj jih obračava spet na zemljo: ptičje petje slušati, na sončni zahod kazati, kakošen rahel rokostis, persi, sedaj kipeče, sedaj pokojniše, imena Šaktas in Atala, včasih kakošna sladka beseda.... to je bilo vse. O, prvi sprehod ljubezni! tvoj spomin mora pač mogočen biti, ker serce starega Šaktasa po toliko letih življenja še tako močno majša.

Kako nezapopadljiv je človek, ki ga strasti majajo! Velikodušnega Lopeza sem bil zapustil, iz ljubezni do svobodnosti sem se v vse nevarnosti podal, in v enem mescu je bil pogled ženske vse moje nagnjenje, vse sklepe in vse misli spremenil. Pozabljena je bila domovina moja, mati moja, koč moja in okrutna smert, ki me je čakala. Za nič nisem več maral, kar ni Atala bilo. Nesmožen, se spet k možaški pameti povzdigniti, sem se bil na enkrat v otročji stan nazaj pogreznil, in nikakor nisem bil v stanu, kaj storiti, da bi se bil otel osode, ki mi je pretila, skoraj bi bilo treba bilo, da bi mi bil kdo za spanje in za hrano skerbel.

Zastonj je bilo tedaj, da se Atala po najinem šetanju po savani pred-me verže in me živo prosi, naj jo zapustim. Zagotovljam jo, da se bom sam v stanišče vernil, če me spet k deblu drevesa ne priveže. Prisiljen je, se v to udati, upanju pa se ne odpové, me pozneje na druge misli pripraviti.

Naslednji dan po tistem, ki je bil osodo mojo določil, se počiva v nekaki dolini ne deleč od Kuskovile, poglavnega kraja Siminoljcev. Ti Indijani, zedinjeni z Muskogulgi, se imenujejo Kriki (Creeks) ali krikška zaveza. Hči palmov okrajne pride sred noči k meni. Pelje me v velik smrekov gojzd in ponavlja svoje prošnje, me k begu napraviti. Brez odgovora stisnem njeno roko v svojo, in prisilim osupnjeno serno, se z menoj dalje v gojzd podati. Noč je krasna. Duh zraka stresa svoje sinje lase, dišeče ko balzam od puha smrek; diha se ambrov duh, ki ga pod tamarindami ob reki ležeči krokodili puhté. Mesec sije vsred najčistejšega lazúra, njegova biserno-siva svetloba se izliva verh gojzdov, ki se negotovo majajo; nobenega šuma ni slišati razun tistega skrivnostnega daljnega soglasja, ki v gojzdni globočini gospoduje. Djalo bi se bilo, da duša samote po širokem obsežji te puščave zdihuje.

(Dalje sledí.)

Kratkočasnica.

Gizdalin in čevljar.

Neki francozk gizdalin (Stutzer) pride v avstrijsko mesto M. in se nastane v najiminentnejši gostivnici. Obrekovanje bi bilo, ako bi terdili, da mu je pavec gledal iz škornje, — toliko pa je vendar gotovo, da mogel je imeti slabo obutev, zakaj koj prvo jutro po prihodu si dá poklicati čevljarja. — Ljudje se povsod trudijo po zaslužku, toraj tudi tukaj ni terpelo dolgo, da nekdo poterka na duri gizdalina, in na njegov klic „noter“ stopi ponižno pred njega mojster čevljar, vpraša za njegovo povelje. — „Žal mi je“, ošabno gizdalin nagovori čevljarja, „da si moram

žetinc, messor. Vuk (rječnik, 651) ima risar = žetelac. Zavoljo suffiksa primeri staroslov. veliar, magnas, poljsko miensiarž = mesiar, Fleischhauer, kosiarž = kosiar, der Sensenmacher. V novoslovenščini je iar = ər zato imena: Kosər = Kosiar, poljsk. Kosiarž.

ARMIANVS = Armian = sansk. armjanas, iz korenike ar, „leuchten“. Oblika še se nahaja v imenih: Gabrian, Čavrian, Kocian, Golian, Modrian, pa že tudi: Gabren, Čavren, Kocen, Golen, Modren. Armian se veli današnji dan Ermen, z daljnim suffiksom ec — Ermenec, Ermenc. Po prestavi čerk je iz armen postalo: romen, rumen, kakor rano iz arno, iz korenike ar, leuchten, sansk. aru, rōthlich. V osebnih imenih Armian, Ermen, Arnuga še se je ohranila prvotna oblika. Ermenov, in Ermencov še je več po Pohorji. Da so v Skomnah tudi našli rimsko-slovenski kamen z imenom IANTVMAR = današnjemu slovenskemu imenu Jet'mar sem že na drugem mestu omenil. Davorin Terstenjak.

Ozir v pretekle čase.

Napoleon I.

(Dalje.)

Poslednji dan mesca sušca 1796 je prevzel Napoleon poveljstvo armade na Laškem. Imel je sicer skušene generale, al armada je bila slaba. Njegovi nasprotniki so bili Avstrijanci in Sardinci; 60,000 mož jih je bilo. S svojim bistrim umom je kmalo nadomestil, kar mu je pri armadi manjkalo. Z oserčajočimi besedami je unemal svoje vojake in jih tolažil s tem, da bodo dobili v sovražnikovi deželi stotero tega, česar želé in potrebujejo. Potem jih pelje v boj in 12. aprila 1796 že premaga cesarske.

Njegovo poglavitno prizadevanje je bilo, avstrijsko armado od sardinske ločiti. 14. aprila premaga sopet svoje sovražnike in 15. se je ugvozdil med Avstrijance in Sardince. Ločene ste bile armadi. Sardinci so se hotli ž njim pomiriti, al zmagavec se ni hotel drugače v to udati, kakor da se mu odprejo poglavitne mesta in terdnjave sardinske. Tako je dobil celo deželo v svojo oblast in z njo vse, česar je potreboval za svojo armado.

V tem so se Avstrijanci na levo stran Pada umaknili, da bi sovražniku Milan branili; mislili so, da bo šel pri Pavii čez Pad, al že 8. maja je bil Napoleon pri Piačenci že unstran reke in je zagnal cesarske armade do Ade nazaj. Kakor blisek je šel od mesta do mesta in kmalo je bila cela Lombardija v njegovi oblasti. Cesarski so se zbrali pri Mantovi.

Ko so italijanski vladarji vidili, da ne more Napoleona nihče ustaviti, so se prizadevali, z njim pomiriti se. Tako so se vse italijanske dežele pred njim tresle; njegovi žepi so se polnili in njegova armada se je navzela novega poguma. Veliko mu je pa tudi to pomagalo, da so bili Italijani s svojimi vladami nezadovoljni; verh tega je pa še podložne zoper njih vladarje psoval. Gorjé je bilo pa tudi vladarju, kateri ni bil popolnoma mirn! Plačati je mogel Napoleonu do poslednjega cempera; brez milosti je grabil in stiskal, da je njegova armada živela bolj, kakor ji je treba bilo. Kjer je bilo kaj dražega, kjer je bil kak izdelek umetnosti, vse je pobral in poslal v Pariz. Francozki jarm je začel Lombardom prekervave žulje delati; vzdignili so se. V mnogih mestih so planili čez Francoze in so jih pomorili. Napoleon pride in tepe nesrečne Lombarde z ognjem in mečem.

Avstrijanci so se ob reki Minčiju utaborili. 21. maja gré Napoleon čez reko, pa sopet ondi, kjer so se najmenj nadjali, jim vzame 1. junija Verono in jih zažene do tiroljske meje nazaj. Tiroljcom je obljuboval svobodo in samosvojnost; pa gluhim ušesom je govoril. Tudi v družih italijanskih deželah je začelo nekako zoper njega vreti; pa ko blisek je bil povsod in krotil nepokoj. Bolonijo in Feraro je imel v kratkem v svoji oblasti, in papež je bil prisiljen, z Napo-

leonom mir storiti. Drago drago ga je mogel kupiti, ker je mogel Bolonijo, Feraro in Ankono Napoleonu prepustiti. Tudi Toskana mu ni odšla. Milanski grad se mu je podal in potem je šel nad Mantovo. Avstrijanci so sicer odgnali Francoze od te terdnjave, pa po samem jih je premagal in 23. avgusta je začel že sopet Mantovo oblegovati.

V tem, ko so Francozi Mantovo oblegovali, je skušal Napoleon italijanske dežele v republiko predelati. Brez uzroka se loti Modene, in zedinil to deželo z novo cisalpinski republiko; Parma in Genova ste se tudi podale. Avstrijanci so se z vso močjo prizadevali, Mantovo rešiti, pa zastonj; 2. februarja 1797 se je podala Francozom. Ta dan je planil Napoleon čez papeževe dežele, pa že 19. februarja je mogel papež mir storiti. Zdaj je imel Napoleon priložnost, se z avstrijskim cesarjem v njegovih lastnih deželah vojskovati. Preden je preteklo mesec, je imel Napoleon celo Goriško, Krajnsko in Koroško in nekaj Tiroljskega v svoji oblasti. O pravem času še se je začel Napoleon z nadvojvodom Karlom pogojevati in se je pomiril 7. aprila v Judenburgu za šest tednov. Al v tem je rastla njegova stiska bolj in bolj. Pred sabo je imel Avstrijance, kateri so se Tersta sopet polastili, na Italijanskem se je napovedoval punt. Zavoljo tega je sklenil 18. aprila v Leobnu začasen mir, v katerem je dobil od avstrijskega cesarja več deželá s Terstom vred.

Ko je dobil Napoleon Terst v svojo oblast, mu je začela beneška republika tern v peti biti; zavoljo tega ji je že 3. maja vojsko napovedal in 12. tistega mesca jo je imel že v svoji oblasti. Taka se je godila tudi z Genovo in sardinski kralj se je po drago kupljenem miru s Francozi zedinil. Kjer kolj je imel Napoleon svojo armado, so jo mogle dežele preživiti; verh tega je pošiljal neprecenljive zaklade dragih in umetnih reči v Pariz. 1. septembra se je začel z Avstrijo zastran miru pogojevati, kateri je bil 17. oktobra popolnoma sklenjen. Avstrija je zgubila tu Belgijo in najlepše italijanske posestva, dobila pa je za to Dalmacijo in Istro, kar so je pred Benečani imeli, tudi Benedke in Benečijo do reke Adiže ji je dal Napoleon.

(Dalje sledí.)

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje.)

Na bregu reke Šata-Uše stoji divja smokva, ki jo je spoštovanje ljudstev posvečilo. Na tem kraji so bile device vajene svoje oblačila iz drevesne kože prati in na veje starodavnega drevesa obešati, da bi jih pih puščave sušil. Tu so bili nezmeren grob skopali. — Iz sobe žalosti se vzdignejo, mertvaško pesem pojé. Vsaka družina nese kakošen posvečen ostanek. Pride se h grobu; ostanjki se va-nj spusté; po legah jih razložé; odsebijo jih z medvedjimi in brebrovimi kožami; grobnica se vzdiguje in drevo solz in spanja se na-njo vsadí.

Obžalujva ljudi, sin moj! Ravno ti Indijani, katerih šege so tako ganljive; ravno te žene, katerim sem se tako serčno smilil, terjajo sedaj z velikim vpitjem mojo smert, in cele ljudstva odlašajo svoj odhod, da bi veselje imele, viditi, kako mladeneč najstrašnejše muke terpi.

V neki dolini proti severju, ne dalječ od velike vasi, stoji hosta cipresnega in jelovega drevja, ki se ji kervni gaj pravi. Pride se va-njo po razvalinah nekega tistih spominkov, katerih pričetek ni več znan, in ki so delo nekega pomerlega ljudstva. Vsred te hoste se širi prazen prostor, na katerem se vojni jetniki navadno žertovajo. Slovesno me tje peljejo; vse se pripravlja za smert mojo; Areskui-tov kol se vsaja; smreke, brestí, ciprese padajo pod mahljeji sekire; germada se kopiči; gledavci si napravljajo iz drevesnih vej in debel gledišča. Vsak si umišluje drugače

smertne muke; ta sklence mi s čepine kožo iztergati, uni mi z razbeljenem železom oči iztakniti. Jez pa povzdignem smertno pesem.

„Muk se ne bojim; serčen sem in zabavljam vam, Muskogulgi! bolj ko ženske vas zaničujem. Moj oče Utalisi, Misku-tov sin, je pival iz cepin vaših najjimenitnejših vojakov; kar enega zdihljeja ne bote sercu mojemu iztergali.“

Po pesmi moji razkačen mi prebode nek vojak ramo s pušico. „Hvala brate“, mu pravim.

Pri vsi pridnosti rabeljnov mojih ni moglo vendar pred sončnem zahodom za smert mojo vse pripravljeno biti. Čarovnika poprašujejo, on pa prepoveduje duhom senc nepokoj delati, in moja smert se odloži na juternji dan. Al nepotpežljivi, radost tolikega razgleda uživati, in da bi, ko zora napoči, hitreje na mestu bili, ne zapusté Indijani kervnega gaja; velike ognje zanetijo in napravljajo gosti in plese.

Med tem me vznak položé; vervi, s kterimi mi vrat, noge in roke ovijejo, privežejo na kole, ki jih v tla zabijejo. Vojaki se vležejo na te vervi, in kar ganiti se ne morem, da bi ne čutili. Noč gré naprej, pesme in plesi nehajo malo po malem, ognji dajajo le še malo rudečkaste svetlobe, po kteri se tu pa tam senca kakošnega divjaka plazi; vse pospava. Kakor se malo po malem šum ljudi manjša, se množi šum samote, in za šumom glasov nastopijo zdihljeji vetra v gojzdu.

Z očmi upertimi v nebo, na katerem se rasteči mesec med oblaki šeta, premišljujem svojo osodo: Atala se mi zdí nehvaležna pošast — zapustiti me v smerti moji!... mene, ki sem se raji plamenu žertoval, ko se od nje ločil! In vendar čutim, da jo še zmirom ljubim, da bi za-njo z radostjo umerl.

V veliki radosti čutimo v sebi nekakošen notranji spodbadek, ki nas budí, kakor da bi nas opominjal, da naj si pač kratek hip v prid oberremo. V velikem terpljenju nasproti čutimo težo nekega bremena, ki nas mami; naravno je, da se solz trudne oči rade zapirajo, in tako se kaže tudi v nesrečah naših dobrotljivost previdnosti. Zoper voljo me prevzame tisto gluho spanje, ki ga tudi najnesrečnejši včasih uživajo. Sanja se mi, da sem verig oprostén; zdí se mi, da čutim polajšanje, kakoršno se čuti po dolgi teži, ko nas dobrotljiva roka verig oprosti.

Ta čutljaj postane tako živ, da oči odprem. Pri svetlobi lune, ktere žarki se med oblaki vijejo, vidim veliko belo podobo, ki se nad-me nagniva in molčé vezi moje odvezuje. Zoper voljo hočem zavpiti, ko mi roka, ki jo precej spoznam, usta zatisne. Ena sama vez še derži, pa nemogoče je, prerezati jo, da bi se vojak, ki vès na nji leži, ne zbudil. Atala jo prime, vojak se napol zbudí, ter sede po koncu. Atala se ne gane in ga gleda. Indijan meni, da vidi duha razvalin; vleže se spet, zapre oči ter moli svojega Manitu-ta; vez je prerezana. Vstanem in grem s svojo oprostiteljico, ki mi podá konec loka, kterege drugi konec sama derži. Pa kolika nevarnost naji obdaja! Sedaj zadevava na spijóče Indijane, sedaj naji poprašuje straža, in Atala odgovarja s spremenjenem glasom. Otroci vpijejo, psi lajajo. Komaj prideva iz nesrečnega kroga, ko že divje rijovenje gojzde stresa. Stanišče je zbujeno, tisuč ognjev se zaneti, divjaki z baklami se vidijo na vse strani tekati; midva podvizava svoj tek.

Deleč sva že, ko se zarja verh Apalšev prikaže. Kolika je blaženost moja, ko se še enkrat z Atalo, z Atalo oprostiteljico svojo, z Atalo, ki se mi za vselej vdá, v samoti znajdem! Jezik moj je ob besedo, na kolena se veržem ter pravim Simaghanovi hčeri: „Človek je pač mala reč; ko ga pa duhovi obiskujejo, ni popolnoma nič. Ti si duh, ti si me obiskala, in pred teboj ne morem govoriti.“ Smehljaje se mi podá Atala roko: „Saj moram s teboj iti, mi pravi, ker nočeš brez mene bežati. Nocoj sem čaravnika podkupila, rabeljne tvoje sem z izlečkom

ognja *) opijanila, in dolžnost se mi je zdelo, življenje za te vagati, ker si mi svoje daroval. Da, mladi malikovavec, pristavlja z nekakošnim glasom, ki me plaši, vzajemna bo najina žertva.“

Atala mi podá orožje, ki ga je bila oskerbela in seboj prinesla; potem mi oveže rano. S svojimi solzami jo moči, ko jo s papajinim peresom briše. „Balzam ulivaš v rano mojo“, ji pravim. — „Bojim se marveč, mi odgovarja, da bi utegnil strup biti.“ Nato razterže eno svojih ogrinjal, napravi obvezo iz njega, in jo oveže s kodercom svojih lastnih las.

Pijanost, ki pri divjakih dolgo terpi, in ki je za-nje nekakošna boležen, jim brez dvoma perve dni brani, naji loviti. Če so naji pozneje iskali, so naji najberže proti zahodu, prepričani, da bova skušala do Mešaseba priti; pa napotila sva se bila proti nepremični zvezdi **), ravnaje se po mahu drevesnih debel.

Kmalu spoznava, da sva z oprostjenjem mojim le malo dobila. Puščava razvija sedaj svoje neizmerne samote pred nama. Brez skušnje življenja v gojzdih, zaideva iz prave poti, ter hodiva le tje v en dan — kaj bo iz naji? Večkrat, ko Atalo pogledam, mi pride na misel tista stara Agarina dogodba, ki mi jo je bil Lopez brati dal, in kí se je v berzabejski puščavi v sila starodavnih časih zgodila, ko so ljudje še po tri starosti hrasta živeli.

Atala mi naredí plajš iz jesenovega bičja, zakaj skoraj nag sem bil. Splete mi z bodili morskega prešiča mokasine ***) iz pižmove kože. Jez pa skerbim od svoje strani za nje kinč. Sedaj ji stavim na glavo venec iz sinje slezice (Malve), ki jo na svoji poti po zapuščenih indijanskih pokopališčih nahajava; sedaj ji napravljam ovratnice iz rudečega uzalejnega zernja — in sladko se smehljam, ko njeno čudovito lepoto gledam.

Ko do kakošne reke prideva, jo prebrodiya na kakošnem plavu, ali jo pa preplavava. Atala se naslanja z eno roko na ramo mojo, in kakor dva potovajoča labuda prideva te samotne valove.

Večkrat iščeva o veliki vročini dneva zavetja pod mahom cedrovega drevja. Skoraj vse drevje v Floridi, posebno pa cedrovo in grahovo, je ogernjeno z nekakošnim belim mahom, ki od vej do tal sega. Ko človek ponoči, ko mesec sveti, na kakošni goli savani kakošen gaber ali hrast v ti beli obleki zagleda, se mu zdí, kakor da bi vidil kakošno prikazen ali pošast, ki svoje dolge ogrinjale za seboj vleče. Ravno tako krasen je prizor o belem dnevu; zakaj velika množica metuljev, bleščočih muh, kolibričkov, zelenih dolgorepnih papig in lazurnih srak se poprime tega mahú, in viditi je, kakor da bi bil evropski umetnik v preprego iz bele volne te bleščéče merčese in ptiče vpledel.

V teh radostnih gostivnicah, ki jih je veliki Duš napravil, počivava v senci. Ko vetri z neba pripihajo, tako veliko cedro majati; ko se zračén, iz njenih vej sozidan grad s ptiči in popotniki, ki v njegovem zavetju spavajo, sém ter tje maja; ko se iz shodnic in obokov gibljivega poslopja tisuč zdihljejev vzdiguje, se ne more noben čudež starega sveta s tem spomenikom puščave mériiti.

Vsak večer zanetiva velik ogenj, in si napraviva popotno kočó iz drevesne skorje, ki jo verh čveterih kolov razpneva. Ko kakošno puro, ali divjega goloba, ali gozdne fazána ubijem, ga natakneva pred goreči hrast na kakošen v tla usajen prot; skerb pa, lovcov plen obračati, pustiva vetru. Jeva mah, ki se mu skalovno črevje pravi, sladkorno brezovo skorjo in majske jabelka (Maiäpfel), ki so breskvenega in malinčnega slaja. Čern oreh, javor in sumak (?) daja vina na najino mizo. Včasih grem v bičje nekakošne rastline iskat, ktere podolgato ko rožič zavita

*) Žganje imenujejo divjaki izleček ognja.

***) Nepremična zvezda je divjakom burovš ali severna zvezda.

****) Mokasine so nekakošne nogovice divjakov.

cvetlica po cel kozarec najčistejše vode v sebi ima. Tü blagosloviva previdnost, ki je ta čisti vir vsred pokvarjenih močvirij na šibko cvetlično steblo djala, kakor je djala upanje na dno tuge ranjenih sere, in kakor daja, da iz nedra revščine krepost izvira.

Oh! kmalo zapazim, da me je navidezen Atalin pokoj goljufal. Kolikor dalje greva, toliko bolj žalostna prihaja. Večkrat se brez uzroka strese in nagloma glavo oberne. Prestrežem jo ko me milo gleda, potem pa oči svoje z globoko tugo proti nebu vzdiguje. Kar me pa najbolj straši, je nekakošna skrivnost, nekakošna v globočini njene duše skrita misel, ki jo ji v očeh vidim. Vedno me k sebi vleče, pa vedno spet od sebe rije; ko menim, da sem v njenem sercu nekoliko naprej prišel, vidim, da sem še, kjer sem bil. Kolikokrat mi je djala: „O ljubček moj mladi! ljubim te kakor senco gojzdov sred dneva! Lepši si ko puščava z vsemi njenimi cvetlicami in z vsemi njenimi veterci. Ko se k tebi nagnem, se tresem, ko se moja roka tvoje dotakne, se mi zdí, kakor da bi umreti imela. Unidan, ko si mi na persih počival, mi pihne veter tvoje lase v obličje, in menila sem, da čutim rahel dotik nevidljivih duhov. Da, vidila sem serne okonske gore; slišala sem pogovore priletnih možakov: pa pohlevnost sern in modrost starčkov ni tako ugodna in mogočna ko tvoje besede. In vendar, ubogi Šaktas, nikdar ne bom tvoja žena!“

Vedni razpori Ataline ljubezni in vere, vdanost njene rahlečutnosti in čistost njenega vedenja, njeni ponosen značaj in njena globoka čutljivost, povzdiga njene duše v važnih rečeh, njena sposobnost v malih — vse mi jo nezapopadljivo dela; z eno besedo, Atala je čez človeka veliko zamogla. Polna strasti je bila polna mogočnosti; treba jo je bilo ljubiti ali sovražiti. (Dal. sl.)

Kratkočasnica.

Ukleti osel.

Dobro je znano, da potepuhi, naj so že mestni razujzdanci, malopridni učenci ali kar kolj hočejo, radi burke uganjajo in se tudi kake posebne zvijače v svoj prid poslužujejo. Tako so po pripovedki tri zvite buče babjovernemu kmetu osla ukradli. Dobili so namreč poletno popoldne kmeta, ki je konec njive v senci spal. Osel se je pasel pri njem, privezan za njegovo roko. Radi bi ga bili ukradli; pa so se bali, da bi jih ne bili potegnili v luknjo. Pustili ga vendar niso. Kaj so storili? Dva sta odvezala osla in ga dalje gnala, tretji pa — lesičja glava — se je namesto osla privezal za jermen ravno tako, kakor je bil popred osel privezan. Ko sta bila osla že deleč odgnala, je privezani kmeta zbudil, rekoč: „Oče ne ustrašite se! ni nič hudega; sej vidite, sam sem tukaj, kakor ste me bili privezali.“ — „Kaj pa je? kaj pa je?“ je djal kmet vès prestrašen — „kje pa je osel?“ — „Ne strašite se, osel ni ušel, ampak le njegov čas je minul, in kakor vidite, sem jez še privezan, kakor ste me bili privezali, — odgovori sleparček. „Pa kaj — pasja noga? — sej sem osla privezal, zdaj pa vidim človeško podobo, kje pa je osel? Se mi le sanja ali je res?“ zaupije osupnjeni kmet. „Ne sanja se vam ne; res je vse, kar vidite; namesto osla imate mene ubogo siroto, pa saj ste me imeli tudi popred le v drugi podobi“, je rekel dalje sterganec, in prosil, da bi ga spustil. Začne tedaj kvantati, kaj da se je z njim godilo, kaj da je bil in kako da je sèm prišel. Zmislil si jo je bil še popred, kaj da bo storil; zato je jel v začetku kmeta strašiti, da je ravno tisti osel, kterege je bil privezal in da je zdaj zopet to, kar je bil, namreč človek. Nakuhal se mu je bil, da je bil učenec, da se je pa slabo učil. Za tega voljo je bil na oslovsko klop posajen. „Oča, ko to zvejo, so bili zelo žalostni in so me v osla ukleli“, reče dalje. „Potem ste bili vi, ne vem ali tako srečni ali nesrečni, da ste me kupili. Zdaj je čas očetove ukletve minul in zatoraj

vas prosim, da bi me spustili, da idem domú. To vem, da sem vaš, pa vendar, kakor vas poznam, niste tako neusmiljenega serca, da bi me še za sužnjega imeli, zatoraj vas prosim še enkrat, spustite me domú.“ — Kmet nič ukletega ni hotel in je potepuha koj spustil. Brez osla vendar ni mogel biti, in šel je na bližnji sejm po družega. — Vès se prestraši, ko svojega nekdanjega osla na prodaj vidi. V serce se mu smili, da je že spet uklet. Kupiti ga pa neče, ker se je bal, da bi se mu ne spremenil prekmali zopet v človeka, in da bi ne dobil v kratkem času namest osla kakega lumpa.

Kmali je bil osel prodan, se vé da ne drago, in denarje so zapili brez mene, ker pri nizki ceni niso mešetarja potrebovali. J. V—c.

Sirota Jerica.

Narodna kranjska.

Vstani, vstani Jerica,
Vstani, ženi vole past
Tjekaj v reber zeleno.
Čakajte oj mati vi,
Da danove odzvoni,
Petelinčki odpojó.
Vstani, vstani Jerica,
Vstani, ženi vole past
Tjekaj v reber zeleno!
Jerica ustala je,
Past voličke gnala je
Tjekaj v reber zeleno.
Pasite volički se,
Da grem k svoji materi,
Tje na britof žegnani,
Kjer so grobje velbani.
Črna zemlja odpri se,
Črna zemlja, matern' grob,
Da vam potožila bom,
Svoje serce odkrila bom,
Zemlja se odperla je,
Črna zemlja, matern' grob.
Jerica tožila je,
Tako govorila je:
Mati, mati, mamica,
Pač imam hudo mačeho;
Preden še dani zvoni,
Petelinčki odpojó,
Me pokliče, me zbudi;
Moram gnati vole past
Tjekaj v reber zeleno.
Pri vas pa ležala sem,
Da je posjalo solnčice,
Mi na mehko posteljco.
Mati, mati, mamica,
Pač imam hudo mačeho,
Peče mi s pepela kruh
Z drobnim peskom ga soli.
In kadar mi reže ga,
Vreže mi tak tankiga,
Da se vidi skoz njega.
Zraven vselej krega me.

Vi ste pekli beliga,
Rezali debelo ga,
Z maslom ste ga mazali,
Zraven se mi smejali.
Mati, mati, mamica,
Pač imam hudo mačeho,
Kadar ona češe me,
Tak z grebeni sterže me,
Da mi teče črna kri.
Ko ste vi česali me,
Gladko ste česali me,
Milo božali ste me.
Mati, mati, mamica,
Pač imam hudo mačeho.
Postljo imam tak terdó,
Nikdar ne postelje je,
Nikdar ne zrahljá mi je,
Devlje v zglavje ternje mi,
Devlje v snožje pesek mi,
Vi ste mehko dali mi,
Vsak ste dan postlali mi,
Vsak ste dan zrahljali mi;
Mati, mati, mamica,
Biti mi ni več domá!
Mati govorila je:
Pojdi, Jerica, domú,
Zroc' se milimu Bogú.
Mati, mati, mamica,
Biti mi ni več domá,
Tü pri vas ostala bom
Tü pri vas ležala bom,
Leže Jerca k materi,
Še tako mi govori:
Bolji mati so mertva,
Kakor živa mačeha,
Komaj to izgovori,
Svojo dušico pusti. —
Kako je pač to hudó,
Oj hudó za vsaciga,
K' nima svoje matere,
K' ima hudo mačeho.

Dopisi.

Iz Gradca. Truplo rajnega nadvojvoda Janeza bodo iz Gradca prepeljali na Tiroljsko v Meran, kadar bo ondí raka za-nj in njegovo rodovino popolnoma dodelana. Rajnega želja je bila, ondí po smerti počivati. Glavni odbor štajarske kmetijske družbe je v zboru 12. maja sklenil, presvitlemu nadvojvodu v imenu družbe spominek hvalnosti postaviti. Ta spominek pa ne bo iz kamna ali iz bronu izdelan, ampak bo obstal iz natančnega popisa tiste dežele, v kateri je neumerli gospod skoraj skozi 50 let se trudil za blagor kmetijstva in obertnijstva. Podružnice so že začele podpise za dnarne doneske naberati, kateri se bodo potrebovali za slovesno obhajanje štiridesetletne delavnosti presvitrca nadvojvoda Janeza, kot predsednika štajarske kmetijske družbe. Omenjeno delo, ki bode spominek neu-

tovorilo na Kranj. Iz Tomina se je pa dalje tovorilo skozi Bovec čez Predil na Trebiž v koroški strani; tukaj je bila še leta 1399 mota bamberskega škofa; dalje pa se je šlo na Beljak. Tudi po kanalski dolini je šla cesta iz Furlanije na Koroško; v Klavži so imeli patrijarhi svojo moto, in od tod se je potovalo na Trebiž in Beljak.

Če kdo vse to, kar je povedano tukaj od raznih tergovskih potov, nekoliko pretehta, bo lahko spoznal, da naši predniki niso bili ravno leni in mertvi, temuč da so se zadržali pridno gibali in trudili, naj bi si pomagali za potrebo in polajšanje življenja. (Dal. sl.)

Ozir v pretekle čase.

Napoleon I.

(Dalje.)

Vladni zbor v Parizu zvoli na to Napoleona za odbornika pri sklepanju miru v Radstadt-u. Al komaj se začnejo 25. novembra tu za mir pogajati, že hiti Napoleon 2. decembra to mesto zapustivši v Pariz. Tu spozná bistroumni vojskovodja hipoma, kakošne zanjke mu je vladni zbor nastavil; premogočen mu je bil in sklenil je, ga kam dalje poslati. Odločen je bil Napoleon nad Angleže, pa že 19. maja 1799 odrine s 30,000 odbranih vojakov iz Tule na ladjah v Egipt, kamor ga je gnal sklep, Angleže iz Indije pregnati. Že 12. junija vzame otok Malto, in 2. julija je Aleksandrija v njegovi oblasti. 2. avgusta vzame Turkom drugi pot mesto Abukir, in to je bilo njegovo poslednje djanje v Egiptu.

Francozka republika je začela hirati; to zvedši se verne Napoleon urno v Evropo, zapustivši armado generalu Kleber-u v Egiptu z obljubo, da se bode kmali sopet vernil. 14. oktobra je že v Parizu; tu niso vedili, kje jim glave stojé. Večina ljudstva ga je sprejela vriskaje, al velikani so se tresli pred njim. Eni so hotli sopet samovlado, drugi republiko, pa na boljih nogah. Napoleon je te in une prekanil in osnoval zaroto po svoji volji.

Odbor starostnikov mu izroči poveljstvo vse armade s neomejeno oblastjo, za varnost narodnega namestovanja čuti. Prisegel je zvestost republiku in 9. novembra je bilo po dosedanem vladnem zboru. Drugi dan se zberejo starostniki s tako imenovanimi petstoterimi; že zaženejo poslednji klic republikancov: „Nič diktature; proč z diktatorjem!“ Kar stopi Napoleon v sobo in z njim več grenadirjev. Glasno rijojenje ga sprejme. Napoleon gré iz zberališča, pa kmali prihrumé grenadirji po njegovem povelji v sobo in razpode zbor.

To je bil konec ustave od leta 1795, in 17. nov. so prevzeli trije konzuli, Napoleon, takrat še Bonaparte imenovan, Sièyes in Roger Ducos. Urno so skovali novo ustavo, ktera je bila četerta, in jo oklicali. Napoleon je bil prvi konzul, za deset let izvoljen, z oblastjo, kakoršno je imel pred komaj kralj. Una dva konzula sta bila zraven njega ne več ko dve néme priči. Odsihmal je pokazal Napoleon, da zná vladati; med možmi, ki so bili okrog njega, so bile umne glave; celo vlado je predelal in narodu mir obljubil. Napovedal je sicer 28. decembra znova vojsko vsem sovražnikom republike, pa že drugi dan je ponujal Angležem mir, kateri ga pa niso uzeli; tudi Nemčija, Rusija, Napolitansko in Turčija so bile v orožju. Še pred koncom mesca maja 1800 je peljal Napoleon svojo armado čez planine na Laško in 4. junija je bil že v Milanu; ravno ta dan so vzeli Avstrijanci Genovo, pa objeti so bili od francozke armade. Udariti se je bilo treba in to se je zgodilo 14. junija 1800 pri Marengi na obširni planjavi med Alesandrio in Tortono.

(Dalje sledi.)

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje.)

Po petnajsterih nočéh nagle hoje prideva na aleganiške (Allegany) gore, in dospeva do neke struge reke Tenase, ki se v Ohio izliva. S pomočjo Atalinih svetov napravim čoln, in ko skorje njegove z jelovimi koreninami opletem, ga s čespljevo smolo namažem. Nato sedem z Atalo va-nj, in teku reke se izročiva.

Indijanska vas Stikoe s svojimi piramidalnimi grobi in s svojimi podertimi kočami se nama kaže na levi okrog nekega berda, na najini desni pa se širi keovška dolina, konec ktere se vidijo joreške kočé, ki stojé okrog temena nekega hriba ravno tega imena. Reka, ki naji seboj tira, teče med stirimi bregovi; konec njih vidiva sonce zahajati. Te tihe samote ne kalí nazočnost človeška. Druzega ne vidiva, ko lovca indijanskega, ki se na svoj lok naslanja in verh neke skale sedí, kakor da bi bil spominek, duhu teh puščav verh gore napravljen.

Atala in jez zedinjeva svojo tihoto s tihoto tega prizora. Pa na enkrat povzdigne hči prognanstva svoj glas, ki poln mičnosti in tuge v zraku doní; nenazočo domovino prepeva:

„Blagor jim, ki niso vidili dima ptujih svečanost, in ki so le pri gostéh svojih dedov sedeli!“

„Ko bi sinja Mešasebova sraka floridški neprispodobljivi (nonpareille — unvergleichlich) djala: „Zakaj tako žalostno tožuješ? Al nimaš tu lepih vod, lepih senc in vsakoverstne hrane kakor v svojih gojzdih?“ „Pač bi ji odgovorila vbežna neprispodobljiva; toda moje gnjezdo je v jazminu (?); kdo mi ga bo donesel? — In sonce moje savane — si ga mar vidila?“

„Blagor jim, ki niso vidili dima ptujih svečanost, in ki so le pri gostéh svojih dedov sedeli!“

„Po urah težavne hoje sede popotnik žalosten. Okrog sebe ogleduje strehe ljudi, popotnik pa nima kraja, kamor bi glavo naslonil. Popotnik poterka na kočó, dene svoj lok za vrata, prosi gostomilosti; gospodar migne z roko; popotnik vzame spet svoj lok, ter se verne v puščavo;

„Blagor jim, ki niso vidili dima ptujih svečanost, in ki so le pri gostéh svojih dedov sedeli!“

„Čudovite pravlici, ki se okrog ognjišča pripovedujete, mili razlivi serca, dolge navade ljubiti, ki ste k življenju tako potrebne, napolnile ste serca tistih, ki niso nikdar zapustili svoje rojstne dežele! Njih grobi so doma in obudujejo o sončnem zahodu solze njih prijatlov in mike vere.“

„Blagor jim, ki niso vidili dima ptujih svečanost, in ki so le pri gostéh svojih dedov sedeli!“

Tako prepeva Atala. Nič ne moti njenega tugovanja, razun nečutljivega šuma najnega čolna na valovih. Le v dveh ali treh krajih ga sprejemlje nek slab odmev, ki ga družemu slabejemu, ta pa tretjemu še slabejemu podaja; menilo bi se bilo, da duši dveh zaljubljenih, nekdanj nesrečnih kakor mi dva, sedaj pa s tem ganljivim spevom privabljenih, poslednje zvoke njenih zdihljejev gori zročujete.

Samota, vedna nazočnost ljubljenega predmeta, celó najina nesreča množí vsak hip najino ljubezen. Moči začnejo Atalo zapuščati, in strasti, ki njeno telo tarejo, zmagujejo, toliko da ne, njeno krepost. Neprenehoma moli k svoji materi, in zdí se, kakor da bi hotla njeno razserdjeno senco potolažiti. Včasih me vpraša, če vidim ogenj iz zemlje švigati. Jez pa, truda spehan, želje pa vedno goreč, ne mislim družega, ko da sem znabiti vsred teh gojzdov brez otetbe zgubljen, in stokrat hočem Atalo kot ženo svojo objeti — stokrat ji svetovati, da naj si na teh bregih kočó napraviva ter tu vkup umerjeva. Ona pa se mi vedno upira: „Spremisli“, mi pravi, „prijatelj moj mladi, da vojak je sam sebe domovini dolžan. Kaj je ženska proti dolžnostim, ki

jih spolniti imaš? Oserči se, Utalisov sin, in ne mermraj čez svojo osodo. Človeško serce je kakor goba v reki, ki pije sedaj o jasnem vremenu čisto vodo, sedaj pa, ko nebo vodo zmoti, se blatne vode napenja. Ima li goba pravico reči: Menila sem, da ne bo nikdar viharjev, da sonce ne bo nikdar peklo?“

O Renat, če se nepokojev serca bojiš, ne zaupaj samoti: velike strasti so samotne; v puščavo jih prenesti, se pravi jim vso berzdo pustiti. Skerb in strah naji tare, vedno sva v nevarnosti, sovražnim Indijanom v roke priti — v nevarnosti, da bi naji voda ne požerla, kače ne pičile, zverine ne raztergale; le s težavo nahajava nekoliko slabe hrane, in ne véva več, kam bi svoje stopnje obernila; zdí se, da najina nesreča ne more večja biti — kar jo nek primerljaj doverši.

Sedem in dvajseto sonce sije po najinem odhodu od koč: ognjeni mesec *) nastopi svoj ték, in vse napoveduje nevihto. Proti času, o katerem Indijanke poljedelsko orodje na savinjeve veje (Savinier — Sevenbaum) obešajo, in o katerem se papige v votle ciprese umikajo, se začne nebo oblačiti. Glasovi samote vtihnejo, puščava omolkne in v gojzdih je popolna tihota. Kmalo pa obudí daljni grom, ki po teh, kolikor svet starih gojzdih doní, zavzeten šum. Bojé se, da bi se ne potopila; hitiva na breg reke, da bi se v kakošno goščo otela.

Kraj je močviren. S težavo napredovava pod nekakošnim obokom bodečega slaka (simax), pod vinskim tersjem, pod modriljem (Indigo), pod visečim bobovjem in šibjem, ki se nama okrog nog ovija. Puhla tla se tresejo pod nama in vsak hip sva v nevarnosti, v mlačne luže se pogrezniti. Merčesi brez števila, grozoviti topirji naji slepé; ropotače sumé na vseh stranéh, in volkovi, medvedje, karkažuši**), mladi risi, ki tú zavetja iščejo, polnijo kraj s svojim rijovenjem.

Tema se množí: nizki oblaki se mešajo s senco gojzdov. Oblak se vterže, in blisk se vtrinja in vije kakor ognjen slak. Silovit veter se vzdigne od zahoda, ter valí oblake na oblake; gojzdi se vklanjajo, nebo se nagloma odpira in skozi njegove razpoke se vidijo nove neba in goreče planjave. Kako strašen, kako krasen razgled! — Strela meče ogenj v gojzde; požar se širi kakor goreči lasje; stebri isker in dima napadajo oblake, ki svoje strele na široko pogorišče mečejo. Po tem zagerne veliki duh gore z gosto temo; izsred te velike zmešnjave se vzdiguje nek zmešan šum bučenja vetrov, zdihovanje dreves, rijovenja divjih zverin, pokanja požara in ponavljenih udarov strele, ki cverčí ko v vodi vgasnuje.

Veliki duh vé! V tem hipu ne vidim družega kot Atalo, le na-njo mislim. Pod nagnitim deblom neke breze jo obvarujem ploh dežja. Tudi jez sedim pod drevesom, držim ljubico na kolenih in ji grejem gole noge v svojih rokah — in sem srečen.

Bučenje viharja nama bije v ušesa; na enkrat čutim eno Atalinovih solz na svoje serce pasti: „Vihar serca, zavpijem, „je li to kaplja tvojega dežja?“ Na to objamem priserčno devo svoje ljubezni: „Atala, ji pravim, ti mi nekaj zakrivaš. Odpri mi svoje serce, o lepa moja! O kako dobro dé, ko nam kak prijatelj v dušo gleda! Povej mi drugi uzrok žalosti, ki ga terdovratno zamolčuješ. Oh, vidim, da po domovini svoji jočeš.“ — „Otrok človekov“, mi precej odverne, zakaj bi po domovini svoji jokala, saj niso bili oče moj iz okrajne palmovih dreves?“ — „Kaj? ji pravim z globokim čudenjem, „tvoj oče niso iz palmove okrajne! Kdo te je tedaj ti zemlji dal? Govori.“ Atala govori te besede:

„Prej ko moja mati vojaku Simaghanu trideset kobil, dvajset bivolov, sto mér želodnega olja, petdeset brebrovih

kož in veliko družega bogastva v doto prinesejo, so poznali nekega belega moža. Al mati matere moje jim verže vode v obraz in jih prisili omožiti se s Simaghanom, ki je vès kralju podoben in ki ga ljudstva kot duha časté. Mati moja pa pravijo svojemu novemu ženinu: „Jez sem mati, ubi me!“ — Simaghan jim odgovori: „Veliki duh me varuj tako hudobnega djanja. „Ne bom te okernil, ne bom ti odrezal ne nosa ne ušes, ker si odkritoserčna.“ — Po odhodu riškašne ptice pridem na svet; rasti začnem ponosna kakor Španjka in kakor divjakinja. Mati me pokristjanijo, da bi bil njih Bog, in Bog mojega očeta tudi moj Bog. Kmalo pa jih prevzame tuga ljubezni, in podajo se v malo, s kožami preoblečeno klet, iz ktere se več nazaj ne pride.

To je Atalina zgodovina. — „Kdo pa je tvoj oče, uboga sirota?“ ji pravim, „kako so ga imenovali ljudje, in kako mu je bilo ime med duhovi?“ — „Jez nisem nikdar umivala nog svojega očeta, pravi Atala; le to vem, da so bili materi moji vedno zvesti: pri angeljih jim je bilo imé Filip, ljudje pa so jih „Lopez“ imenovali.“

Pri teh besedah zaženem krik, ki po celi samoti doní; glas radosti moje se meša z bučenjem viharja. Atalo stisnem na svoje serce, ter vpijem ihté: „O sestra moja! O Lopezova hči! Hči dobrotnika mojega!“ Atala se vstraši in me vpraša, kaj mi tak nepokoj dela; ko pa zve, da je Lopez tisti velikodušni gostoljub, ki me je v Šent-Avguštinu posinovil, in ki sem ga zapustil, da bi sam svoj bil, prevzame tudi njo zavzetje in radost.

To bratovsko prijateljstvo, ki naji navdá in svojo ljubezen z najino ljubeznijo združi, je preveč za najine serci. V svetlobi bliska, s proti nebu povzdignjenimi očmi, v nazočnosti Večnega držim svojo nevesto v naročji. Ženitna slovesnost, vredna najinega terpljenja in velikosti najine ljubezni; krasni gojzdi, ki majate svoje šibje (lianes) in svoje oboke ko zagrinjala in nebo najine ženitovanske postelje; goreče smreke, ki ste bakle najinega pira; brezbrežna reka, šumeče gore, strašna in krasna narava — al ste bile le prazna priprava, naji prekaniti? — niste mogle blaženosti enega človeka skriti en hip v svojih strahotah?

Na enkrat razterže silovit blisk, ki ga gromeča strela spremlja, gosto senco, napolni gojzd z žveplom in svetlobo, in raznese pred nama neko drevo. V beg se podava. O nenada! . . . V tihoti, ki nastopi, slišiva glas nekega zvona! Oba ostermiva in slušava glas, ki je v puščavi tako redek. V tem hipu zalaja v daljnosti pes, čedalje bolj se bliža in laja; poslednjič dojde, in veselja nama renčí pred nogami; star puščavnik, z majhno svetilnico v roki, pride za njim po gojzdni temi.

„Blagoslovljena naj bo previdnost, zaupije, kakor hitro naji zagleda. Že dolgo vaji iščem! Naš pes vaji je zavohal že v začetku nevihte, in me je sém pripeljal. Dobrotljivi Bog! kako sta mlada! Uboga otroka, koliko sta pač terpela! Nu, vzdignita se, prinesel sem seboj medvedjo kožo, ki bo za to mlado ženico; tudi nekoliko vina je tú v moji čutari. — Hvaljen bodi Bog v vseh njegovih delih! njegova miloserčnost je pač velika, in neskončna je njegova dobrota!“

Atala se verže na kolena pred duhovnim: „Poglavar molitve“, mu pravi, „jez sem kristjana — sam Bog te pošlje rešit me.“ — Puščavnik jo vzdigne ter ji pravi: „Ptuje vabiti, imamo navado, ponoči in o nevihtah zvoniti z zvonom misijonstva, in po izgledu svojih bratov na velikih planinah in na Libanu smo svojega psa naučili, popotnikov, ki zaidejo, iskati.“ Jez puščavnika komaj razumem. Ta ljubezen do bližnjega se mi zdi čez človeške moči, in menim, da se mi sanja. Pri svetlobi majhne svetilnice, ki jo duhovni v roki derži, vidim brado in lasé njegove vse premočene; ternje mu je bilo noge in roke in obraz okervavilo.“ „Starčik, zaupijem poslednjič, kakošno serce imaš, ki se ne bojí, da bi ga strela zadela?“ — „Bati se!“ odverne menih z nekakošno iskrenostjo; „bati se, ko so ljudje v nevarnosti, in ko sem v stanu, jim pomagati! Bil bi pač

*) Mesec juli.

**) Carcajou, karkažuš je nekakošna ameriška žival.

nevreden služabnik Jezusa Kristusa! Al pa veš, da je nisem kristjan?“ — „Mladeneč“, odgovori puščavnik, „sem te mar prašal po veri tvoji? Jezus Kristus ni djal: Moja kerv bo tega oprala, unega pa ne. Umerl je za jude in molikovavce, in vsi ljudje so mu bili le bratje in reveži. Kar tū za vaji storim, je pač mala reč, in drugje bi našla večje pomoči. Te slave pa si ne smejo duhovni prilastovati, še manj pa se ž njo bahati. Kaj smo mi, slabi puščavniki družega, ko okorno orodje nebeškega djanja? — In kateri vojak bi bil tako plašen, da bi bežal, ko njegov poveljnik, s križem v roki in s ternovo krono na glavi, pred-njim ljudem na pomoč hiti?“

Te besede mi presunejo serce; solze občudovanja in rahločutja mi zalijejo oči. „Draga otroka moja, pravi misijonar, jez vladam v teh gojzdih majhno čedo vajinih divjih bratov. Votlina moja ni dalječ od tod na hribu; pojdiva ogret se pri meni; ugodnost življenja ne bota v nji našla, pa bota saj pod streho, in tudi za-njo gré dobroto božjo hvaliti, zakaj veliko ljudi je nima.“

(Dalje sledi.)

Pravlice iz Krajnskega. Rudokop na Černi persti.

Še zdaj dobro pametim, dasiravno sem bil komaj začel hlače nositi, kako je neki krojač rojen v nemških Rovtah, berž ko ne v vasi Stražiše, pripovedoval od Benečana, ki je hodil po zlato rudo na Černo perst.

Benečan je pogostoma obiskoval visoko goro, pa se kaj rad ogibal ljudi; le kader ga lakota prisili, stopi v kako kerčmo se okrepčat.

Nekega poletnega večera pritovori na plečih polno bisago plutonovih zakladov vès spehan, žejen in lačen ter prenoči v gostivnici. Prekanljiva brežanka mu pa kmali žari iz obraza; mu preganja kri nepokojno po žilicah in mu preveč jezik omaja. Skrivnostni mož zdaj razodene v preveliki zgovornosti, da ima ključ do velikih dragotin, ter jame kerčmarja in druge sosede milovati, kakor se miluje človek, ki žeje umira poleg bistre vode šumečega potoka zato, ker korca nima, z drugim orodjem ali celo z golo roko pa ne ume vode zajeti in ne more hude žeje pogasiti. On beseduje gostinčarju: „Pač bi si življenje ljudje tukaj polajšali, ako bi poznali zaklade, s kterimi je gora obdarovana. Tudi bi jim ne bilo treba, vedno košev prenašati, kakor da bi jim bili k herbtu prirašeni.“ „Svoje žive dni“ — on dalje govori — ne bom pozabil, kako me je groza danes sprehajala, ko sem vidil nad vasjo v stermi visoki steni, kjer bi se lahko divji kozi v glavi zvertilo, ženske s košem na herbtu, kamor so pevaje čez glavo metale travo, ki so jo žele sèm ter tje po skalnatih spokah. Verh te visoke stene sloní košenina, ki je gladka in sterma ko slamnata streha. Tū so kosci bosí in prav veselo s kosami za travo mahali, ki je zares žlahna in polna prijetno duhtečih cvetlic. Jaz mislim — dalje Benečan modruje — da tem terpinom ptičja kri se pretaka po udih, drugač bi se tam, kjer jim za petami smert široko zeva, ne mogli radovati. Le od strani sem nekoliko hotel po stermini čez pečino v vašo vas pogledati, sem že primoran, se kaj urno poleg stoječega germa prijeti, sicer bi se bil vertoglav kotalčil čez konce, dokler bi se ne bil prekobacnil po gerčasti steni, kjer bi se moje truplo bilo na toliko koscov razsulo, da bi vseh ne bile zavohale vse ropne ptice, ki po teh gorah gnjezdijo.

Priprosti kerčmar, ki morde ni vidil nikdar lepših krajev, je bil zmiraj vaju prelazovati stermine in se plaziti med skalovjem, pa ne najde tukaj nekakoršne nevarnosti, temveč ga le mika skorej zvediti, kje tiči obilni zaklad, vir zaželjene prihodnje sreče, in kako bi se dalo dospeti do njega.

Benečan se dolgo dolgo obotavlja skrivnost razodeti, pa kdor nadležno prosi, vendar le sprosi in ko še Benečanu

kaže, da bo nocoj kapljica zastonj tekla, natihoma gostivničarju to-le pové: „Na Černi persti v tistem kraji, kamor zjutrajno sonce najpred posije, je treba zaklada iskati.“ Se vé, da kerčmar v svoji priprostosti ni mislil na druge zaklade kot na zlato rudo ali pa celo na kak zal kup čistega zlata.

Zdaj naš Rovtar marljivo opazuje vremenske znamenja, ki hribovca malokdaj prevarijo in po kterih skoraj zanesljivo vé, kdaj bo sonce izhajalo na čisto jasnim nebu, da bi zastonj na visokih verhuncih Černe persti*) ne dočakoval prvih žarkov rumenega sonca, ki imajo razodeti vrata podzemeljskega bogastva.

Kdor hoče od poldanske strani priti na verh Černe persti, se ne smé stermin bati in mora dokaj korakov storiti, torej je treba že zvečer pred sončnem zahodom na verhu biti in tam prenočiti. Od polnočne strani, to je od bohinskega jezera, je hoja na Černo perst složniša in se tudi zverši v krajšem času. Naš svetlih zakladov željni Rovtar dospe v pravem času na višavo in si poiše ugodnega kraja, kjer misli najhitreje prestreči prvi sončni žark.

Zdaj se začne čez nizke doline senca razgrinjati in se potegovati čez zelene hribe ter se pripravljati na porod neprijazne teme; gole višave gorá pa se še vedno blišijo v poslednjih žarkih večernega sonca. On se ozira čez tokave na prelepe planjave tik benečanskega morja, kjer med plodnimi njivami v dolgih verstah se sadno drevje šibi pod težo sladkega grojzda in se masti okusna kapljica, on ne prezré triglavnega velikana naših domovinskih višav, kjer poslednjič kot luč v lampici, ko olje poide, ugasne sončni žark; on posluša žvenkljanje planinskih čed in mukanje mnogoverstnih goved, ki se iz dobrih pašnikov s polnimi mlečnimi posodami povračujejo v nočne staje, on ima pod seboj jezero, kjer plavajo urne postervi in se zaganjajo za mušicami, ki se tikama poveršja jezerske vode igrajo v kolobarju; on pregleduje tudi dalej bohinsko dolino in posluša mogočen ropot velikih kladev bisterskih kovačij.

Nočna tema zdaj šine čez visoke gore, in oči okrog več ne morejo stvari razločevati, le na širokem nebeškem oboku miglja brezbrojna množica lučic. Tukaj bi učen zvezdogled se po rajsko radoval zvezdastega neba, al našega Rovtarja, ki mu je komaj ime „rimske ceste“ znano, le malo veseli se ozirati po zvezdah in jih z imenom zvati, dasiravno si je on tisto noč kaj marljivo prizadeval v pravi dobi dušam v vicah usmisljenje Božje izustovati; vendar ko ga ravno tudi nehotoma živo domišljija nadležva, kako naj z bogastvom, ki ga bo kmali imel, svojo bajto v krasno poslopje spremeni in ozaljša vse gospodarstvo, mu zato vselej bratoljubni rek prekasno na jezik pride, kadar zvezdni vtrineček s svetlo čertico švigne po čistem zraku.

Nekoliko sam sebe nevoljni Rovtar, ko mu neukretni jezik komaj polovico reka izgovori dušam v rešitvo, kadar že zgine vtrinek, sklene se drugač kratkočasovati. Izleče namreč samokres iz mavhe ter ga oberne proti jezeru in ž njim krepko pozdravi plašljive stanovavce, ki po bistri vodi plavajo. O joj! kaka groza ga prehaja čez nekoliko migljejev, ko se strašno bobnjenje zaporedoma sedmerokrat oglasuje z visokih sten nasprotnih gorá; on si gotovo misli, da se gore poderajo in da bo kar zdaj sodni dan. Kadar se prepriča, da visoki verhunec, ki mu je ponosni sedež, še mirno

*) V več krajih je med ljudmi prazna vera, da, če kdo izreče, preden izgine svetel vtrink, besede: „Usmili se Bog duš v vicah“, da se duša reši iz vic. Prav in koristno je, za duše tistih, ki se iz sveta ločijo, moliti. Vraža pa je, če kdo misli, da kako dušo reši, kadar med zvezdnim vtrinkam, zgorej imenovane besede izusti. — Vtrink ni vničenje zvezde, temveč bo zračna svetloba. Ako bi se vselej, kadar kdo umerje, ona zvezda utrenila, bi tudi nebo moglo pleše dobiti, kakor gojzd kmeta, ki ga dan za dnevom razvažuje na terg. Ako kdo od zlate rude na Černi persti kaj več vé, bi mi ljubo bilo, zvediti. Utegnilo bi med slovenskim rodом še dokaj pripovedb biti od čvetero peresne detelice.

došla, kdo tega ne vé? Tudi Švicarji, med sabo nesložni, so se udali pod njegov jarm in 11. septembra 1803 je zedinil Piemont s Francozom brez vse pravice.

Svoje priveržence še bolj na-se privezat je dal Francozom vediti, kako terdno stoji z dnarstvom. Res je dal tudi nove ceste in vodotoke delati in tako so imeli pohajči marsikaj zaslužka. Al njegov duh ni imel pokoja brez vojske. Zdaj so prišli Angleži na versto in v to dobo spada zapertija, s katero je vse ali preklical ali požgati dal, kar je bilo angležkega blaga. In čas je prišel, da se je dal oklicati cesarja Francozov 20. maja 1804.

Zdaj je stala njegova mogočnost na terdnih nogah. Podjarmeno je bilo Francozko in podjarmenje cele Evrope mu je šlo noč in dan po glavi. Vse mu je šlo po sreči in 2. decembra 1804 je postavil sebi in cesarici Jozefini, svoji ženi, v Parizu krono na glavo.

(Konec sledí.)

Kratkočasno berílo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Poljodelci.

So pravični, katerih vest je tako pokojna, da se jim ni moč približati in se vdeležiti pokoja, ki iz njih serc in iz njih govorov — tako reči, puhti. Kolikor dalje govori puščavnik, toliko bolj čutim, da se strasti v persih mojih umirujejo, in zdí se, da celó nevihta na nebu pred glasom njegovem beži. Kmalo se oblaki toliko razkropé, da smo v stanu zavetje svoje zapustiti. — Pridemo iz gojzda in se napotimo na hrib. Pes gré pred nami ter nese vgasnjeno svetilnico konec neke palice. Jez deržim Atalo za roko in tako greva za misijonarjem. Večkrat se na naji ozira in gleda miloserčno najino terpljenje in najino mladost. Neka knjiga mu visi na vratu; na svojo belo palico se naslanja. Postave je visoke; obličje njegovo je blede in medlo, njegov obraz priprost in odpert. Obličje njegovo ni mertvo in gluho kakor obličje človeka, ki se brez strast rodi; vidi se, da je hude dni preživel, in gerbe čela njegovega kažejo lepe rane strast, ki ste jih krepost in ljubezen do Boga in ljudi zacelile. Njegova dolga brada, njegove krotke pobešene oči, zvuk njegovega ljubeznjivega glasa — vse kaže v njem, ko nepremakljiv po koncu pred nama stoji in govori, nek pokoj in neko veličanstvo. Kdor je vidil, kakor jez, pater Aubry-ta s samo palico in z brevirjem svojim po puščavi hoditi, ima pravi zapopadek kristjanskega popotnika na zemlji.

Čez pol ure nevarne poti po hribih pridemo k misijonarjevi jami. Skozi beršlen in po nekakošnih mokrih bučah (giraumonts), ki jih je bil dež od skalovja odbil, stopimo va-njo. Druzega ni v nji ko neka postelja iz papajevega perja, neka čutara, za vodo zajemati, nekoliko lesenih posod, neka lopata, neka podomačena kača in na nekem kamnu, ki je namest mize bil, razpelo (božja martra) in knjiga kristjanov.

Mož starih dni hiti s suhem protjem ogenj zanetiti; zdrobí nekoliko koruze med dvema kamnoma, napravi pogáčo iz nje in jo dene v žerjavico peči. Ko pri ognju lepo zarumení kakor da bi pozlačena bila, nama jo dá vso vročo z nekoliko orehove smetene v neki javorovi posodi. — Ko večer nebo spet razjasne, nama svetova služabnik velikega duha pred jamo sestí. Podava se za njim na kraj, iz kterege se nezmerno dalječ vidi. Ostanki hude ure so se bili proti izhodu razlekli; ogenj požara, ki ga je bila strela v gojzdih napravila, se v daljnosti še sveti; pod hribom je neka smrekova hosta vsa v blato poderta, in reka valí odmočeno ilovo zemljo, drevesne debla, živalske trupla in mertve ribe, katerih posreberjeni trebuhí se vidijo verh vode plavati — vse zmešano seboj.

Vsred tega prizora pripoveduje Atala staremu duhu

hriba najine prigodke. Serce njegovo je ginjeno in solze mu tečejo na brado: „Otrok moj, pravi Atali, daruj terpljenje svoje Bogu, za kterege slavo si že toliko storila; on ti bo pokoj povernil. Glej kako se ti gojzde kadé, ti potoki sušé, ti oblaki razkropljajo — al meniš, da tisti, ki zamore toliko nevihto ukrotiti, ne more viharja človeškega serca utolažiti? Če nimaš boljšega pribežališča, ti ga ponudim vsred čede, ki sem jo Jezusu Kristusu zbrati srečo imel. Šaktasa bom podučil, in ti ga v zakon dal, kakor hitro bo te sreče vreden.“

Pri teh besedah se veržem pred puščavnika in radosti solze točim; Atala pa obledí kakor smert. Starček me dobrotljivo vzdigne, in sedaj vidim, da ste mu obe roki okernjene. Atala spozná precej uzrok njegove nesreče. „O divjaki!“ zaupije.

„Hči moja“, povzame puščavnik s sladkem smehljajem, kaj je to proti temu, kar je moj nebeški Gospod preterpel? Če so me molikovavski Indijani žalili, so me le zato, kér so slepi reveži, ki jih bo Bog nekega dné razsvetlil. Kolikor več hudega so mi storili, toliko bolj jih ljubim. Ni mi bilo moč v svoji domovini ostati, kamor sem se bil vernil, in kjer mi je svetla kraljica čast skazala, da je hotla slabe znamenja mojega apostolskega truda viditi. In kakošno slavnije plačilo svojega truda bi bil mogel prejeti, ko da sem od poglavarja naše vere dovoljenje dobil, s temi okernjenimi rokami službo Božjo opravljati? Po toliki časti mi ni druzega ostalo, ko da si prizadevam, se nje vrednega storiti: vernem se toraj v novi svet, življenje, kar mi ga še ostane, v službi Boga svojega doveršit. Kmalo bo trideset let, od kar v ti samoti bivam, in juteršnji dan jih bo dve in dvajset, kar sem to skalo v posest vzel. Ko sem v te kraje prišel, sem našel le nektare družine, ki so se okrog potepale, in katerih ponašanje je bilo divje, življenje pa revno. Besedo mirú jim oznanujem, in njih nraštvo se je malo po malem omehčalo. Sedaj živé zedinjene pod tem hribom. Ko sem jih poti zveličanja učil, sem si prizadeval, jih tudi perve umetnosti življenja naučiti; v tem pa nisem predalječ šel, in sem skerbel, jih v tisti priprostosti ohraniti, ki je podlaga njih blaženosti. Bal sem se, da bi jim moja nazočnost prenadležna ne bila; tedaj sem se vmaknil v to jamo, kamor hodijo, me svéta popraševati. Tù, dalječ od ljudi, občudujem Boga v velikosti teh samot, in se pripravljam k smerti, ki mi jo moji stari dnevi napovedujejo.“

Puščavnik poklekne, ko te besede izreče, in mi dva posnemava njegov izgled. Na glas začne moliti neko molitev, pri kateri mu Atala odgovarja. — Ném blisk odpira še nebo proti izhodu, in na zahodnih oblakih bleščé tri sonca na enkrat. Lesice, ki jih je bil vihar razkropil, vzdigujejo svoje černe gobčke na robu prepado, in sliši se trepet rastlin, ki se o večernem vetru sušé in na vseh stranéh svoje pobite verhe vzdigujejo.

Vernemo se nazaj v jamo, kjer puščavnik Atali posteljo iz cipresnega mahú napravi. Globoko hrepenjenje se slika devici v očéh in v gibljejih. Očeta Aubry-ta gleda, kakor da bi mu hotla kaj skrivnega povedati; pa vidilo se ji je, da jo nekaj, bodi si nazočnost moja, ali nekakošna sramožljivost, ali nekoristnost priznanja — zaderžuje. Sred noči jo slišim vstati; puščavnika išče; al on, ko ji je bil posteljo napravil, se je proč podal, lepoto neba ogledovat in verh hriba Boga molit. Naslednji dan mi pripoveduje, da je tako vaju, še celó pozimi, ker ga veseli, viditi, kako se goli verhi gojzdov sem ter tje zibljejo in oblaki po nebu letajo, in slušati, kako vetrovi in potoki v puščavi bučé. — Sestra moja je tedaj prisiljena, verniti se na posteljo, kjer zaspí. Oh, meni, polnemu upanja, je Atalina slabost le znamenje kratkega truda!

Naslednje jutro se zbudim pri petji kardinalov in zabavljivcov (oiseaux-moqueurs), ki gnjezdijo na akacijah in lavorikah, ki jamo obdajajo. Trobentnikovo (Magnolia) cvetlico grém utergat, in jo položim, vlažno jutrovih solz, nad

glavo spijoče Atale. Na to poiščem gostoljuba svojega; najdem ga z do žepov zavihanem oblačilom in s kronico (roženkrancom) v roki; na deblu neke smreke, ki se je bila starosti poderla, sedi in me čaka. Povabi me, naj grem, dokler Atala še počiva, ž njim v misijonarijo. Rad se udam njegovi povabi in prec se podava na pot.

Ko po hribu navzdol greva, vidim neke hraste, na ktere so bili, kakor se je zdelo, duhovni neznane čerke vrisali. Puščavnik pa mi pravi, da jih je on sam vrisal, da so stih nekega starodavnega pesnika z imenom Homer, in prislovice nekega še starejšega modroslovca, ki mu je bilo Salomon ime. Med to modrostjo časov, med temi z mahom zaraščenimi stih, med tem starčkom, ki jih je bil vrisal, in med temi hrasti, ki so mu namest kujige bili, je bila nekakošna skrivnostna zloga.

Tudi njegovo ime, njegova starost in dan njegovega prihoda v misijonarijo je bil zaznamovan na nekem terstu o podnožji teh drevés. Čudim se nad neobstojnostjo poslednjega spominka: „Dalje bo obstal ko jez“, mi pravi puščavnik, „in bo vedno več veljal ko malo dobrega, ki sem ga storil.“

Od tod prideva pred neko dolino, kjer čudovito delo zagledam: nek naraven most je, podoben virginskemu, od kterege si znabiti že praviti slišal. Ljudje, sin moj, posebno ljudje tvoje dežele, posnemajo večkrat naravo, pa njih posnemki so vedno malenkasti; z naravo pa ni taka. Ko se zdí, da človeške dela posnema, daja človeku v resnici le tvorila. Mostove napravlja iz verh hriba na hrib, razpenja ceste po zraku, razliva reke ko vodotoke, teše gore v stebre in koplje morju nezmerne kotle.

Pod edinim obokom tega mosta greva naprej, ter se znajdeva pred drugim čudežem, ki je pokopališče Indijanov misijonarije ali germovje smerti. Oče Aubry je bil tem novospoobrnjenim dovolil, njih merliče po domači šegi pokopavati, in kraj njih pokopališča po divjaško imenovati; le posvečil ga je bil s križem. Tla so bile razdeljene kakor občno žitno polje v toliko razdelov, kolikor je družin bilo. Vsak razdel je bil za-se posebna hosta, različna po misli in vkusi tistega, ki jo je zasadil. — Nek potok se vije sred tega germovja; potok mirú mu pravijo. To radostno pribežališče duš zapira proti izhodu most, pod katerim sva bila prišla; dva griča ga obdajata na severni in na južni strani; odperto je le proti zahodu, kjer se velik smrekov gojzd širi. Rudeče in zeleno pisane debla tega drevja, ki se do verha brez vej vzdiguje, so podobne visokim stebrom, in so lopa ali pridvor tega tempeljna — smerti. Tù gospoduje nek pobožen šum kakor gluho brenčanje orgelj pod oboki kakošne cerkve; ko se pa v globočino svetišča pride, se ne sliši več družega ko hvalne pesmi ptičev, ki v spomin mertvih večno svečanost obhajajo.

(Dalje sledi.)

Pravlice iz Krajskega. Rudokop na Černi persti.

(Dalje.)

Govorica terdi, da zvijačni Benečan, kolikorkrat si je nabral zlatnine, je vselej kaj umetno zakril vhod, da se ni sled zapazil; toraj naš Rovtar na drobno najpopred preiskuje tudi najmanjši spokline, po katerih bi se soditi dalo, da se skala ondi odpera, kjer jo je obsijal prvi sončni žark. Ko tedaj vrat ne najde, zgrabi vés nevoljen za kramp ter ž njim neusmiljeno kreše po terdi skali, da ferčé med obilnimi šibrami iskre okrog. Mojzes udari po silni skali z palico, in glej, obilno bistre vode privre, da si Izraeljci pogasijo žejo; našemu Rovtarju pa sraga za srago dere z obraza, njegov kramp pa ne privabi ne vode ne zlata iz silne črnoperstne skale.

Naš Rovtar pa je možak, ki sreči zaupa, in Benečanu bolj verjame kot svetemu pismu; on le misli, da so ga

oči okanile, da ni tistega srečnega kraja zapazil, ki ga jutranji sončni žark poljubuje; toraj sklene še nekaj juter opazovati.

„Vem“, govori za se, „da mi bodo domače dela zastajale, da bo žena hudo jezik brusila; pa kaj porajtam zato. Ako se mi koč razkaplja, saj bom lahko potlej krasno poslopje postavil, žena bo pa kaj vesela, kadar bo berskala po zlatnini kakor kermače po blatu.“

Naključí se, kar se pa le redko zgodi, da ob znožju kake visoke gore ploha lije, po verhu gore pa sonce sije. O šolskih praznikih, ko sem bil še učenec, sem bil v sredi stermine, kjer so se ozke hlačice tresle Benečanu. *) Takrat so se kopičile megle po nižavah in hladna sapa je pihala iz dola. Moj spremljevalec, ki so mu lastnosti tik krajev dobro znane bile, mi je svetoval, da naj sva kar mirno tukaj, dokler se ne vidi, kaj bo megla pod nama storila; zakaj če se na goro spravi, bova kot miši do polti mokra. Zasadiva toraj svoje gorjače v tal, ter se za nje vsedeva in gledava čez oblak, ki je kot morje pod nama bil in neprijetno godernjal. Kmali se nama pridruži tudi neki kozár in molči dolgo z mojim spremljevalcom vred.

Ako se mi je tudi skorej pozdevalo, da se gora rahlo maja, vendar se mi je veličasno zdelo in se je serce radovalo, biti nad oblaki, iz katerih je hudo deževalo. Pa tudi mične in kaj snažne živalice, okrog nas takrat hrane marljivo iskaje, so mi kaj dopadle. Nisem nikjer lepših koz vidil memo tiste čedice, ki se je po sončnih črnoperstnih sterminah pasla. Te koze so zares krasne in precej velike rasti, pšenične barve, kratke dlake, gladke in svetle kot vidra; in mislim, da se marsiktero jesen plemenijo z divjimi kozli ali gamsi. Med kozami, ki živijo po nizkih in ravnih krajih in med tistimi, ki skačejo po visočinah in živijo le po gorskih pašnikih, je razloček kot med dnevom in nočjo. Gorske koze zares snago ljubijo. Ako se vžene koza v blaten hlev, se ne vleže celo noč; ako bi ji kdo na gobec pljunil, se kaj zaničljivo od njega oberne in briše z gobcom toliko časa po tleh, dokler ga popolnoma ne osnaži.

Med tem, ko mi čas prijetno in urno odhaja, se oblak zdoli spet zmanjšuje, se razdeli v mnogo kosmičev razne velikosti, ki poslednjič poredoma zginejo do čistega. Moj spremljevalec, in kozár, že popred stara znanca, se začneta o raznih rečeh toliko živo pogovarjati, ki sta popred molčala, kakor da bi néma bila. Vprašal sem ju, zakaj sta tako dolgo molčala. Na to mi razodeneta, da sta se kar hudo bala, da bi se oblak, ki je pod nami bil, ne zmotal na goro, kar bi za nas ne bilo dobro. Res je to kaj čudna reč! Trije smo skupaj bili, kjer sem se močno radoval, una dva pa sta bila v prevelikem strahu, da se skorej nobeden ni prederznil besede izustiti.

Verjetno je, da ni dobro biti na Černi persti, ali pa še na kakošni višji gori, kader se naslanjajo na-njo strelonosni oblaki. Po takih visočinah ni drevja, v ktero bi butale strele, toraj orjejo serdito po terdih robih in razcep-ljujejo silne skale. Tudi zlata željni Rovtar je ob verhu Černe persti vidil dokaj spoklin, ki jih je strela napravila. Ni bil sicer čokast, vendar pa so bile za-nj preozke spoke, po katerih se komaj glista plazi, da bi bil po njih pogledal do zlatih podzemeljskih dragotin.

Dolgo se že upira, se terdovratni in neusmiljeni sreči močno uklanja in terdno upa, da se bo na-nj ozerla. Nekega jutra dočakuje sončnega izhoda in marsikdaj se mu tudi prede zato pajčevna po želodcu; al zmeraj še kar nič ne dvomi nad Benečanovo poštenostjo. Ko ga pa vodi sreča okol verha Černe persti že predolgo za nos, si zbere vstric imenovane gore drugo proti izhodu stoječo, ko verh

*) Škoda, da ni imel takrat širokih hlač, kakor so današnje sloveče obročnice (krinoline); potreboval bi bil pa tudi kot žerd daljšega droga, da bi bil jadril po zraku v ravnovažju, in dobrih očal, da bi bil lahko pregledal v kratki dobi razne globočine goratih okolic. Pis.

Kristus sedeč na prestolu, nekterikrat pa lev sv. Marka z evangeljskimi bukvami. Tudi zlat denar so imeli Benečani; perve zlate je izdal vojvoda Janez Dandolo leta 1284. Tudi zlati so imeli na prvi strani podobo sv. Marka in pa vojvoda z napisom; na drugi strani se je vidil zopet Kristus s posebnim napisom: Sit tibi Christe datus, quem tu regis, iste ducatus; to je, naj bo Kriste tebi dano to vojvodstvo, ktero ti vladaš. Od besede ducatus, vojvodstvo, je temu denarju ostalo ime dukat, ducato. Drugač so se beneški zlati tudi imenovali cekini, zechini; to ime je prišlo od imena denarnice, kjer so se kovali; imenovala se je namreč tista hiša Zeccha. Vrednost teh cekinov je bila 64 akvilejskih denarjev, ali 2 petini akvilejske marke; to je bilo skoraj toliko, kolikor veljá sedanji cesarki cekin, blizo 5 novih goldinarjev. Pozneje so Benečani dobili tudi kupren denar; perve kuprene solde je izdal vojvoda Franc Dandolo leta 1329, polsolde pa Andrej Dandolo leta 1343. Debel sreberu denar, tolar, scudo, pa se je pokazal še le za vojvoda Nikolaja da Ponte leta 1578; imel je na prvi strani pokončan križ, na drugi pa leva sv. Marka.

Zlate denarje so sicer, kar se tiče srednjih časov, naj poprej začeli kovati na Italijanskem v 11. stoletji; prvi zlati so bili doma v Florencu; od tod so se tudi imenovali floreni ali florini, florenčani. Na Nemcih in na Ogrih so se pozneje tudi začeli kovati zlati denarji; tak denar se je imenoval aureus, Gulden, zlat. Kmalo so začeli pa tudi večje sreberne denarje kovati, katerim je ostajalo ime florin, Gulden, zlat, in sicer najpoprej zopet v Florencu, potem na Nemškem in na Ogerskem. Tedaj so mogli ločiti zlate in sreberne florine, Goldgulden in Silbergulden, zlate in sreberne zlatnike; v zadnje je srebernemu denarju ostalo ime florin, Gulden, zlat, in zlati denar se je zval dukat ali cekin. Na Slovenskem se prvi sreberni florini, goldinarji ali zlatniki nahajajo v listinah starih celjskih grofov, krog leta 1370; tisti so utegnili iz ogerske strani mnogo tacega denarja prejeti, ker so tudi ondi imeli posestva.

Kar je tukaj pisanega od denarjev iz srednjega veka, utegne marsikterim naših bravcov prijetno biti, ker sega v zgodovino in imena denarjev. Pa ta spis naj bi tudi v drugačen prid služil; če namreč kdo najde kak tak star denar, bo vedil ga sam razločiti, ali ga komu pokazati, da se ne bo brez prida zavergel. V Kamniku na pr. so leta 1856 pri zidanji kantonske hiše našli cel lonec starih denarjev; bili so večidel akvilejski, deloma terzaški in goriški. Velik del teh denarjev je vendar prišel v prave roke, in tako tudi do zgodovinskega društva v Ljubljani. Podobe starih akvilejskih in terzaških denarjev se nahajajo v bukvah: Archiv für die Landesgesch. des Herzogthums Krain 2. in 3. zvez.

Ozir v pretekle čase.

Napoleon I.

(Konec.)

Tako obdan od slave in blišobe cesarske krone je namenil svojim sorodnikom stare in nove kraljeve prestole; vse države bi ga bile imele za svojega višjega oblastnika spoznati. Italijanska republika se je premenila prva v kraljestvo italijansko itd. Iz Italije se verne Napoleon v Pariz z namenom, Angležko napasti, pa že so bili Avstrijanci in Rusi z Angleži združeni. Urno ukaže Napoleon, se čez Nemce vreči; ena nemška država za drugo se podverže njemu in tako je ostala Avstrija sama v boju; 13. novembra 1805 pridejo Francozi na Dunaj. Tej vojski je storil mir v Požunu konec 26. decembra, kateri je sopet več dežel Avstriji odvzel. 12. julija je bila rajnska zveza sklenjena, ktere varh je bil Napoleon; to je bilo uzrok, da je avstrijski cesar Franc rimsko-nemški kroni se odpovedal in da je bilo rimsko-nemškega cesarstva konec.

Tudi Prusija je prišla na versto; 14. oktobra 1806 je Napoleon premagal Pruse pri Jeni in 27. oktobra so bili Francozi že v Berlinu. Tudi Rusija je bila v vojsko zapletena, ktera je terpela do 9. julija 1807, kterege dné je bil v Tilsitu mir sklenjen.

Do leta 1808 je imel Napoleon skoraj celo Evropo v svoji oblasti; tudi Španije se je lotil; pa tukaj je prvi pot poskusil, da svet ni povsod brez opore. Tudi Angleži so se potegovali za Španjce; pa vendar so bili Francozi povsod močnejši; ker je pa zvedil, da se Avstrija za vojsko pripravlja, je bil že sopet pri močni armadi, ko mu je bila vojska napovedana 9. aprila 1809. 12. maja se mu je že Dunaj podal; pa vendar so stali Avstrijanci terdno kot skale. 21. in 22. maja 1809 je mogel prvi pot zvediti, da ni nepremagljiv; nadvojvoda Karel ga je premagal, pa vendar je terpela vojska še do 14. oktobra 1809, kterege dné je bil na Dunaji mir sklenjen.

16. decembra 1809 se je dal od svoje perve žene Jozefine ločiti in 11. marca 1810 se je poročil z Marijo Luizo, hčerjo cesarja Franca. Večji del Evrope je zdihoval ta čas pod njegovim jarmom; samo Španjci so se še bojevali za svojo svobodo, Angleži so bili še nepremagani in Rusija je še stala, ktere se je Napoleon bal. Stal je takrat na verhu svoje mogočnosti, ktero mu je sreča še bolj uterdila, ko je dobil 20. marca 1811 sinčka, kateri je bil že pred rojstvom za rimskega kralja imenovan.

Proti koncu leta 1811 se je razperl z Rusi, in 24. junija 1812 je začel vojsko z njimi. V Moskvi je zgorela njegova sreča; kar je ni ogenj pokončal, jo je uničila zima in 18. oktobra 1813 je bila pri Lipski popolnoma pokopana. Gnali in podili so ga nazaj na Francozko in 14. aprila 1814 se je odpovedal cesarskemu prestolu v Parizu. Odločen mu je bil otok Elba za prebivališče, kjer je tudi ostal do 26. februarja 1815. Ta dan pa zapusti ta otok skrivaj z majhno pešico ljudi; se prepelje na Francozko in 20. marca je že sopet v Parizu. Pa kratko je bilo njegovo drugo gospodarjenje. Premagan je mogel zbežati in odpeljali so ga na otok Št. Helena v tihem morju, kjer je živel od 18. oktobra 1815 do 5. maja 1824 kot general Benaparte.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje.)

Ko iz te hoste prideva, zagledava vas misijonarije, ki na bregu nekega jezera vsred neke, cvetlic polne savane stoji. Med trobentniki (Magnolia) in gabri, poleg neke tistih starodavnih cest, ki se nahajajo proti goram, ki Kentu kviško od Floride delé — se pride va-njo. Indijani popusté, kakor hitro pastirja svojega v planjavi zagledajo, svoje dela, in mu tečejo napreti. Nekteri poljubujejo njegovo obleko, nekteri pa podpirajo njegove stopnje; matere vzdigujejo na rokah svoje majhne otroke, da bi vidili Jezus Kristusovega moža, ki mile solze toči. Na poti poprašuje, kaj se v vasi godí; temu daja svét, unega rahlo kara; govori o bližnji žetvi, o podučevanji otrok, o tolažbi v terpljenji in meša Boga v vse svoje govore.

Tako spremljena prideva do velikega križa, ki poleg poti stoji. Tu je imel služabnik božji navado, skrivnosti svoje vere obhajati. Oberne se k množici ter pravi: „Dragi spreobrnjenci moji, brat in sestra sta vam došla, in k veliki sreči vidim, da ju je previdnost božja včeraj vašim žetvam zanesla: lejte dva velika uzroka, hvaliti jo. Darujmo tedaj presveto daritev, in vsak naj se je udeleži z globokim zbranjem, z živo vero, z neskončno hvaležnostjo in s ponižnim sercom.“

Precej obleče mašnik božji neko belo obleko iz murbinega bičja; posvečene posode se vzamejo iz nekega pri podnožji križa napravljenega tabernakeljna ali hranišča;

altar se napravi na nekem čveterovoglatem kamnu; vode se zajme v bližnjem potoku in grojzd divje vinske terté dá vina za daritev. Vsi pokleknejo v visoko travo — skrivnost začne. —

Zora, ki se za gorami prikaže, rumení nebo. Vsa puščava je kakor zlata ali rudeča kot roža. Sonce, ki ga tolik blesk napoveduje, stopi poslednjič iz globočine svetlobe, in njegov prvi žarek pade na posvečeno hostjo, ki jo mašnik ravno kviško povzdigne. O krasnost vere! O veličanstvo kristjanske službe božje! Darovavec je star puščavnik, altar — skala, cerkev — puščava, pobožni pričujoči — nedolžni divjaki! Nak, nikakor ne dvomim, da se ni tisti hip, ko se na koléna veržemo, velika skrivnost doveršila, in da ni Bog na zemljo prišel, zakaj čutil sem, da je serce moje napolnil.

Po daritvi, pri kateri mi je le Lopez-ove hčeri manjkalo, gremo v vas. Tù gospoduje silo ganljiva zmes druževnega in naravnega življenja; na voglu nekega cipresnega gaja se vidi mlado sadišče; klasje se ziblje kakor zlati valovi čez deblo posekanega hrasta — in snopenega poletja nadomestuje drevo treh stoletij. Povsod se vidijo zažgani gojzdje, ki gost dim iz sebe kviško poganjajo, in plug se med ostanjki njih korenin le počasi premika. Zemljomerci merijo tla z dolgimi verigami in rabsodniki določujejo perve lastnine; ptiči pripuščajo svoje gujezda; zakotje divje zverine se spreminja v kočó; ropotanje kovačnic se sliši, in mahljeji sekire obudujejo zadnikrat odmev, ki umira z drevesi vred, ki so mu zavetje bile.

Z radostjo se šetam vsred teh prilik, ki mi jih Atalina podoba in sanje blaženosti, ki se mi v sercu ziblje, še prijetniše dela. Čudim se nad zmago kristjanstva čez divjaško življenje; vidim Indijana omikavati se na klic vere; svat sem prvotne ženitve človeka z zemljo: človeka, ki zroči zemlji s to veliko pogodbo dedšino svojega potú, in zemlje, ki se od svoje strani zaveže, zvesto nositi žetve, otroke in pepél človekov.

Med tem se prinese misijonarju nek otrok, in on ga kerstí med cvetečem jazminom (?) na robu nekega izvirká, ko se ravno skozi množí, ki se z igrami in z delom kratkočasi, nek merlič v germovje smerti nese. Dva zaročena prejemata pod nekim hrastom zakonski blagoslov, in potem ju spremimo v nek kot puščave, kjer se vselita. Pastir gré pred nami in blagoslovlja tù in tam skalo, drevo in studenec, kakor je nekđaj, po knjigi kristjanov, Bog je neobdelano zemljo blagoslovil, ko jo je Adamu v dedšino dal. Ta slovesni prehod, ki, s svojimi čedami zmešan, svojega častitljivega poglavarja od skale do skale spremlja, je mojemu ginjenemu sercu prilika preseljevanja prvih družin, ko se sem s svojimi otroci za soncom, ki pred-njim hodi, po neznanem svetu dalje preseljuje.

Zvediti sem hotel od svetega puščavnika, kako svoje otroke vlada; z veliko vgodnostjo mi odgovorí: „Nobene postave jim nisem dal, le učil sem jih ljubiti se, Boga moliti in boljšega življenja se nadjati: v tem obstojé vse postave sveta. Sred vasí vidiš neko kočó večjo od družih; o letnem času dežja nam je cerkvica. V nji se zbiramo zvečer in zjutraj Gospoda hvaliti, in ko mene ni, opravlja molitev nek starček, zakaj starost in materinstvo je nekakošno duhovstvo. Potem se gré k delu na polje, in čeravno so lastnine razdeljene, da se lahko vsak druževnega gospodarjenja nauči, se vendar žetve v občne žitnice spravljajo, da se bratovska ljubezen ohrani. Štirje starčki delé sad dela z enako mero. Pridruži temu naše pobožne običaje in pesme; križ, pri katerem sem skrivnosti obhajal; brest, pod katerem o lepih dnevih besedo božjo oznanujem; naše grobe prav blizo žitnega polja; naše reke, v katerih majhne otroke in svete Ivane te nove Betanie oblivam ali kerščujem, in imel boš popoln zapopadek tega kraljestva Kristusovega.“

Puščavnikove besede me napolnijo z radostjo, in živo

čutim prednost takega stalnega in delavnega življenja pred klatežnim življenjem divjakov.

Oh, Renat, jez ne mermram čez previdnost božjo, pa vendar obstojim, da se tega evangeljskega društva nikdar ne spomnim, da bi bridke žalosti ne čutil. O kako bi bila kočá z Atalo na teh bregih moje življenje srečno storila! Tù bi bilo vse moje potepanje nehalo; tù — z ljubo ženo, ljudém neznan, in svojo blaženost v globočini gojzdov skrivaje bi bil svoj tek doveršil kakor te reke, ki v puščavi še imena nimajo. Namest tega mirú, ki sem si ga takrat obe-tati prederznil, v kolikem nepokoju sem svoje dni preživel! Osodi vedno igrača, na vseh bregovih brodolom, dolgo časa iz svoje domovine pregnan, ne najdem, ko nazaj pridem, družega ko poderto kočó in prijatle v grobu. Taka je bila Šaktasova osoda. (Dal. sl.)

Pravlice iz Krajnskega. Rudokop na Černi persti.

(Konec.)

On ne ume in stermí veselja, kako se je prestvarila vervica hipoma v lepi most, popade bisago, ki mu jo Benečan pomolí ter steče po mostu v zlata polno shrambo in baše hrepeljivo va-njo zlatenino raznih oblik misleč, da je Benečan vés pošten mož od nog do glave, ki mu bo gotovo toliko oddelil, da bo jutér lahko poprašal svoje sosede, koliko veljá vsa vas.

Kadar napolni bisago, da jo komáj na rame napreti, jo pomakneta iz votline. Benečan gré zložno po stopinjah, ali ubogi Rovtar, ki mu skorej le ena stopinja ne obstojí zavoljo težkega bramená, je vedno v strahu, da bi ne zdersnil v kak brezen. Torej gré po vseh štirih, zdaj primše, zdaj se plazi po strani in vendar v hudih muhah celó nič ne goderná, ker se nadja obilnega plačila.

Pridša na mesto, kjer sta čakala sinoči noči, hočeta zdaj počakati dneva. Siromaški Rovtar se vleže pod kočáto drevo, sladko zaspi. Blodijo mu razne sanje po glavi, kako bo zdaj veselo živel in se možko obnašal. Ko se prebudi, so ptički kaj veselo prepevali; sonce je že po nizkih livadah sijalo in njegove oči se ozerajo najpopred po bisagi in — Benečanu.

Toda ni več ne sluha ne duha ne bisage ne Benečana. Serdito plane kviško, se zgrabi z rokama za glavo in kerči ko divja zver, da okrog ptičje petje preneha: „Oj ti potuhnjeni, brezvestni slepar, tat vseh tatov! kaj mi je ostudni hudobnež naredil? Pa le počakaj, prišel mi boš v pest. Znane so mi krajše postranske steze, po katerih te bom gotovo pretekel pred Tominom in ti bom nekoliko poravnal kosti.“ —

Kadar se misli gerdo ociganjen Rovtar v tek spustiti, pogleda obutev. Pavec mu molí iz njega med podplatom in urbasom, kakor da bi želva stegovala glavo iz svoje utice; hlače so bile gosto luknjaste, kakor da bi bile namest bandera vihrale v najhujši vojski in tudi život je bil vés do kervi razpraskan.

„No zdaj pa le teci“, se ubogi Rovtar togotí z zobmi škripaje, „saj ne smem k ljudém! Sam škratelj je nocoj pametal z menoj vse robe od Triglava do tod. Kaj veljá, če ni tudi ta zlodjevi Benečan s peklenščkom v zvezi? ako bi on le za en grahek človeškega serca imel, bi mi ne bil storil tolike krivice in brezdušnega neusmiljenja. — „Kdo je le drugi“, govori Rovtar, ki je bil poln vraž, „berhki most razgernil čez globoki prepad, ako ga niso škrateljni? Ravno zato mi je zvijačni Benečan glavo kaj terdo prepa-seval, ki me še zdaj hudo boli, da sem preslišal, kako so peklenški vrugi stokali most vzdigovaje. Hvala Bogu, da še živim; ne bom več iskal sleparskih zakladov!“

Zvečer o mraku pritava revni Rovtar tiho domú z raztergano obleko in mu telo in duša bolehuje. Žena ga hudo ošteva, sosedje ga nekteri milujejo, drugi ga pa zasmé-

dolgo bodem za Slovence imel, kakor dolgi mi nasprot- niki slednjega dokaza ne poderejo. *)

Ker Jeronim sam piše: „Hunc librum (Ezechielem) etiam linguae meae gentis dedi“, in sporočilo prestave sv. pisma le edini južni Slovani poznajo, tedaj vendar v vseh teh okoliščinah leži dosti verjetnosti, in ni je tako absurdno terditi, da je sv. Jeronim početnik glagolice.

V komentaru sv. Jeronima k preroku Ezaju še se najde druga beseda, ktera ima slovenski glas. Pri razlagi hebrajske besede „Zythou“ piše: Zythou genus est potionis ex frugibus aquaque confectum, et vulgo in Dalmaciae Panoniaeque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur „Sabajum“. ¹⁾

Kaj je zabaj druga, kakor pijača iz zabi — zobi?

Zob se ne veli samo oves, temoč zernje naravnost. Tako ima v češčini zob pomen Fruchtkörner, frumentum, fruges, v rusčini zob, Körnerfutter. (Poglej dotične besednjake).

Korenika je zab (a je stariši glasnik kakor o) sansk. džab, comedere, sorodno je gerško ζαβροος, gefrässig. Kakor je iz korenike žer, žel, fressen, postalo poznamevanje: želodec, der fressende, in želod, das Fressbare, tako tudi iz zab, zob, poljski: dziob, Kropf der Vögel, ruski: zob, Magen, in Kropf des Menschen, zob, rostrum, Schnabel, kljun po pravem: zobajoče orodje. V sansk. se tudi najde noslana oblika džamb, dilacerare, oscitare, s katero se ujema slov. zębsti (zambsti, zembsti) dilacerare, odkod zomb, zób, zub, dens, Zahn.

Za deblo zab govori serbsk. zob, *) ktero po Vuku ²⁾ ne pomenja samo oves, temoč vsako drugo žito, ktero se konjem daje namesto prave zobi, in ker so v starem svetu najrajši z ječmenom konje pitali, toraj zab, zob tudi ječmen, primeri istersko: žito po dr. Lambelnu v pomenu „ječmen“ iz korenike ži, nähren. „Sabajum“ je toraj Zabaj, primeri zastran oblike: lišaj itd., pijača iz zabi, zobi — potio ex frumento, frugibus, der Trank aus Fruchtkörnern.

Tudi Ammian Marcellin ³⁾ je zapisal to besedo, in je rekel, da so rimskega cesarja psovavno imenovali „Sabajarius“, „Injuriose compellabatur Sabajarius“. Est autem Sabaja ex hordeo vel frumento (iz zabi — zobi aus Fruchtkörnern) in liquorem conversus pauperinus in Illirico potus“. Pijačo so toraj napravljali slovenski Panoni, in pijača z imenom vred je prišla tudi med druge v Illirii stanovajoče narode kakor med Dalmate itd. Illiricum se tukaj ima zastopiti v administrativnem zmislu. Psovka pa je sopet nastala pri slovenskih Panonih ker oblika „Sabajar“, der Sabajabereiter, je slovenska, primeri suffiks ar v nominibus agentium: kolar, voglar, sedlar itd. Zavoljo suffiksa aja pa cerkvenoslov. lenžaja itd.

Ko so Rimljani Panonijo podjarmili, so tudi hitro začinjali rimske naselbine po panonskih mestih nasajevati.

S temi naselbinami je tudi prišla sv. keršanska vera v Panonijo, in že na nicejskem cerkvenem zboru leta 325 se imenuje panonski škof. ⁴⁾

Deželo so vladali predsedniki (praesides), kateri so večidel v Sabarii stanovali. Da so Panonom Rimljani velike dače nalagali, se vidi iz Hygina. ⁵⁾ Po Konstantinovi smerti je prišla Panonija pod „Praetorium praefectus Illirici“ in je pod tem bila razdeljena v „Panonia prima“ s predsednikom v Sabarii, kateri je imel naslov „Perfectissimus“; dalje v „Panonia secunda“, ktera

*) Nemci imenujejo takošen način etimologizovanja: Volksetimologie“.

¹⁾ Hieronim in Esaiam 6, 19.

*) Ako bi ne bilo korenike džab — zab — zob, bi se v rusčini in serbsčini zob, Fruchtkörner moglo tudi glasiti zub.

²⁾ Vuk rječnik s. v. ³⁾ Ammian Marcell., 26, 8. 2. ⁴⁾ Schoenwiesner str. 84, 140. ⁵⁾ Hygin „de Limit.“ str. 206.

je imela predsednika stanovavšega v Sremu z naslovom „Consularis clarissimus“, in v „Savia ripensis“, ktera je imela „praefecta“, z naslovom „Conrector“ in je v Sisku stanoval.

Ti gospodje so opravljali civilne zadeve, trije vojvode z naslovom „Duces spectabiles“ pa vojaške. ¹⁾

V tretjem stoletju so začinjali nemški Kvadje in Markomani Panonijo uznemirovati, in so lepo zemljo tako upustošili, da je sveti Jeronim ²⁾ pisal: Duša strepeče pri mislih na razdore naših časov, že več, kakor dvadeset let je, kar se med Carigradom in julskimi planinami rimska kerv preliva: — Skytio, Tracio, Macedonijo, Dardanijo, Dacio, Thessallio, Achajo, Epirus, Dalmacio in vse strani Panonije razdira, požira, in plenuje; Goth, Sarmat, Kvad, Alan, Hun, Vandal in Markoman.

Tako se je Panonija zló pokončala, in še bolje, ko so o sredini petega stoletja divji Huni v njo privihreli pod svojim kervoželjnim Attilom. Pod njim so se podirale lepe panonsko-slovenske mesta: Hemonia, Siscia, Sabaria, Petovio, Solva itd., in množica prebivavcov je bilo pokončanih.

D. Terstenjak.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Drama ali tugokazje.

Če so bile moje sanje blaženosti žive, so bile pa tudi kratke, in zbudim se iz njih že pri puščavnikovi jami. Ko o poldne pred-njo pridem, se mi čudno zdí, da ne vidim Atale nama naproti priteči. Nekakošen nagel strah me prevzame. Bližaje se jami si ne upam Lopez-eve hčere klicati: umišljava moja se bojí enako šuma in tihote, ki bi utegnila na klic moj nastopiti. Še bolj ostrašen po noči, ki pred skalnim predorom gospoduje, pravim misijonarju: „O vi, ki vas nebo spremlja in krepčá, stopite v te sence“.

Kako slab je pač tisti, komur strasti gospodujejo! Kako močan tisti, ki v Boga zaupa! V tem pobožnem sercu, ki ga teža šest in sedemdeseterih let tare, je bilo več serčnosti, ko v vsi gorečnosti moje mladosti. Mož mirú gré v jamo, jez pa ostanem zunaj poln strahú. Kmalo pride iz dna skale neko slabostno mermranje kakor jok do mojih ušes. Velik krik zaženem, najdem vse svoje moči ter planem v temo jame.... Duhovi dedov mojih! le vam je znano, kar moje oči zagledajo!

Puščavnik prižge smerekovo baklo in jo derži s trepečo roko nad Atalino posteljo. Lepo, mlado deklo, ki se napol povzdignjeno na komolec naslanja, je blede in vse razkodrasto. Kaplje merzlega potú se blešče na njenem čelu; njene napol vgasnjene oči iščejo mi njeno ljubezen skazati, in njene usta se smehljajo. Kakor od strele zadet stermim nepremakljiv z oterpnjenimi očmi, z razpetimi rokami in z napol odpertimi ustnicami. Globoka tihota gospoduje en hip med trojimi osebami tega žalostnega prizora. Puščavnik jo prvi prelomi. „To je, pravi, le merzlíca, ki iz truda izhaja, in če se v voljo božjo vdamo, bi imel Bog usmiljenje z nami.“

Pri teh besedah povzame spet zaostala kerv svoj tek v mojem sercu, in z divjaško gibljivostjo prestopim naglo iz prevelikega strahú v preveliko upanje. Atala pa me ne pusti dolgo v njem. Glavo žalostno majaje nama dá znamenje, da naj bliže k njeni postelji stopiva.

„Oče moj“, pravi z oslabilnim glasom obrnivši se k duhovnemu: Smerti sem blizo; o Šaktas, čuj brez obupa žalostno skrivnost, ki sem ti jo zakrivala, da bi te preveč nesrečnega ne storila, in svojo mater ubogala. Premagaj se in ne moti me z znamenji žalosti, ki bi malo hipov, ki jih

¹⁾ Notit. Dign. Imperii oriental. ²⁾ Hieronimus „Epist. ad Heliodorum“.

še živeti imam, pohitrile. Veliko imam povedati, in iz bitja serca, ki pojemlje... iz neke ledene teže, ki jo moje persi komaj nosijo, spoznam in čutim, da se ne morem dovolj podvizati“.

Po kratkem prenehanji napredova Atala tako-le:

„Moja žalostna osoda je začela skoraj prej, ko sem beli dan zagledala. Dvomilo se je, če bom živela ali ne. Življenje mi ohraniti storé mati moja obljubo: Kraljici angeljev obljubijo, da ji bom življenje posvečila, če smerti uidem. — Nesrečna obljuba, ki me v grob pogrezne!“

„Šestnajsto leto nastopim, ko svojo mater zgubim. Nekoliko ur prej ko umerjejo, me pokličejo k svoji postelji. Hči moja, mi pravijo pričo nekega misijonarja, ki jih je poslednje hipe tolažil; hči moja, obljuba, ki sem jo za-te storila, ti je znana. Boš li mater svojo na laž postavila? O Atala moja, pustim te na svetu, ki ni vreden kristjanov posesti, vsred malikovavcev, ki preganjajo Boga tvojega očeta in mojega Boga, Boga, ki ti je življenje dal in ti ga s čudežem ohranil. Oh, otrok moj, če deviško ogrinjalo ogerneš, se odpoveš le skerbém kože in strastim, ki so serce matere tvoje kalile! Pridi tedaj, ljubčika moja, pridi sem; priseži na to podobo umirajoče matere, da me ne boš izdala pred obličjem neba. Spremisli, da sem se za-te zavezala, da bi ti življenje otela, in da, če moje obljube ne deržiš, boš dušo matere svoje v večno terpljenje pahnila“.

„O mati moja! zakaj ste tako govorili! O vera, ki si ob enem moja nesreča in moja blaženost, ki me pogubljaš in tolažiš! in ti dragi, pa revni predmet strasti, ki me še v naročji smerti tare, ti, o Šaktas, vidiš sedaj, kaj je najino osodo tako ojstro storilo!... V solzah se topim, na materne persi se veržem, in obljubim vse, kar se je hotlo, da naj obljubim. Misijonar izreče čez-me strašne besede in mi dá škapulir, ki me za vselej veže. Mati mi žugajo s svojim prokletjem, če bi kadaj svoje obljube prelomila, in ko mi še neprelomljivo molčanje pred malikovavci, preganjavci moje vere, priporočé, umerjejo v mojih rokah“.

„Spervega nisem poznala nevarnosti svojih priseg. Polna gorečnosti in resnična kristjana, ponosna zastran španske kervi, ki v mojih žilah teče, ne vidim okrog sebe, kot ljudi, nevredne, da bi mojo roko dobili; srečno se cenim, da nimam družega ženina razun Boga matere svoje. — Tebe, mladi lepi jetnik, vidim, tvoja osoda me gane, prederzmem se pri germadi gojzda s teboj govoriti; in sedaj še le čutim vso težo svojih obljub“.

Ko Atala te besede izreče, stisnem pestí, gledam puščavnika s pretljivim očesom in zaupijem: „To tedaj je vera, ki si mi jo toliko povzdigoval! Pod zlo naj bo prisega, ki me ob Atalo pripravi! Pod zlo Bog, ki naravo overa! Človek, duhoven, kaj imaš opraviti v teh gojzdih?“

„Tebe rešiti, pravi starček s strahovitim glasom, tvoje strasti krotiti in ti braniti, preklinjevavec, da si jeze božje ne nakoplješ! Pač se ti pristije, mladeneč, ki si komaj v življenje stopil, čez svoje terpljenje tožiti! Kje so znamenja tvojih bolečin? Kje so krivice, ki si jih terpel? Kje so tvoje kreposti, ktere same bi ti zamogle nekoliko pravice k tožbi dati? Kje so službe, ki si jih opravil? Kaj dobrega si storil? Oh, nesrečnež! družega ne vidim v tebi ko strasti in prederžneš se nebo tožiti! Ko boš kakor oče Aubry trideset let v prognanstvu na gorah preživel, ne boš namenov previdnosti tako naglo sodil; takrat boš spoznal, da ničesar ne veš, da nič nisi, in da je ni tako ojstre kazni, ne tako strašnega zla, ki bi ga popačeno meso terpeti ne zaslužilo“.

Ogenj, ki se iz starčkovih očí utrinja, brada, ki mu persi zagrinja, njegove gromeče besede ga delajo grozečemu Bogu enacega. Od njegovega veličanstva potert se mu veržem k nogam ter ga prosim odpuščanja svoje togote. „Sin moj“, mi odgovori s tako milim glasom, da mi kes dušo presune, „sin moj, nisem te pokaral zastran sebe. Oh! prav imaš, dragi otrok moj, pač malo dobrega storit sem

prišel v te gojzde, in Bog nima nevrednišega služabnika od mene. Pa nebes, sin moj, nebes se ne smé nikdar tožiti! Odpusti mi, če sem te razžalil — pa sedaj čujva tvojo sestro. Znabiti, da je še kakošen lek, nikar ne nehajmo upati. Šaktas, vera, ki iz upanja krepost dela, je pač nebeška!“

„Prijatelj moj mladi, povzame Atala besedo, bil si priča mojega boja, in vendar si ga le najmanjši del vidil; ostalo sem ti skrivala. Nak, čern suženj, ki v Floridi razbeljen pesek s svojim potom moči, ni tako nesrečen, kot je Atala bila. K begu te napravljam, dasiravno sem gotova, da bom umerla, če me zapustiš; bojim se s teboj v puščavo bežati, čeravno po senci gojzdov hrepenim... O, ko bi ne bilo družega treba bilo, ko žlahto, prijatle in domovino zapustiti; ko bi bilo (o strašna reč) le za pogubo moje duše šlo!.. Al vaša senca, o mati moja, vaša senca mi je vedno pred očmi in mi očita svoje terpljenje! Vedno slišim vaše tuge — vidim peklenški plamen vas mučiti! Moje noči so tužne in polne strašil; moji dnevi brez upanja; večerna rosa se posuši, kakor hitro pade, na moji goreči koži; — vetrom odpiram ustnice, pa vetri, namest da bi mi hlad donšali, se vžgejo od ognja mojega diha. Kolika muka viditi te neprenehoma pri sebi, deleč od vseh ljudi, v globočini samote, in čutiti, da je nepremagljiv zadržek med nama! — Pri tvojih nogah svoje življenje doveršiti, ti ko sužnja streči, ti v kakošnem neznanem kotu vesvoljnosti jéd in posteljo napravljati — to bi bila za-me največja sreča bila; ti sreči sem blizo bila, vživati pa je nisem mogla. Koliko sanj se je vzdigovalo iz tega žalostnega serca! Koliko sklepov sem delala! Včasih, ko svoje oči na-te vprem, se mi obudujejo v sercu ravno tako nespametne ko pregrešne želje: sedaj bi bila hotla s teboj edina živa stvar na zemlji biti; sedaj — ko čutim, da neko božanstvo moje strasti overa, bi bila rada, da bi se to božanstvo uničilo, da bi se le v tvojem naročji z razvalinami Boga in sveta iz brezna v brezen pogrezovala! Še sedaj... al čem povedati ali ne? še sedaj, ko me ima večnost požreti, ko imam pred neizprošljivega sodnika stopiti, v hipu, v katerem z radostjo vidim, da mi obljuba matere moje — da mi čistost življenje razodeva — o strašna nezložnost! še sedaj mi je žal, da nisem tvoja bila!...“

„Hči moja, ji pade misijonar v besedo, bolečina te moti. Prevelika strast, kakoršna je sedaj tvoja, je malokadaj prava, in še naravna ni; in zavolj tega je pred obličjem božjem manj pregrešna, ker bolj iz nekega krivega duha, ko iz pregrešnega serca izhaja. Te ljutosti, ki se tvoji nedolžnosti ne spodobijo, moraš tedaj premagati. Pa tudi tvoja silovita umišljava, otrok moj dragi, te je gledé tvojih obljub preveč ostrašila. Vera ne terja daritev čez človeško zmožnost. Njeni čutljeji, njene zmerne kreposti veljajo več ko prenapeti čutljeji in prisiljene kreposti dozdevne junakosti. Ko bi bila padla, revna zgubljena ovčica, bi te bil dobri pastir iskal in te nazaj v čedo spravil. Zakladi kesanja so ti bili odperti: naše pregreške v očéh ljudi izbrisati, je treba celih potokov kervi, pri Bogu je ena sama solza zadosti. Potolaži se tedaj, hči moja draga, tvoje stanje terja pokoja: obernimo se k Bogu, ki vse rane svojih služabnikov začeli. Če je njegova volja, kakor se nadjam, da ti bolezní odideš, bom pisal kvebeškemu (Quebec) škofu, ki ima potrebno oblast, odvezati te tvojih obljub, ki so le priproste obljube, in doveršila boš svoje dni pri meni s Šaktasom ženinom svojim“.

Pri teh starčkovih besedah napade Atalo kerč, ki jo dolgo lomi, in jo le popusti, da nama znamenja strašne bolečine daja. „Kaj! pravi in sklene strastno svoje roke, pomagati mi je bilo! Svojih obljub sem zamogla odvezana biti!... Da, hči moja, odgovori pater, in to je še mogoče. — Prepozno, prepozno je! zaupije. Moram li umreti v hipu, ko zvem, da bi bila zamogla srečna biti! O, zakaj nisem tega svetega starčka prej poznala! Kolike blaženosti bi se

sedaj veselila — s teboj, s Šaktasom kristjanom.... potolažena, vpokojena po tem presvetlem duhovnu.... v ti puščavi.... za vselej.... oh! to bi bila prevelika blaženost bila! — Potolaži se, ji pravim in primem revo za roko, potolaži se; to srečo bova še uživala. — Nikdar, nikdar, pravi Atala. — Kako! odgovorim. — Ti ne veš še vsega, zaupije dekletu: včeraj.... o nevihti.... sem, malo da ne, svoje obljube prelomila; svojo mater sem, toliko da ne, v peklenjski ogenj pahnila; njeno prokletje je bilo že nad menoj, že sem lagala Bogu, ki mi je življenje rešil.... Ko si mi trepeče ustnice poljuboval, nisi vedil, nak, nisi vedil, da le smert objemlješ! — O Bog! zaupije misijonar, kaj si storila, otrok dragi? Pregreho, oče moj, pravi Atala z zmotnjenimi očmi; pa le sebe sem pogubila, mater svojo sem rešila. — Povej vse, zaupijem poln strahú. — Nu tedaj! pravi, svojo oblast sem pred vidila, in ko kočé zapustiva, vzamem seboj.... Kaj? povzamem z grozo — Strupa, pravi pater. — V persih mi razsaja — zaupije Atala.

Bakla pade puščavniku z roke, jez pa padem kakor mertev na tla poleg Lopez-ove hčere, starček naji stisne obá v svoje roke, in vsi trije mešamo en hip v temi svoje ihte nad to smertno posteljo.

„Na noge, na noge!“ pravi kmalo pogumni puščavnik, in prižgé svetilnico. „Drage hipe zgubljam; postavimo se ko hrabri kristjani napadom nesreče v bran; verzimo se z vervjo na vratu, s pepélom na glavi, k nogam Najvišjega, milosti ga prositi, ali se njegovim sklepom podvreči. Zna-biti, da je še čas. Hči moja, to bi mi bila imela sinoči povedati.“

„Oh! oče moj, pravi Atala, iskala sem vas poslednjo noč, pa nebo vas je bilo v kazen mojih pregreškov odpe-ljalo. Sicer pa bi ne bil tudi noben lek pomagal, zakaj še Indijani, ki so v vsem, kar strupe tiče, tako zvedeni, ne poznajo nobenega leka za strup, ki sem ga vzela. O Šaktas! sodi sedaj o mojem zavzetji, ko vidim, da mahljej ni tako nagel, kakor sem se nadjala! Ljubezen podvoji moje moči, duša moja se ne more tako naglo od tebe ločiti.“

(Dalje sledi.)

Lek za začarane oči.

Slišal sem enkrat pripovedovati, da je petelin kaj debelo in dolgo smreko vlekel; ljudje pa so se nezmerno čudili krilati živalici, malemu gizdavemu ostrugarju, da toliko vleče, kolikor bi čvetero junaških kónj komaj zmoglo. Na to pride dekleta z njive, ki nese jerbas plevéla; čudi se, ko vidi mnogo ljudi v veselem hrupu. „Lej no! kaj pa je vam?“ — jih vpraša, — se vam vendar niso možgani pre-maknili?“ Vsi kmali ji kažejo na petelina; zakaj imeli so začarane (zacoprane) oči, vprašaje: „je li že kdaj kaj tacega vidila?“ „Oj bedaki — jim reče — to je režena slama“ — ter se pripogne jo pobrati. Nekemu se pa to za malo zdí, da ga dekleta prišteva bedakom, ji zato vés nevoljen verže jerbas z glave in zdajci tudi ona se jame čuditi in z rokama ploskati, da prekosi vse druge občudovavce.

Čudna stvar je mogla v jerbasu biti, da dekleta, dokler je jerbas imela na glavi, je prav vidila, potlej pa ne, in je z drugimi vred poskakovala, kakor da bi bila ob pamet. Med plevélom je bila čveteroperesna detelica, za ktero pa dekleta ni vedila, in to je pomoč zoper začaranje oči. Ta tolikanj koristni lek bi marsikteremu utegnili pomagati; al kdo more vse tiste razštetí, ki imajo tako nevarno bolné oči?

Nekterim mladenčem in dekletam, kader se ženijo, bi morde ta prečudna travica bila zares velika dobrotnica, zakaj primeri se, da nekterim takrat rade oči kažejo petelinčika, ki predrage reči prevozuje in čez malo tednov, ko se več ne dá pomagati, se pokaže, da se je petelinčiku, ko

je po slami iskal zerna, le tanka slama ovila okrog noge. Pa tudi še kakošnemu vdovcu, ki ga že malar s šopčem boža po temenu, in udovici, ki čez prag kimovca korači in misli, da je oče v rožniku, bi ob času ženitve morda tudi se to zelice kaj prileglo.

Ako bi čveteroperesna detelica nikdar ne omogla, bi bila ona zares predragi biser; al ona ima blezo moč le dokler je živo zelena, in tisti, ki želí, da mu take napake iz oči prežene, jo mora nevedoma pri sebi imeti in jo tudi sam utergati.

Naj toraj tisti, kterim te baže huda napaka vid kazi, v dobi predpusta, kader sneg livade pokriva in slana njeno zelenjavo posmodi, namesto čveteroperesne detelice, si ne-utegoma poišejo drugih pomočkov, ki jim tudi morejo v tej reči dobro oči izbistriti.

Križnogorski.

Slovstvo.

Vodnikov spomenik — Vodnik-Album.

Na svitlo dal dr. E. H. Costa.

(Konec.)

Cvet celega Vodnikovega spomenika pa se smejo imenovati listi ali pisma barona Žigata Cojza do Vodnika; natisnjeni so po rokopisu, ki se hranuje v ljubljanskem muzeji. Iz njih se živo kaže, kakošen mecen za slovenščino in za vsaktero vednost je bil blagi baron, in kako je on sam pomagal pri delu za popolnost narodnega jezika, in za izdajo dobrih slovenskih bukev. Živo se tudi kaže, kako pridno, marljivo in združeno so delali s Cojzom vred učeni možje Linhart, Kumerdej in Vodnik. Iz teh listov, devet jih je iz let 1794 in 1795, ni mogoče dajati kacega izlečka, le celi se morajo brati in brati; pisani so sicer v nemškem jeziku.

Gosp. Malavašič je na strani 63 priložil Slovesnosti, obhajane v spomin stoletnega rojstnega dneva Valentina Vodnika, očeta slovenskega pesništva; namreč najpoprej slovesnost, ki se je napravila na svečnici dan 1858 popoldne v Vodnikovi rojstni hiši, pri Žibertu v Šiški, ko je bil odgernjen ondi postavljen spominek; dalje razsvečavo te rojstne hiše na večer, in zbor ob treh po tem na jutro, ob uri, ko se je Vodnik rodil, dalje besedo, ki se je imela 5. februarja v gledišu, ko je bila h koncu ovenčana Vodnikova podoba s predgovorom gosp. Lovreta Toman-a; in v zadnje mertvašnico, ki se je obhajala 6. februarja v cerkvi častitih Oo. Franciškanov za dušo rajncega Vodnika, kjer se je pela veličastna in žalostna pesem „Dies irae“ po Vodnikovi lastni prestavi, in po gosp. Mašekovem napevu.

Ti sestavki se nahajajo v prvem oddelku Vodnikovega spomenika; le nekteri so bili zavoljo enacega predmeta že tukaj omenjeni iz družega oddelka. Raznoličen je ravno obsežek družega oddelka; nekteri sestavki se še ozirajo na Vodnika, nekteri na druge slavne može slovenske zemlje; nekteri segajo v slovensko zemljopisje, zgodovinstvo in jezikoslovje, nekteri prinašajo prosto izbrane predmete le sploh v znamenje spoštovanja do slavnega moža.

Pesem v Vodnikovo slavo se here mnogotero, nemških in slovenskih; perve so dali gospodje Dimitz s prestavo Prešernove pesmi, Kordesch, Leinmüller, Melzer, Vesél; druge pa gospodje Bilc, Cegnar, Hladnik, Kastelic, Kosmač, Miroslav, Praprotnik, Slomšek, Supan, Sušnik, Svetličič, Verbnjak, Virk. Poslednja je g. Blaža Potočnika, ki kakor najkrasniši venec, peta prav v Vodnikovem duhu, h koncu ovenča mojstra pesnikov slovenskih. Vodnika naravnost zadevata tudi gosp. Toman v popisu in gosp. Kurnik v pesmi o Koprivniku — nekdanji Vodnikovi duhovni.

Z Vodnikovo slavo se edini tudi slava družih imenitnih slovenskih mož. Gospod Janežič razlaga hvalo U. Jar-

drevesa proč vzame in z rodovitno nadomesti. Akoravno to opravilo ni novo, vendar menda ni še veliko sadjorejcom znano; ako se ga bodo pogostoma poprijeli, se bodo kmali prepričali, da jim bo sadje od leta do leta njih trud z bogatim sadjem plačevalo. — Tukaj se jim mora še povedati, da drenazeni svet sadjoreji močno na noge pomaga.

(Les napraviti, da je terd in da dolgo terpi). Amerikanci napravljajo les, iz kterega kmetijsko orodje narejajo, da je terd in da dolgo terpi, tako-le: Polagajo ga za več dni v frišno hlevno gnojnico in potem ga denejo 3 do 4 dni na vroč kraj, po navadi v dimnik ali celó v vročo peč, da se dobro presuši. — Še skoraj boljše bi bilo, če bi se gnojnici nekoliko bakrenega vitriola (Kupfer-vitriol) pridjalo. „Zeitung für Landwirthe“.

(Bčele pomagajo sadnemu drevju, da bolj rodi). V Šlezii so se sadjorejci prepričali, da bčele k rodovitnosti sadnega drevja veliko veliko pripomorejo. Tega se še bolj natanko prepričati, so v dveh kmetijskih učilnicah v pruski Šlezii zavoljo tega skušnje ponovili, ktere so poterdile, da so sadne drevesa v enaki zemlji, v enakem podnebju in pri enakem gleštanju itd. ondi, kjer imajo dovelj bčel 6 do 8 odstotkov več sadja rodile, kakor tam, kjer nimajo bčel. Ob enem Šlezijani tudi terdijo, da je sadje ondi, kjer se bčelice po drevesnem cvetju pogostoma prašé, veliko slaje in boljšega okusa, kakor tam, kjer je bčeloreja zanemarjena, kar je pa menda bolj drugim uzrokom, ne pa bčelam, pripisati. „Hosp. list česki.“

(V dimu prekajena slama, dobra piča za govejo živino). Gospod Goodiff pripoveduje, da je na Angležkem pri nekem kmetovavcu vidil v dimniku za krave slamo prekajati. Rekli so mu, da krave v dimu presušeno klajo z velikim poželjenjem žrejo. Po ti skušnji je pokladal omenjeni kmetovavec zaporedoma svojim kravam prekajeno slamo, in se prepričal, da staro v dimniku presušeno klajo krave raje žrejo, kakor frišno, in se po nji tudi raje pojajo. „Agric. Gazette“.

(Setev špinače). Špinača se najbolj v prav mastni in sončnati zemlji ponaša, toda se ji mora dobro s frišnim gnojem pognojiti. Seje se ob raznih časih, najboljši čas špinačo sejati je pa v prvi polovici vélicege serpana (avgusta), ako se na tiste grede seje, kjer je popred grah rasel, toda se morajo iz novega dobro pognojiti. Tudi spomladi koj, ko začne toplo biti, se špinača seje, in se tudi dalje ohera in rabi kakor grah, ker obá kmali jameta seme delati. Nekteri vertnarji in vertnarice sejejo špinačo v verste (po žnori); to pa ni nikakor prav, ker se rastline ne morejo po nobeni vízi dostojno razširjati. Koristniše je, če se špinača redko seje, redka špinača zraste večja, ima veliko perja in gré pozneje v cvet. Če pozimi veliko snega ne zavalí, ali če bi imele grede kopne ostate, se morajo z listjem ali pa kako slamo pokriti. Kdor si hoče dobrega semena izrediti, naj pustí le nekoliko najgorših rastlin v seme iti; naj gleda, da ne bodo pregoste; šibkeje naj okrog njih poruje, močnejim pa, ki jih je za seme odbral, naj natič dá, da jih ne bosta piš in sapa na tla pometala. Kakor hitro, ko je semensko zernje svojo zeleno barbo zgubilo, in se spodnje osulo, se stebila porežejo, položé ali obesijo, da pozoré in se posušé, potem se seme iztepe, ki 6 let kaljivo ostane. Una bolj gosta špinača tudi seme stori, akoravno je bila večkrat porezana, pa ni tako dobro, in se ne smé z unim dobrim pomešati. Bolj ko je seme gladko, bolje je od bodečega in grampastega. „Frauendorfer Blätter“.

Kmetijske novíce.

(Nova brana). Na Angležkem napravljajo dan današnji nove brane, kterih zobé pa ne stojé vštric, kakor se po navadi pri naših branah nahajajo, ampak kakor kegelj

(AAA) skupaj grejo in perstene kepe in grude veliko bolj drobé, kakor naše navadne brane.

(Nove gosí). Ker je povsod že ptujih, kineških in družih kokoš dovelj, so prišle sedaj gosí na versto. Gosp. Winkler, direktor zoologičnega verta v Berlinu, redí že nove plemena gosí, namreč: 1) tuluške ali pirenejske (Toulouser- oder Pyrenaeer-Gans), 2) kanadiške (canadische Gans) in pa 3) egiptovske ali kapške gosí (Capgans). Egiptovska je pa kraljica med vsemi; tako lepa je. Gospod Winkler ne daje nikomur jajic od imenovanih gosjih plemen, ampak mlade goske prodaja. Po čem, ne vemo; javalne dober kup. „Frau. Bl.“

(Nova bolezen grojzdja). Nismo še prestali znane tertne bolezni, in že se je lansko leto nova, dosedaj še nepoznana bolezen na Francozkem na vinski tertí prikazala, ki ji „Anthracnose“ pravijo; rekli bi ji po naše „ogeljnína“ zato, ker se po ti bolezni vinska jagoda posuší in černa postane kakor ogel.

(Imena sadnih dreves belgiški vertnarji zapisujejo na-nje tako-le), da si iz pergamenta zrežejo ozke listke in na vsak listek zapišejo ime z alicarinsko tinto, ktere dež ne spere. „Frauend. Bl.“ priporočujejo take zaznamke tudi vsem drugim vertnarjem, pa ne povejo, ali se imajo ti pergamentni listki na pristavljene količke pribiti ali pa kako na drevo obesiti.

Zdravniške skušnje.

(Zdravilo zoper protin ali putiko v nogah). Kdor ima protin v kaki nogi, naj poklada sirove, tanke, še gorke koščike mesa ravno zaklanega govejega živinčeta na tiste dele, kjer ga putika lomi, in naj to pokladanje ponavlja vsake 4 do 5 ur. Pravijo, da bolečina v 24 urah preide. Skušnja ni težka; kogar protin muči, naj poskusi, se bo kmali prepričal: ali je res ali ne. Če ne pomaga, saj škoda ni velika; k večemu — par funtov mesa!

Nove bčelarske bukve.

Slavni odbor družtva gospodarskega horv. slavonskega je 19. dan p. m. naši družbi nove bčelarske bukve priporočil. Ker se moremo na besedo sl. odbora zagrebskega popolnoma zanesti, da je knjiga dobra, jo priporočamo tudi mi vsem bčelarjem, ki razumejo našemu slovenskemu jeziku vso podobno horvaščino. Naša družba bo rada prejerala naročila. Glasí se pa omenjeno pismo tako-le:

„Slavno gospodarsko družtvo v Ljubljani! Prof. Kriševački Ante Horvat spisao je djelo o pčelarstvu, koje se svakomu gospodaru preporučiti može. Budući da ovdešnji gospodari, osobito gosp. šupnici pčelarstvom se rado zabavljaju i našem jeziku vješti su, odbor potpisani prosi; da ovo djelo slavno družtvo posestrimo preporučiti i u „Novicah“ proglasiti bi izvolilo. Koj bi želio takovo imati, neka se izvoli ali tamo ili ovdje kod družtva gospodarskoga oglasiti. Djelo će koštati 80 kr. nov. dn. unapried netraži se plaća. — Odbor upravlj. gosp. družtva hrv. slav. u Zagrebu 19. svibnja 1859.“

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Sedaj pa ne motim več Ataline pripovedi le z ihti, temuč z beznim vedenjem, kakoršno je le divjakom znano. Vés bezen se valjam po tleh, si vijem in grizem roke. Stari duhoven teka s čudovitim rahločutjem od brata do sestre, in nama daja tisučere pomoči. V pokoji svojega serea in pod bremenom let se vé tako vesti, da ga najina mladost

lahko razume, in njegova vera mu daja še rahlejšo in gorečšo besede ko so najine strasti bile. Al te ne spomni ta duhovni, ki se že štirideset let na teh gorah vsaki dan Bogu in ljudem v službo daruje, na žgavne daritve Izraeljcev, ki so se na visočinah pred Gospodom vedno kadile.

Oh! zastonj si umišlja kakošen lek za Ataline bolečine. Trud, tuga, strup in strast smertnejša od vseh strupov — vse to se zedini, to cvetlico puščavi iztergati. Proti večeru se prikažejo strašni znaki; občno oterpjenje prevzame vse Ataline ude, in konci njenega trupla začnejo merzli prihajati. „Potišli perste moje“, mi pravi, „al se ti ne zdí kakor da bi ledeni bili?“ — Ne vem, kaj bi ji odgovoril, in groze mi vstajajo lasje po koncu: poslednjič pristavi: Še včeraj, ljubček moj, sem se pri vsakem tvojem dotikljeji radosti zdergetala, in sedaj ne čutim več tvoje roke.... ne čujem skoraj več tvojega glasa.... predmeti jame zginjajo malo po malem spred mojih oči....! Al ni to petje ptičev?... Sonce mora že blizo zahoda biti.... Šaktas, njegovi žarki bodo pač lepi v puščavi — na mojem grobu!

Ko Atala zapazi, da pri njenih besedah solze točiva, nama pravi: „Odpustita mi, dobra prijatla moja, pač slaba sem, pa se bom znabiti spet okrepčala!... Pa vendar — umreti še tako mlada in ko je serce moje še tako polno življenja!... Mož molitve, imej usmiljenje z menoj; podpiraj me. Al meniš, da so mati moja zadovoljni, in da mi bo Bog odpustil, kar sem storila?“

„Hči moja“, odgovori dobrotljivi duhoven vès v solzah, ki si jih s svojimi trepečimi in okernjenimi persti briše, „hči moja, vse tvoje terpljenje izhaja iz nevednosti tvoje; tvoja divjaška izreja in pomanjkanje potrebnega poduka te je pogubila; ti nisi vedila, da kristjana nima oblasti čez svoje življenje. Potolaži se tedaj, draga ovčica moja; Bog ti bo odpustil zastran priprostosti tvojega serca. Mati tvoja in nespametni misijonar, ki je nje spovednik bil, sta več kriva kot ti; svojo oblast sta prestopila, ko sta ti nepremišljeno obljubo iztergala! Vsi trije ste strašen izgled, kako nevarna je bedalasta soblazen in pomanjkanje pravega razsvetljenja v verozakonskih rečeh. Vpokoji se, otrok moj; on, ki obisti in serca preiskuje, te bo sodil po tvojem namenu, ki je bil čist, ne po tvojem djanji, ki je kazni vredno“.

„Kar se življenja tiče — če je hip prišel, da imaš v Gospodu zaspati, zgubiš pač malo, o dragi otrok moj, ko svet zgubiš! Pri vsi samoti, v kateri si živela, si vendar tugo poznala; kaj bi še le mislila, ako bi bila priča zlegov druževnega življenja bila; ako bi bila v Evropo pribrodila in ako bi ti bil tam dolgi krik bolečine, ki se iz te stare zemlje vzdiguje, na uho prišel? — Prebivavec kočé in prebivavec krasnega veličanskega poslopja — vse terpi, vse zdihuje na tem svetu; kraljice so se vidile jokati kakor najrevniše ženske, in človek se mora čuditi čez obilnost solz, ki kraljeve oči zalivajo“.

„Al obžaluješ svojo ljubezen? Hči moja, to bi bilo sanje objokovati. Poznaš serce človeško in si v stanu sošteti nestanovitnosti želj njegovih? Ložej bi soštela valove, ki jih morje o viharju valí. — Atala moja, žertve, dobrote niso večne vezi; nek dan bi te bilo znabiti, z nasitjenjem pristudenje prevzelo, za preteklo bi več ne marala, in družega bi več ne vidila, ko nepristojnosti revne in zaničevane zaveze. — Najlepša ljubezen, hči moja, je bila brez dvoma ljubezen tistega moža in tiste žene, ki sta iz Stvarnikove roke prišla. Raj jima je bil pripravljen; nedolžna in neumerljiva sta bila. Popolna na duši in na telesu, sta se v vsem zlagala. Eva je bila stvarjena za Adama, in Adam za Evo. — Če se pri vsem tem nista mogla v tem srečnem stanu ohraniti, kateri zaročeni se bodo mogli za njima? — Ne bom ti govoril o ženitvah prerojenčev ljudi, o tistih nedopovedljivih zvezah, ko je sestra bratu še nezvesta bila, ko se je še ljubezen in prijaznost

bratovska v sercu mešala, ko je še čistost neveste radost ženina množila. Vse te zaveze, so bile sčasoma zmotene: ljubosumnost se je priplazila k altarju iz trate, kjer se je mlada koza darovala; gospodovala je v Abrahamovem šotoru, in celó na posteljah, na katerih so očaki v toliki radosti ležali, da so smert svojih mater pozabili“.

„Al si se mogla nadjati, otrok moj, da boš nedolžniša in srečnejša v svojem zakonu, ko tiste svete družine, iz katerih je hotel Jezus Kristus priti? Ne bom ti govoril natančno o skerbéh hišovanja, o prepirih, o vzajemnem očitani, o nepokojih in vseh tistih skrivnih tugah, ki podglavje zakonskega človeka obdajajo. Nove muke terpinčijo ženo kolikorkrat mati postane. Koliko tuge napravi le zguba novorojenega! Hribi so bili polni zdihovanja, in Rahel se ni dala utolažiti, ker je bila smert njene sine pobrala. Te britkosti, ki so s človeško ljubeznijo združene, so tolike, da sem vidil v svoji domovini velike gospé, ki so jih kralji ljubili, dvor zapustiti in se v kakošen samostan zakopati, da bi puntarsko meso, kterege radosti so zgolj terpljenje, pokorile“.

„Pa morda mi boš djala, da poslednji izgledi tebe ne zadenejo; da vsa tvoja čistizelnost je bila le to, da bi mogla z možem svoje volitve v kakošni neznani koči živeti; da si hrepenela bolj po miku tiste norosti, ki jo mladost ljubezen imenuje, ko po sladkostih zakonske zaveze? Slepota, vertoglavje, nečimernost, sanje bolne umišljave! Tudi jez, hči moja, sem poznal nepokoj serca; ta glava ni bila vselej, plešasta, ne te persi tako pokojne kakor se vama sedaj zdé. Verujta skušnji moji: ko bi mogel človek, stanoviten v svojih nagnjenjih, čutlej, ki se neprenehoma ponavlja, neprenehoma hraniti, bi ga samota in ljubezen brez dvoma Bogu enacega storile, zakaj one dve ste večne radosti najvikšega bitja! Pa duša človeška se vtrudi in ne ljubi nikdar dolgo enega predmeta z enako popolnostjo. Vedno je še kakošna pičica, na kateri se dve serci ne tičeste, in ta pičica je sčasoma dovolj, življenje neprenesljivo storiti“.

„Poslednjič, hči moja draga, je to velika krivica ljudi, da pozabijo v svojih sanjah o blaženosti, smertne slabosti, ki je ž njih naravo združena: konec moramo vzeti. Naj bi si bila tvoja blaženost še tolika, prej ali potlej bi se bilo spremenilo to lepo obličje v tisto enolično podobo, ki jo grob vsem Adamovim otrokom daja: še Šaktasovo oko bi te ne bilo moglo med tvojimi sestrami v grobu spoznati. Ljubezen ne širi svoje oblasti čez červe v grobu. — Kaj pravim? — o nečimernost vseh nečimernost! kaj govorim o mogočnosti prijateljstva na zemlji? Hočeš vediti, draga hči moja, kako dalječ sega? Ko bi kdo nekoliko let po svoji smerti spet na svet prišel, dvomim, če bi ga še tisti, ki so mu v spomin največ solz prelili, z veseljem spet vidili: tako hitro se napravijo druge zaveze — tako hitro se navzame človek drugih navad — tako naravna je človeku nestanovitnost — tako malo je naše življenje še v sercih naših prijatlov!“

„Hvali tedaj, draga hči moja, dobroto božjo, ki te tako hitro spet iz te doline solz vzame. Že se napravilja za-te nad oblaki belo oblačilo in žareči venec devic; že slišim kraljico angeljev, ki te kliče: „Pridi, pridi vredna služabnica moja, pridi, golobica moja, in sedi na prestol čistosti med vse te device, ki so darovale svojo lepoto in svojo mladost v prid človeštva, v izrejo otrok in v dela pokore. Pridi, skrivna roža, in počivaj na sercu svojega Zveličarja Jezusa Kristusa. Ta grob, zakonska postelja, ki si jo si zbrala, ne bo prekanjen, in objemljejev tvojega nebeškega ženina ne bo nikdar konca ne kraja“.

Kakor zadnji žarek dneva vetrove utolaži in pokoj po nebu razširi, tako vtolažijo starčikove besede mirú strasti v sercu moje ljubice. Bilo je, kakor da bi le še na mojo žalost in na pripomočke mislila, mi svojo smert prenesljivo storiti. Sedaj mi pravi, da srečna umerje, če ji obljubim,

solze svoje posušiti; sedaj mi govori o svoji materi, o moji domovini; išče mi nazočo tugo s tem razgnati, da preteklo bolečino v meni obudi. K poterpežljivosti, h kreposti me obuduje. „Ne boš ne zmirom nesrečen, pravi; če te nebo sedaj skuša, te le za to, da bi te pri terpljenji družih bolj usmiljenega storilo. — Serce, o Šaktas! je kakor nekaškošne drevesa, ki svoj balzam za rane ljudi le takrat dajejo, ko je sekira tudi njih ranila“.

Ko to izreče, se oberne k misijonarju, išče pri njem polajšanja, ki ga je meni čutiti dajala, in prejemlje, sedaj tolažljiva, sedaj tolažena, besedo življenja na smertni postelji.

V tem podvoji puščavnik svoje prizadetje. Ogenj ljubezni oživlja njegove stare kosti; neprenehoma napravlja leke in pomočke, raši ogenj, hladi posteljo in govori s čudovito zgovornostjo o Bogu in o sreči pravičnih. Bilo je, kakor da bi, z baklo vere v roki, pred Atalo v grob šel, ji njegove skrivne čudeže kazat. Ponižna jama je bila polna velikosti te kristjanske smerti, in nebeški duhovi so gledali brez dvoma pazljivo na ta prizor, v katerem se je vera sama z ljubeznijo, z mladostjo in s smertjo bojevala.

Nebeška vera zmaga — in njena zmaga se kaže v neki sveti žalosti, ki v naših sercih za prvo razujzdanostjo strast nastopi.

Proti polnoči se Atala nekoliko okrepcá in ponavlja molitve, ki jih duhoven pri njeni postelji na glas moli.

Kmaló potem mi podá roko, in mi pravi z glasom, ki ga je bilo komaj slišati: „Utalisov sin, al se spomniš tiste perve noči, ko si menil, da sem devica poslednje ljubezni? Čudno predznamenje najine osode!..“ Na to preneha; potem pa napredova: „Ko spremislim, da te za vselej zapustim, se mi serce živeti tako sili in napenja, da skoraj moč v sebi čutim, se z zgolj ljubeznijo neumerljivo storiti. Pa, o Bog moj, tvoja volja naj se zgodi!“

Atala omolkne nekoliko hipov; potem pa pravi: „Druzega mi več ne ostane ko vaji za težave, ki sem vama jih napravila, odpušcanja prositi. Veliko sem vaji terpinčila s svojo oholostjo in s svojo termo. Šaktas! malo na moje truplu veržene zemlje bo kmalo celi svet med vaji in mene djalo, in vaji opróstilo za vselej teže moje nesreče“.

„Ti odpustiti — odgovorim ves s solzami zalit, nisem li jez kriv vsega tvojega terpljenja?“ — „Priatelj moj, mi seže v besedo, srečno, pač srečno si me storil, in ako bi imela življenje vnovič začeti, bi blaženost, da sem te v nesrečnem prognanstvu nekoliko hipov ljubila, še zmirom više cenila ko celo življenje polno pokoja v domovini svoji.“

Tú vgasne Atalin glas: senca smerti se ji razširi čez oči in usta; njeni božjastni persti iščejo nekaj prejeti; tiho se pogovarja z nevidljivimi duhovi. Naenkrat se spet posili in išče, toda zastonj, mali križec iz svojega vratu sneti; prosi me, da naj ga sam snamem, ter pravi:

„Ko sem pervikrat s teboj govorila, si vidil pri ognji ta križ na mojih persih bleščeti: on je edino Atalino posestvo. Lopez, tvoj in moj oče, ga je poslal materi moji malo dni po mojem rojstvu. Prejmi tedaj od mene, o brat moj, to dedšino in hrani jo v spomin mojega terpljenja. Ta Bog nesrečnih ti bo pribežališče v tugah življenja. — Šaktas, še eno — poslednjo prošnjo imam. Prijatelj moj, najina zaveza na zemlji bi bila kratka bila, pa po tem življenju je daljše življenje. Strašno bi mi bilo od tebe za vselej ločeni biti! Sedaj grem le pred teboj, in čakala te bom v nebeškem kraljestvu. Če si me ljubil, daj se podučiti v kristjanski veri, ki je najino zavezo napravila. Ona dela velik čudež pred tvojimi očmi, ker mi moč daja, da v mukah obupa ne umerjem, ko te zapustiti imam. Toda, Šaktas moj, le priprosto obljubo terjam od tebe; predobro vém koliko veljá, prisego od tebe terjati. Zaprisežena obljuba bi te morda utegnila ločiti od kakošne ženske srečnejše od mene... O mati moja! odpustite hčeri svoji. O presveta devica! odverni svoj serd od mene. Spet padem

v svoje slabosti, in ti kratim, o Bog moj, misli, ki bi imele le k tebi obrnjene biti!“

Poln bolesti obljubim Atali, da bom nek dan kristjansko vero sprejel. Pri tem prizoru se vzdigne puščavnik kakor navdahnjen, stegne roke proti oboku jame, ter zapuje: „Sedaj je čas, Boga sem poklicati!“

(Dalje sledi.)

Sosedov zagovor.

Iz „Zore Jadranske.“ *)

„Kaj bo, kaj bo, če se moj Janez poboljšal ne bo!“ — zdihuje oče Martin proti sosedu, ki ž njim za mizo sedi, pridno tobak pije, še pridniše pa vince serka.

„Nikar se ne žali zavoljo Janeza. Verjemi mi, da ga bodeš še vesel“ — tolaži sosed Jaka žalostnega očeta.

„Kaj še! nad njim je vse zgubljeno“ — odgovori oče Martin — „bojim se, da mi bo še na stare dni veliko sramoto napravil, in, če bo tako delal kakor je začel, bo gotovo še na vešalah žalostno poginil“.

„Kaj to govoriš! Na vešalah?! Ti ne poznaš svojega sina. Ako bi ravno kaj takega storil, da bi vešale zaslužil, jim bo vendar peté odnesel; skril se bo, da ga živa duša našla ne bo. Pa saj še bo vse boljše; gotovo bo še kedaj pošten človek“.

„Težko, težko se bo kedaj poboljšal; bojim se za-nj. Ako bi deset dežel prehodil, ne vem, če bi kje takega malopridneža našel, kakor je moj sin“.

„Ne govori tako neumno, Martin! Res, da je enmalo prenagel, pa to nič ne dé; on hoče pokazati, da je korenjak, in da se nikogar nič ne boji“.

„Da! ravno njegova naglost ga bo pripravila ob življenje; ravno zavoljo svoje naglosti je moral pobegniti, da ga pravica ni zasačila, in od tega časa ne vem, kod da se klati“.

„Lej! ravno iz tega se vidi, da veljá za svet in da mu ni le samo mar za očeta in za dom.“

„Oj, jaz sem že več takih potepuhov poznal, ki niso nič marali za starše, pa nobenemu takih se še ni dobro godilo. On ni hotel nikoli mojih naukov poslušati, ampak se je le zmirom svoje terme deržal; zato nečem nič več od njega vediti. Kakor si je postlal, tako naj leži“.

„Dragi Martin! pa kdo ti je toliko hudega povedal od tvojega sina? Nikar ne veruj vsega, kar ljudje pripovedujejo; on ni tak terdoglavec kakor misliš; gotovo se še bo poboljšal in bo še prav pošten človek. Mladost je norost!“

„Poboljšanje je že šlo pri njem rakom zvižgat. Zahvali Boga, Jaka moj, da ga ni bilo te dni domá; drugač bi ti ne bilo treba svojega belca prodati; on bi te bil gotovo te skerbi rešil“.

„To pa že ni mogoče; po nobeni ceni tega ne verjamem, da bi Janez mene okral. Ako je večkrat s kakim ptujim konjem iz sejma prihajal, mu ne smemo zameriti; on se bo še poboljšal in bo pošten človek“.

„Tiho bodi s poboljšanjem; pri njem je vse prizadevanje, ga na pravo pot spraviti, le bob v steno. Nič bi ne rekel, ako bi že stareji bil, — al je tepče golobrado, pa je že več kónj pokralo, kakor jih ima naš grof v svoji štali“.

„Ali pa tudi za gotovo veš, da je vse resnično, kar se od njega pripoveduje? Dosti je ljudi na svetu, ki ne znajo družega, kakor lagati in dobro ime bližnjemu krajsati. Ako je res kaj storil ali kaj ukradel, zakaj ga pa niso nikoli zasačili?“

„A, se vé da ni! — pa kaj je bilo pred tremi leti v farovškem hlevu?“

„Kaj pač to; saj ni bil delj kakor pol leta zapert“.

„Kaj je pač bilo predlanskem v Brežcah na sejmu?“

*) „Zora Jadranska“ je vadbeni list učencov terzaške gimnazije. Cestnikov.

so res mogli Slovenci iti iz mest v bolj zapuščene kraje; to se tudi kaže iz slovenskih imen vasi po že imenovanih krajih.

Staro-beneški Istrijani pravijo tem Slovencom „Kra-ljevci“. Lahki v Buzetu, Pičnu in Labinu pravijo Slovencom na zahodni strani Učke „Imperiali“, to je, „sudditi dell' Imperatore“, in ravno tako so nekdanji Šavrine imenovali primorski Lahki od Tersta do Kopra, „sudditi dei Sov-rani“, — „Sovrani“ sedaj popačeno „Šavrini“. Šavrini so tedaj „podložni cesarski“, ne pa, kakor nekteri mislijo, od Save doma. — Da so Šavrini Krašovci, kaže njih močni ali krepki život in njih nošnja; tudi njih slovensko narečje je bolj krašovskemu kakor posavskemu podobno.

Fr. Vidmar.

Se nekaj od Vodnika.

Ko so bili Mihael baron Brigido vikši škof in knez ljubljanske škofije, se zgodí, da enkrat *) na veliki četertek v žagradu šenklaške stolne cerkve se zberó po navadi duhovniki, da bi stregli vikšemu pastirju pri posvečevanju svetega olja. Dvanajst jih je kakor mašniki in dvakrat po sedem kakor dijakoni obojnega reda oblečenih. Med mašniki je tudi naš Vodnik. Ko tó stojijo in knezo-škofa pričakujejo, se približa Vodnik nekemu mašniku ter mu šalno požuga djaje: „Ti danes le dobro pazi, da je ne zabrusiš pri pozdravljanju svete križme: „Ave sancta **) Chrisma!“ — Nagovorjeni mašnik in drugi okolistoječi se čez to besedo slavnega pevca posmejjajo. Kar zvonovi zapojó in po dva in dva skupaj vikšega škofa sprejeti grejo. — Sveto opravilo se začne, pride pozdravljenje svete križme. Že nekoliko mašnikov jo spodobno pozdravi. Zdaj pride versta na Vodnika in čuj čudo! Vodnik, učeni latinec, zapoje „Ave sancta Chrisma!“ Vsi se zavzamejo, ker tudi vikši škof se nekoliko pomuzajo, Vodnik pa, spomnivši se svoje pomote, ko zid obledi in se za ušesom popraska. — Ko po dokončanem svetem opravilu zopet v žagrad pridejo, jih velika množica nad ubozega Vodnika plane rekoč: „Tine! Tine! ti si jo pa danes šembrano slabo zakročil: „Al pesnik jih vale overne in pravi;

„Nam stari prigovor resnico pové:
Kdor mlati po družim, ostane sam cep,
Bil sem jez danes cep; — Bog pa že vé,
Kteri lesici da stopi na rep“.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Komaj izreče te besede, me neka čeznaravna moč prisili, se na kolena vreči in glavo k podnožju Ataline postelje nasloniti. Duhovni odpré nek skriven kraj, v katerem je bila zlata, s svilnim ogrinjalom zagernjena posoda zaperta; na to poklekne in iskreno moli. Bilo je kakor da bi se jama na enkrat razsvetlila; slišale so se v zraku besede angeljev in harf nebeških, in ko puščavnik sveto posodo iz tabernakeljna vzame, se mi zdi, kakor da bi vidil Boga samega s hriba priti.

Duhovni odpré kupo (kelih), vzame med svoja dva persta hostijo belo ko sneg, stopi k Atali in govori skrivnostne besede. Svetnica ima oči proti nebu povzdignjene in je vsa zamaknjena. Zdi se kakor da bi bile vse njene bolečine prenehale; vse njeno življenje se zbere na njene usta; njene ustnice se odpirajo in iščejo spošтовaje Boga skritega v skrivnostnem kruhu. — Poslednjič pomoči starček božji nekoliko pavole v posvečeno olje, pomazili ž njo Ataline

sence, gleda en hip umirajoče dekle, — kar mu uidejo te veličastne besede: „Vzdigni se, duša kristjanska, pojdi k Stvarniku svojemu!“ Tó povzdignem svojo pobito glavo, gledam posodo s svetim oljem, ter zaupijem: „Oče moj, ali bo ta lek Atali življenje ohranil?“ — „Da, sin moj — večno življenje“ odgovori starček in se mi verže v naročje. Atale pa — ni bilo več.

Tó je Šaktas, odkar je svojo pripoved začel, vdrugeč prisiljen prenehati. Solze ga zalivajo in njegovemu glasu uhajajo le pretergane besede. Slepi sašemc razgerne svoje persi in izleče iz neder svojih Atalini križec. „Lej jo tó poročnino nesreče!“ zaupije. O Renat, o sin moj, ti jo vidiš, jez pa je ne vidim več! . . . Povej mi, al se ni v toliko letih zlato nič pokvarilo? Al ne vidiš na njem sledú mojih solz? Al bi mogel spoznati, kje se ga je svetnica z ustmi dotikala? . . . In kako? Šaktas ni še kristjan? Kteri prazni deržavini uzroki so ga deržali doslej v zmotah dedov njegovih? . . . Nak! dalje nočem odlašati. Zemlja mi upije: „Al veš, kdaj se boš v grob pogreznil? in kaj čakaš, da vere Božje ne sprejmeš?“ . . . O zemlja, ne boš me več dolgo čakala: kakor hitro bo kakošen duhoven to tuge sivo glavo s posvečeno vodo pomladil, se bom, kakor se nadjam, z Atalo spet združil. . . . Pa naj doveršim pripoved svojo.

Pogreb.

Ne bom ti popisoval, o Renat, obupa, ki se serca mojega loti, ko Atala zadoji zdihljej izdahne. Treba bi mi bilo več ognja, ko mi ga še ostane; treba bi bilo, da bi se mogle moje zaperte oči soncu spet odpreti, prašati ga po številu solz, ki so jih v njegovi svetlobi prelile. Da, prej bo nehal mesec, ki sedaj nad glavami našimi sveti, kentukiške samote razsvetljevati; da! prej bo prenehala reka, ki sedaj piroge naše nosi — svoj tek, ko jez po Atali solze točiti! Dva cela dni sem neobčutljiv pri puščavnikovih govorih. Verli mož skuša mojo žalost utolažiti; pri tem pa se ne služi praznih posvetnih tolažb; dovolj mu je, da mi pravi: „Sin moj, volja Božja je“, in me stisne na serce svoje. Nikdar bi ne bil verjel, da je v teh kratkih besedah udanega kristjana toliko tolažbe, ko bi ne bil tega sam skusil.

Rahločutnost, pobožnost, nespremenljiva poterpežljivost starega služabnika Božjega zmaga poslednjič termo tuge moje. Sram me je solz, ki jih zavolj mene toči. „Oče moj, mu pravim, to je preveč; strasti mladenčeve naj ne motijo dalje mirú tvojih dní. Daj mi ostanke zaročnice moje odnesti; pokopal jih bom v kakošnem kotu puščave, in če sem še k življenju obsojen, bom iskal se večne poroke, ki mi jo je Atala obljubila, vrednega storiti“.

To nenadjano povernjenje serčnosti napolni dobrotljivega starčka z živo radostjo: „O kerv Jezusa Kristusa, zaupije, kerv Gospoda mojega nebeškega, tó spoznam tvoje zasluge! Rešila boš brez dvoma tega mladenca. Bog moj, doverši delo svoje. Daj spet mir ti tužni duši, in ne pusti ji družega ko ponižen in koristen spomin njene nesreče“.

Pobožni mož mi ne dovoli trupla Lopez-ove hčere, marveč mi svetova, njegove spreobrnjenice sklicati in jo z vso kristjansko slovesnostjo pokopati; tega pa jez ne dovolim. „Atalina nesreča in njene kreposti — pravim — so bile ljudém neznane; naj se tudi njeni, z najinimi rokami skrivaj skopan grob te neznanosti udeleži“. Dogovoriva se, da bova šla naslednji dan o sončnem izhodu Atalo pod obokom naravnega mosta pred germovjem smerti pokopat. Tudi skleneva pri truplu svetnice v molitvah prenočiti.

Proti večeru preneseva njene dragocene ostanjke k nekemu predoru jame, ki proti severju gleda. Puščavnik je bil zavil Atalino truplo v nek kos evropejskega platna, ki ga je bila mati njegova spréla. Edino blago je bilo, ki ga je iz svoje domovine imel, in že dolgo ga je bil v svoj lastni pogreb namenil. — Atala leži na trati gorskega rastlinja; noge, glava, rame in deloma persi njene so od-

*) Moglo je biti to med leti 1803 in 1806, in to toliko več, ker so tudi pokojni teržaški škof Ravnikar, ki so nam to drobtinico povedali, pri tisti priči v redu mašnikov bili.

**) Namesto „sanctum Chrisma“.

gernjene. V njenih lasih se vidi vsahnjena magnoljna cvetlica. Njene ustnice, podobne pred dvema jutroma uterganemu popku vertnice, so kakor da bi hrepenele in se smehljale. Na njenih bleščeče belih licih se vidi tam pa tam sinja žilica. Njene lepe oči so zaperte, njene blage noge sklenjene, in njene alabasterne roke deržé razpelo iz ebenovega lesa na persih; škapulir njene obljube ji visi na vratu. Očarana se zdí po angelji tužnosti in po dvojnem spanji — nedolžnosti in groba. Bolj nebeškega nisem nikdar še vidil. Kdor bi ne bil vedil, da je to mlado dekle živo bilo, bi jo bil lahko za kip spijočega devištva vzel.

Duhovni ne preneha celo noč moliti. Jez sedim tiho pri zgnavji mertvaške postelje Atale svoje. — Kolikokrat sem deržal, ko je spala, njeno milo glavo na svojih kolenih! Kolikokrat sem se nad-njo nagnival, da bi njen dih čul in dihal! Sedaj pa se ne vzdiguje ne glas ne dihljej iz teh oterpnjenih pers, in zastonj čakam, da bi se zbudila!

Mesec razsvetljuje s svojo bledo baklo to mertvaško čuvanje. Vsred noči se vzdiguje kakor bela vestalka, ki na grobu svoje tovaršice joče. Kmalo razširi po gojzdih tisto sladko skrivnost tužnosti, ki jo rada starim hrastom in starim bregom morja pripoveduje. Od časa do časa pomaka duhovnik cvetečo vejico v posvečeni vodi, jo stresa in polni noč z duhom nebeškega balzama. Včasih poje po nekem starem napevu naslednje tihe starodavnega pesnika z imenom Job:

„Prešel sem kakor cvetlica; vsahnil kakor trava na polji; čemu je bila podeljena svetloba revežu, in življenje tistim, katerih serca so polne britkosti!“

Tako popeva starček. Njegov resnobni, po pevu nekoliko spremenjeni glas plava po tihoti puščav. Ime Boga in groba se vzdiguje iz vseh odmevov, iz vseh rek in iz vseh gojzdov. Gerlenje virginskih golobov, slap potoka na gori, in glas zvona, ki popotnike kliče, se meša s tem mertvaškim petjem, in zdí se kakor da bi se slišal od dalječ v germovji smerti zbor umerlih puščavnikovemu glasu odgovarjati.

V tem se napravijo proti izhodu zlate pruge. Kragulji vpijejo na skalah in kune se povračajo v votle breste: to nama je znamenje Atalinoga spreveda. Jez vzamem truplo na svoje rame; puščavnik z lopato v roki gré pred menoj. Od skale do skale stopava nazdol; starost in smert ovirate enako najine stopinje. Pri pogledu psa, ki naji je bil v gojzdu našel, in ki nama sedaj, veselo skakljaje, drugo pot kaže, se v solzah topim. Večkrat zagernejo kakor černo ogrinjalo Atalini dolgi lasjé, s katerimi juterni veterci igrajo — moje oči; večkrat me prisili teža bremena blago mertvo v mah položiti in poleg njega sestí, da bi novo moč zadobil. Poslednjič prideva do kraja, ki ga je bila moja tuga določila, in stopiva doli pod mostov obok. O sin moj, ko bi bil vidil mladega divjaka in starega puščavnika, kako sta v puščavi eden proti družemu klečala! kako s svojimi rokami za revno dekle, ktereга truplo je poleg nju v posušeni strugi nekega potoka ležalo, grob kopala.

Ko je najino delo doveršeno, preneseva blago mertvo v njeno zemeljno posteljo. Oh, nadjal sem se, da ji bom drugačno posteljo napravil!... Nekoliko prahú vzamem v roko svojo in vprem, poln groze in molčé, poslednjikrat svoje oči na Atalino obličje. Na to potrosim zemljo spanja na čelo osemnajstih spomlad; malo po malem vidim obličje sestre svoje zginiti in blagost njeno se za zagrinjalo večnosti skriti; njene persi molé še nekaj časa iz černih tal kakor se vzdiguje bel limbar iz temne zemlje. „Lopez, zaupijem sedaj, glej, sin tvoj pokopuje hčer tvojo!“ — in zakrijem Atalo z zemljo spanja.

V jamo se verneva, in jez povem misijonarju sklep, ki sem ga bil storil, pri njem ostati. Svetnik, ki je serce človeško čudovito poznal, spozna mojo misel in zvijačo moje tuge. „Šaktas, Utalisov sin! mi pravi, dokler je Atala živela, sem te sam nagovarjal pri meni ostati; sedaj pa se je osoda tvoja spremenila: svoji domovini si se dolžan. Veruj mi, sin moj, žalost ni večna; prej ali potlej je mora konec biti, ker serce človeško ni večno; to je ena naših

velikih revnost, da ne moremo dolgo časa še nesrečni biti. Verni se k Mešasebu; pojdi tolažit mater svojo, ki vsak dan po tebi joče in ki tvoje pomoči potrebuje. Daj se v veri Atale svoje podučiti, kakor hitro k temu priložnost najdeš, in spomni se, da si ji obljubil kreposten in kristjan biti. Njeni grob bom jez tū varoval. Pojdi, sin moj. Bog, duša sestre tvoje in serce starega prijatla tvojega te bo spremljalo“.

To so bile besede moža, ki v skalovji stanuje; njegova veljavnost je bila prevelika, njegova modrost pregloboka, da bi ga ne bil ubogal. Precej naslednji dan zapustim častitljivega starčka, ki me na serce stisne, in mi svoje poslednje svete, svoj poslednji blagoslov in svoje poslednje solze daruje. K grobu se podam in se čudim, da na stanovanji smerti majhen križ najdem, kakor se po brodolomu še jambor vidi. Iz tega sklenem, da je bil puščavnik ponoči na grob molit prišel. To znamenje prijateljstva in vere mi storí veliko solz preliti. Mikalo me je, grob odpreti in ljubo svojo še enkrat viditi; pa nek pobožen strah mi to ubrani. Na novoprekopano zemljo sedem — en komolec naslanjam na kolena, glavo si z roko podpiram, in se pogreznem v najbritkejše sanje. O Renat, tū sem pervikrat resnobno premišljeval!... Druzega nisem več ko star jelen, ki so ga zime obelile; moje leta se merijo z leti vrane: in vendar pri vseh mnogih dnevih, ki se mi nad glavo kopičijo, pri vsi dolgi skušnji življenja nisem našel še nobenega človeka, ktereга bi ne bile sanje v blaženosti prevarile, nobenega serca, ki bi kakošne skrivne rane ne imelo. Na videz narjasnejše serce je enako naravnemu studentu alašnaške (Aalachna) savane: poveršje se zdí pokojno in čisto, ko pa na dno pogledaš, vidiš groznega krokodila, ki ga studenec v svoji vodi redí.

Sončni izhod in zahod sem vidil tū — v kraji tuge; sedaj pa se napravljam naslednje jutro o prvem štokeljnem vpitji posvečeni grob zapustiti. Vzdignem se od njega kakor od mejnika, od ktereга se hočem na pot kreposti vreči. Trikrat zakličem Atalinovo dušo in trikrat odgovori duh puščave pod mertvaškim obokom na moje klicanje. Potem pozdravljam izhod in zagledam na neki stezi dalječ na hribu puščavnika, ki je v kočó kakošnega reveža šel. Veržem se na kolena, objamem grob in zaupijem: „Spi v miru tū — v ptuji zemlji, o prenesrečno dekle! V plačilo ljubezni, prognanstva in smerti svoje imaš sedaj to, da te še celó Šaktas zapustí! Nato se ločim, vés v solzah zalit, od Lopez-ove hčere in se odteržem od teh krajev, pustivši pri podnožji naravnega spomenika še veličastniši spominek — ponižni grob kreposti. (Konec sl.)

Dopisi.

Nad Salionzo takraj Minčia. *) „Ljubi prijatelj! Pod prostim nebom na hribu nad Salionzo takraj Minčia Ti pišem te verstice, da tudi Vi zveste, kako se je obnašal naš regiment v kervavem in terdovratnem boji 24. dan p. m. — 23. zvečer smo prišli v Pozzolengo sovražniku naprot, 24. zjutraj smo imeli zapoved, ob osmih se dalje podati; pa že pred sedmemi smo slišali na naši levi strani strašno gromenje tepov, kjer se je 5. kerdelo že s Francozi vojskovalo. Vedoželjni smo hiteli na gričke gledat bojevanje, od kodar so se sovražno in naše topništvo kakor tudi naše in bojevajoče verste dobro vidile, kar naenkrat prižvižgajo v naš tabor sovražne krogle Sardincev. Sami Sardinci so nas namreč nenadoma zalezli. Pa kakor vihar se je vsula naša tropa za njimi, in unel se je tisti kervavi boj, ki je celih 14 ur terpel. Naš 1. batalijon s polkovnikom spredaj je prvi napadel močnega sovražnika, pa se je mogel v začetku preveliki sili umakniti. Svitli izgled hrabrega polkovnika Dorninger-ja je kmalo begajoče zbral in z

*) Posnetek iz prijateljskega pisma, ki nam je bil prijazno za naš list podan. Vred.

nekdanji pevci niso natanko pesem merili, je bilo to ker niso vsake besede proti pregledovali, koliko ima dolgih ali kratkih zlogov, to je, posebna umetnost, oni so sploh verstico poskusili: ali se bo dala zapeti po odločenem odpevu, če se kaka beseda skrajša ali čez navado zategne. Pa ker so nekdanj časa le s peščenimi urami merili, in ga ljudje še merijo, zatega voljo ne bodo pri nas urarji nehali, tudi ur ne bomo za to prodajali, da bi si tako revne, po starem merilu napravljene ure oмиšljevali. Ravno tako solnčnih ur ne bomo zavergli, če se jim tudi vsak dan solnce ne smeja, in ne oznanjujejo z lepim glasom, koliko je ura.

Kar nekdanj niso po znanji pesem merili, so se jim v petji same merile, in tako je marsiktera še dosti prav enako zmerjena postala.

Da je več mer pesme meriti, je učenim pevcom znano. Po kateri je ktera meriti, okus in šole učé.

Prav zmerjene pesmi so ložje za petje, imajo tudi to dobro, da sosedom glasovo mero kažejo, kako besede zatejemo ali nagljeje izgovarjamo

To pa menim, da bi ne bilo prav, da bi mi, na priliko, Francozom enako v pesmih zloge šteli, da bi jih le po kakih 6, 8 ali 12 v eni verstici bilo. Naš jezik je neusečnej kot francozki, kar se tiče dolgoti ali kratkosti zlogov. Prav nam jo je povedal tisti pevec, ki je djal:

Naj pesem umetna
Naj merjena bo;
Nikdar ni prijetna
Ak žali uho.

Kak izdelek, ki se mu pesem pravi, utegne lepo po pesniško zmerjen biti, tudi se utegnejo glasovi na koncu verstice ujemati, pa vendar ni pesem (Gedicht). Nasproti pa je po vsi pravici kak izdelek vreden imena pesmi, čeravno se verstice ne lovijo, ali če tudi povsod natanko premerjene niso. Obleka sama ne stori vsega.

Kratkočasno berilo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Konec.)

Sklep.

Te prigodbe je Šaktas, Utalisov sin, rojeni Natsez, pripovedoval Renatu Evropejcu. Očetje so jih pripovedovali svojim otrokom, in jez, popotnik v daljnih krajih, pripovedujem zvesto, kar sem od Indijanov zvedil. V ti pripovedi vidim sliko ljudstva lovcev in ljudstva poljedelcev, vero, prvo postavodajavko ljudi, nevarnost nevednosti in prenapetosti v veri, ki ste razsvetljenju, ljubezni in pravemu duhu evangelja nasproti — boje strasti in kreposti v priprostem sercu, poslednjič zmago kristjanstva čez najsilovitiši čutiljeji in najgrozovitiši strah — čez ljubezen in smert.

Ko mi je nek Siminolec to zgodbo pripovedoval, se mi je silo podučna in lepa zdela, ker je zapletal va-njo cvetje puščave, prijetnost kočé in priprostost tuje, ki mi je ni bilo mogoče ohraniti. Pa še nekaj sem želel zvediti. — Poprašujem, kam je očé Aubry prešel, pa nihče mi ne vé povedati. Nikdar bi ne bil zvedil, ako bi mi ne bila previdnost, ki vse vodi in vlada, razodela, kar sem iskal. To se je pa tako-le zgodilo:

Obhodil sem bil Mešasebove brege, ki so nekdanj južna meja Novo-Francozkega bili, in želel sem viditi proti severju tudi drugi naravni čudež te deržave, niagarski slap. Prišel sem bil že prav blizo tega slapa v starodavni okrajni Agononsioncev, kar zagledam nekega jutra, ko ravno čez planjavo grém, neko žensko z mertvim otrokom na kolenih. Tiho se približam mladi materi in jo slišim reči:

„Ako bi bil pri nas ostal, otrok dragi, kako prijetno bi bila tvoja roka lok napenjala! Tvoja roka bi bila togotnega medveda krotila, in tvoje stopnje bi se bile merile v teku verb hriba s serno. Bela popelica skalovja! Še tako mlada

si se morala preseliti v deželo duš! Kako boš tam živela? Očeta tvojega ni tam, da bi te redil z lovom svojim. Mraz ti bo, in noben duh ti ne bo podal kož, ogerniti se. Oh! treba je, da se za teboj podvizam, pesme ti peti in ti persi podajati“.

In mlada mati poje s trepečim glasom, ziblje otroka na kolenih, mu navlažuje ustnice z mlekom, in trati smerti vse skerbi, ki se življenju dajajo.

Ta žena je hotla po šegi indijanski posušiti truplice sina svojega na drevesnih vejah, da bi ga pozneje v grobe dedov svojih prenesla. Zato sleče novorojenega, diha nekoliko hipov v njegove usta, ter pravi: „Duša sina mojega, blaga dušica, očé tvoj te je stvaril nekdanj s poljubljejem na mojih ustnicah: oh, ustnice moje pa nimajo moči, te spet oživiti!“ Na to objame te merzle ostanjke, ki bi bili pri ognji maternega serca spet oživeli, ko bi si ne bil Bog diha, ki življenje daje, prihranil.

Sedaj ostane in zbera z očmi drevo, na kterega veje bi mogla svojega otroka djati. Zbere si nek javor z rudečim cvetjem, okinčan z venci nekakošne grahorke, ki se ji apios pravi, in ki silo prijeten duh puhti. Z eno roko pripogne spodnje veje, z drugo položi truplice na-nje. Na to spusti vejo, ki se spet v svojo naravno lego vzdigne in plen nedolžnosti med dišeče perje seboj vzame. O, ta indijanska šega je pač ganljiva! Vidi se vas na vaših razdjanih poljih, krasni spomeniki Krasov in Cezarov, pa ljubši so mi zračni grobi dijakov, njih Mausoleji iz cvetlic in zelenjave, ki jih bčela slajša in zahodnji veterc ziblje, in v kterih slavček gnjezdi in s tužnim soglasjem prepeva. Če je smerten plen truplo mladega dekleta, ki ga je ljubčikova roka na drevo smerti djala; če so ostanjki dragega otroka, ki jih je mati v prebivališče malih ptičev postavila, je ganutje še večje. — Približam se mladi ženi, ki pod javorom zdihuje, ji položim roke na glavo, in zaženem trikrat krik tuge. Na to vzamem kakor ona, brez jo nagovoriti, vejo v roke, in odganjem merčese, ki okrog otrokovega trupla brenčé; pa se varujem, da bližnjega goloba ne splašim. Indijanka mu pravi: „Golobček, če nisi duša sina mojega, ki je odletela, si brez dvoma mati, ki nekaj išče, da bi gnjezdo napravila. Vzemi teh las, ki jih ne bom več z vodo kininih korenin umivala; vzemi si jih, svojim mladim posteljo napraviti. Véliki duh naj ti jih ohrani!“

Radosti joče mati, ko priljudnost ptujca vidi. V tem se približa nek mlad mož, ter pravi: Celutina hči, vzemi spet najinega otroka, dalje ne moremo tu stanovati, in že o prvem soncu bomo dalje odrinili“. Na to mu rečem: „Brat, vošim ti sinje nebo, obilo sern, plajšč iz brebrovih kož in upanje. Ti nisi tedaj iz te puščave?“ — Nak, odgovori mladi mož, prognanci smo in domovine si iščemo“. Ko to reče, začne cvetlicam glave sekati. Iz tega vidim, da so solze na dnu te prigodbe, ter molčim. Žena vzame svojega sina iz vej drevesa in ga dá možu nositi. Sedaj jima rečem: „Al mi dovolita nocoj vajin ogenj zanetiti?“ „Nimava kočé“, odgovori vojak, „pojdi z nama, če hočeš, naše stanišče je na bregu slapa“. — „Prav rad grem“, odgovorim, in precej odrinemo vkup.

Kmalo pridemo na breg vodopada, ki se že od deleč z grozovitim šumom naznanja. Vodopad je reke Niagare, ki iz erieškega jezera izhaja in v ontarioško jezero derví. Njegova navpična visokost je sto štiri in štirideset čevljev. Od erieškega jezera do slapa teče reka naglo navzdol, in pri padu je bolj morju, kterega toki v odperto žrelo vodnega brezna dervé, ko reki podobna. Slap se deli v dva razdela in se vije v podobi konjske podkovi. Med slapoma sterlí nek spodjeden otok, ki z vsem svojim drevjem nad mešanico valov visi. Obilost vode, ki na južni strani pada, se kroži kakor velik valjar, in se razvija kakor snežna preproga, in blešči v sončnih žarkih v sakoverstnih barvah. Una pa, ki na izhodnji strani pada, se pogreznuje v gro-

zovito senco; djalo bi se, da je steber vode občnega potopa. Tisuč mavric se vije in križa nad breznom. Voda stresa steno in se razkropljuje v penaste vertince, ki se verh gojzdov vzdigujejo kakor dim velicega požara. Smereke, divji orehi, skale, divjim pošastim enake, kinčijo razgled. Orli, ki jih zrak seboj vleče, padajo navzdol in se verté nad globočino brezna, in žeruhi se vesijo s svojimi gibljivimi repi konec potlačenih vej, da bi v breznu kakošno truplo razbitih losov in medvedov vlovili.

V tem ko ta prizor z nekakošno, z grozo zmešano radostjo ogledujem, me Indijanka in njeni mož zapustita. Iskat ju grem proti teku reke nad slapom, in kmalo ju najdem v nekem kraju, ki je bil nju žalosti ves primeren. V travi ležita z nekaterimi starčki poleg človeških, v zverinske kože zavitih kostéh. Stermé nad vsem, kar od nekoliko ur vidim, sedem poleg mlade matere ter ji pravim: „Kaj pomeni vse to, sestra moja?“ — Odgovori mi: „Brat moj, to je zemlja domovine; to so kosti dedov naših, ki nas v prognanstvo spremljajo!“ — „I kaj“, zaupijem, „vas je v to nesrečo pripravilo?“ Celutina hči odverne: „Ostanjki Natšezov smo. Po morii, ki so jo Francozi v našem narodu napravili, da bi svoje brate maščevali, so našli tistih naših bratov, ki so zmagovavcom uhitali, pribežališče pri Šikasasih (Chikassas), naših sosedih. Precej dolgo smo bili tam v miru; al sedem mescev je, od kar so se bili iz Virginije naših zemljišč polastili rekoč, da jih je nek evropski kralj njim podaril. — — Oči povzdignemo proti nebu, se obložimo z ostanjki dedov svojih in se podamo na pot čez puščavo. Na poti sem porodila; kar sem pa obolela, mi je tuga otroka umorila“. To izrekši si briše mlada mati oči s svojimi lasmi; tudi meni se solze vlijejo.

Pa kmalo ji pravim: „Molimo, sestra moja, velikega Duha; vse se godí po njegovem povelji; vsi smo popotniki, in naši očetje so bili popotniki kakor mi; pa je, gotovo je kraj, kjer bomo počivali. Ako bi se ne bal, da je moj jenik lahek kakor jezik belih, bi te prašal, če si kedaj slišala o Šaktasu Natšezu govoriti?“ — Pri teh besedah me Indijanka gleda in mi pravi: „Kdo ti je o Natšezu Šaktasu govoril?“ — Odgovorim ji: „Modrost“. Indijanka povzame: „Kar vem, ti rada povem, ker si od trupla sina mojega muhe odganjal, in ker si o velikem Duhu lepe besede govoril. Jez sem hči Renata Evropejca, ki ga je bil Šaktas posinovil. Šaktas, ki je bil sveti kerst prejel, in Renat, moj nesrečni ded, sta v morii konec vzela“. — „Človek gré vedno iz tuge v tugo“, ji odgovorim in pobesim oči. — „Zna biti da mi veš tudi od očeta Aubry-ta kaj povedati?“ — „Oče Aubry ni bil srečnejši ko Šaktas“, pravi Indijanka. Šerokezci, sovražniki Francozov, uderejo v njegovo misijonarijo; privodi jih glas zvona, s katerem se popotnikom v pomoč zvoní. Oče Aubry bi se bil lahko otel, pa ni hotel svojih otrok zapustiti; ostal je, da bi jim s svojim izgledom k smerti serčnost delal. V velikih mukah je bil sožgan, pa nič mu ni moglo kar besedice zoper Boga ali v sramoto njegove domovine iztergati. Kar en hip ne preneha, ko ga moré, za svoje rabeljne moliti in osode žertev milovati. Mu kakošno znamenje slabosti iztergati, pripeljejo Šerokezci nekega pokristjanjenega divjaka, ki so ga bili grozovito razmesarili, pred njega; pa močno se zavzamejo, ko vidijo, da se mladeneč na kolena verže in poljubljuje rane starega puščavnika, ki upije: „Sin moj, postavljeni smo v razgled angeljem in ljudém“. Razkačeni Indijani mu zabodejo razbeljeno železo v gerlo, da bi ne govoril. — Na to umerje, ker ne more nikogar več tolažiti“.

„Pripoveduje se, da Šerokezci, dasiravno vajeni viditi divjake stanovitno vse terpljenja prenašati, se niso mogli ubraniti, da bi ne bili obstali, da je v ponižni serčnosti očeta Aubry-ta nekaj njim neznanega bilo, in da je njegova serčnost vse serčnosti zemlje preseгла. Mnoge iz med njih je ta smert tako ganila, da so kristjansko vero sprejeli“.

„Nekoliko let pozneje zvé Šaktas, ko iz dežele belih

nazaj pride, nesrečo moža molitve, ter gré njegov in Atalin pepél poiskat in pobrat. — Pride v kraj, kjer je misijonarija stala, pa ga komaj spozná. Jezero se je bilo čez bregove razlilo in savana se je bila v močvir spremenila, in razrušen naravni most je bil s svojimi razvalinami Atalin grob in germovje smerti zasúl. Šaktas se obotavlja dolgo v tem kraju; obišče puščavnikovo jamo, jo najde vso s ternjem in malinovjem zaraščeno, v nji pa košuto, ki svoje jelenče doji. Sede na skalo mertvaške straže, kjer družega ne vidi, ko nekoliko peresic, ki so bile s krila kakošne odletovavne ptice padle. — Ko tū joče, prileze puščavnikova podomačena kača iz bližnjega germovja in se mu okolj nog ovije. Šaktas ogreje v svojih nedrijih tega zvestega prijatla, ki je bil vsred razvalin sam ostal. — Utalisov sin je pripovedoval, da se mu je o mraku večkrat zdelo, da vidi Atalino in oče Aubry tovo senco vzdigovati se v puhu mraka. Te prikazni so ga navdajale s pobožnim strahom in s tužno radostjo.

„Ko je groba sestre svoje in puščavnikovega zastonj iskal, je hotel te kraje že zapustiti, kar začne košuta pred njim skakljati. Pri podnožji križa misijonarije se ustavi. Križ je bil takrat napol z vodo obdan; njegov les je bil od mahú razjeden, in nenasit (Pelikan) puščave je rad na njegove červojedne rame sedal. — Šaktas sklene, da ga je hvaležna košuta k grobu gostoljubnega starčika pripeljala. Koplje pod skalo, ki je nekdej namest altarja bila, in najde tū ostanjke nekega moža in neke ženske. Ne dvomi, da so ostanjki duhovnega in device, ki so jih bili znabiti angelji tū pokopali; v medvedje kože jih zavije in se podá sopet na pot v svojo deželo. Dragoceni ostanjki, ki jih seboj nese, mu klopotajo na ramah, kakor tūl smerti. Ponoči si jih deva pod glavo, in sanja se mu o ljubezni in kreposti. O ptuje, tū ga lahko vidiš — ta prah s Šaktasovem zmešan!“

Ko Indijanka te besede izreče, planem kviško, se približam svetim ostanjkom in poklekнем pred-nje molčé. Na to se hitro oddaljšam in zaupijem: „Tako je prešlo vse na zemlji, kar je lepega, krepostnega, rahločutnega bilo! Človek, ti si le nagla senca, le žalostne sanje; bitje tvoje je le nesreča; le žalost tvoje duše in vedna tuga tvojih misel te redí!“

S tem premišljevanjem sem imel celo noč opraviti. Naslednji dan o zori me zapusté moji tovarši. Mladi vojaki so prvi na poti, žene pa zadnje; uni so obloženi s svetimi ostanjki, te pa nosijo svoje novorojene: starčki hodijo v sredi med dedi in med nasledniki svojimi, med spomini in med upanjem, med zgubljeno in med prihodno domovino. — Oh! koliko solz se prelije, ko se rojstni kraj tako zapusti, ko se izverh griča prognanstva streha, pod katero se je človek gojil, in potok kočé, ki po zapuščenih poljih domovine žalostno teče, poslednjikrat vidi.

Nesrečni Indijani, ki sem vas v puščavah novega sveta s pepélom vaših dedov tavati vidil, — vi, ki ste me pri vsi svoji revščini gostoljubno sprejeli, jez bi vam ne mogel sedaj tega poverniti, kajti tudi jez tavam okrog kakor vi, silovitosti človeški izdan, in sem v svojem prognanstvu nesrečniši kot vi, ker nisem kosti svojih očetov sabo vzal.

Drobtinica za poduk in kratek čas.

Človek more 100 let doživeti.

Slavni francozki fizijolog Flourens pravi, da človek more 100 let živeti. Najdel je učeni mož ključ k tej rajteugi tako-le, da vsaka žival mora petkrat dalje živeti kakor je let potrebovala, da je dorastla. „Petnajst let — pravi Flourens — sem zasledoval to naravno postavo pri živalih, in vselej sem jo najdel resnično. Kaméla raste 8 let in živi 40 let (5krat 8 je 40), — konj raste 5 let in živi 25 let (5krat 5 je 25), — goveda rastejo 4 leta in živijo 20 let (5krat 4 je 20) in v tej primeri vsaka druga žival. Človek, ktereга neumerjoča duša njegova pa-